

2—3 maj

Debatter m. m.

Torsdagen den 2 maj

	Sid.
Svar på frågor av:	
herr Hector (vpk) ang. upprättande av diplomatiska förbindelser med Demokratiska republiken Vietnam.....	5
herr Åberg (fp) ang. upphävande av tullen på svensk fisk som ilandföres i Storbritannien.....	6
herr Hugosson (s) ang. införande av postnummer i telefonkatalogen	6
herr Persson i Heden (cp) ang. domänverkets skogsarbeten.....	8
fru Marklund (vpk) ang. skyldigheten att arbeta på lördagar vid statliga företag.....	9
herr Lindberg (cp) ang. tillämpningen vid statliga företag av rätten att avskeda personal.....	10
herr Söderström (h) ang. komplettering av ämnet biologi med hälso- lära vid lärarhögskolorna.....	13
Svar på interpellationer av:	
herr Rimmerfors (fp) ang. åtgärder med anledning av situationen i den nigerianska utbrytarstaten Biafra.....	14
herr Wiklund i Stockholm (fp) ang. åtgärder mot ungdomens alkohol- och narkotikamissbruk.....	18
herr Lothigius (h) ang. behovet av svenska trätekniker.....	26
Svar på interpellationer av herr Hedlund (cp) ang. polisbevakningen i Stockholm och herr Wiklund i Stockholm (fp) ang. åtgärder för att förbättra ordningen vid tunnelbanestationer i Stockholm samt på fråga av fröken Wetterström (h) ang. polisens arbetsförhållanden	30
Svar på interpellationer av:	
herr Wennerfors (h) ang. åtgärder till förebyggande av våld i samband med demonstrationer.....	40
herr Fridolfsson i Stockholm (h) ang. åtgärder för att förhindra att utrymda fastigheter blir tillhåll för asociala element.....	42

	Sid.
Interpellation av fru Lewén-Eliasson (s) ang. avkortad studiegång för grundutbildning av sjuksköterskor	44
Meddelande om enkla frågor av:	
herr Nilsson i Tvärålund (cp) ang. stationeringen av lantbruksnämndernas konsulenter och instruktörer	46
herr Nilsson i Bästekille (h) ang. importförbud på grönsaker som icke kan garanteras vara rena från skadeinsekter	46
herr Eliasson i Sundborn (cp) ang. utredning rörande bokmarknadens problem	46
herr Ekström i Iggesund (s) ang. beredande av sysselsättning för viss friställd arbetskraft inom Gävleborgs län	46

Fredagen den 3 maj

Svar på interpellation av:	
herr Jansson (vpk) ang. amerikanska bombplans flygningar över nordiskt område, m. m.	47
Svar på interpellation av herr Lindkvist (s) ang. hjälpinsatser för Vietnams barn och på fråga av herr Antonsson (cp) ang. en återuppbyggnadsplan för Vietnam	52
Svar på interpellationer av:	
herr Lorentzon (vpk) ang. flygtrafiken på länder där krigshandlingar förekommer	57
herr Hamrin i Kalmar (fp) ang. beredskap mot oljeutsläpp och radioaktivt utsläpp, m. m.	61
Vissa frågor rörande statliga företag	67
Översyn av exportkreditfinansieringen m. m.	71
Utredning angående de mindre företagen m. m.	74
Upphävande av förbudet mot offentlig nöjeställning på vissa kyrkliga helgdagar	87
Förbud mot utsläppande i vissa fall av avloppsvatten i Vättern	113
Interpellationer av:	
herr Gustavsson i Alvesta (cp) ang. ersättningen för kostnader i samband med vissa vägförrättningar	113
herr Larsson i Luttra (cp) ang. differentieringen av avgifter vid kommunala vårdinstitutioner	114
Meddelande om enkla frågor av:	
fru Kristensson (h) ang. enhetliga bestämmelser vid fastställande av barns identitet	117
herr Börjesson i Glömminge (cp) ang. trafiken mellan Öland och fastlandet	117

	Sid.
herr Rubin (mbs) ang. åtgärder för att befrämja den svenska flyg- chartertrafiken	117
herr Rubin (mbs) ang. åtgärder för att vidga lärarnas kunskaper om stamningsbesvär bland elever	117
herr Johansson i Skärstad (cp) ang. åtgärder för att förhindra att ungdomar får tillgång till sprit och starköl	117
herr Björk (s) ang. kontrollen av importerade livsmedel	117
herr Svensson i Kungälv (s) ang. igångsättningen av byggnads- projekt sedan investeringsavgiften upphört	117

Samtliga avgjorda ärenden

Fredagen den 3 maj

<i>Statsutskottets</i> utlåtande nr 83, om uppförande och drift av en seismo- logisk multipelstation	66
— nr 84, ang. bidrag till stiftelsen Skansen	66
— nr 85, ang. godkännande av avtal om vissa markbyten och fastig- hetsförvärv i Stockholm m. m.	67
— nr 86, ang. vissa frågor rörande statliga företag	67
— nr 87, ang. överföring av aktier i Kalmar Verkstads AB.	71
<i>Bevillningsutskottets</i> betänkande nr 39, ang. förordning om rätt för Konungen att medge tull- och skattefrihet m. m. för anläggning som uppföres vid rikets gräns, m. m.	71
<i>Bankoutskottets</i> utlåtande nr 28, om översyn av exportkreditfinansie- ringen m. m.	71
— nr 30, om utredning angående de mindre företagen m. m.	74
— nr 31, om utredning rörande möjligheterna att tillskapa regionala investmentbolag	86
<i>Första lagutskottets</i> utlåtande nr 26, ang. ansvar för skada i samband med kontroll av motorfordon.	86
— nr 27, ang. respit vid underlåtenhet att betala försäkringspremie	86
— nr 28, om obligatoriskt stöldskydd på bilar.	86
— nr 29, om upphävande av förbudet mot offentlig nöjeställ- ning på vissa kyrkliga helgdagar	87
<i>Tredje lagutskottets</i> utlåtande nr 40, om dels utländsk medborgares rätt till fritidsfiske, dels tillstånd till fiske för utländsk gäst vid turistanläggning	113
<i>Jordbruksutskottets</i> utlåtande nr 23, ang. allmän beredskapsstat (jord- bruksärenden).	113
<i>Allmänna beredningsutskottets</i> utlåtande nr 31, ang. vattenvården i mälardistriktet	113
— nr 32, om förhandlingar med Norge för att förhindra vatten- föroreningar i norra Bohuslän	113
— nr 33, om förbud mot utsläppande i vissa fall av avloppsvatten i Vättern.	113

Torsdagen den 2 maj

Kl. 15.30

§ 1

Svar på fråga ang. upprättande av diplomatiska förbindelser med Demokratiska republiken Vietnam

Ordet lämnades på begäran till

Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena NILSSON, som yttrade:

Herr talman! Herr Hector har ställt en enkel fråga till mig, om jag anser att sådana förändringar inträffat att Sverige nu bör ta initiativet till att upprätta diplomatiska förbindelser med Demokratiska republiken Vietnam, d. v. s. Nordvietnam.

Som svar vill jag erinra om att riksdagen ganska nyligen — i anslutning till utrikesdebatten i mars — behandlade samma fråga på grundval av motioner om upprättande av diplomatiska förbindelser med Nordvietnam.

I sitt utlåtande (nr 1 år 1968) har utrikesutskottet redogjort för arten av Sveriges förbindelser. Jag kan inte här gå närmare in på utlåtandet utan får hänvisa herr Hector till detta. Riksdagen beslöt som bekant i enlighet med utskottets hemställan.

Jag vill samtidigt understryka hur viktigt jag anser det vara att Hanoi inte isoleras. Hittills har det visat sig möjligt att även utan diplomatiska förbindelser upprätthålla en förtroendefull kontakt med nordvietnamesiska regeringen. Våra faktiska förbindelser med regeringen i Hanoi fungerar tillfredsställande.

När omständigheterna kan leda till att en formalisering av våra förbindelser med Nordvietnam blir möjlig kan man inte uttala sig om i dag. Vi hoppas alla att den dagen inte skall vara avlägsen, då vapnen slutat tala och åter-

uppbyggnadsarbetet kan börja. Vi kommer att delta i detta arbete. En formalisering av våra förbindelser kommer då att falla sig naturlig. Det kan då bli nödvändigt med en svensk representation på platsen, så att vi efter måttet av våra krafter skall kunna rätt medverka till den stora uppgiftens lösning.

Vidare anförde

Herr HECTOR (vpk):

Herr talman! Jag ber att få tacka utrikesministern för svaret på min fråga.

Man kan i svaret spåra — som det också uttrycktes i frågan — att vissa förändringar har inträtt, som skulle göra det mera aktuellt med ett erkännande av Demokratiska republiken Vietnam. Argumentet att ett erkännande skulle göra det svårare att eventuellt uppträda som medlare har väl blottat sin ihållighet. Enligt vad som framgått av de aktuella diskussionerna om lämplig plats för förhandlingar har Stockholm aldrig nämnts, och båda sidor kräver för övrigt att ett oeftergivligt villkor för platsen i fråga är att respektive parter har beskickningar där.

Kvar står emellertid i utrikesministerns svar vissa allmänna antydningar om fortlöpande och indirekta kontakter. Jag kan inte förstå varför allt skall vara till den grad indirekt och ställt på framtiden samt helt allmänt grundat på hopp och tro och på omständigheterna, som utrikesministern säger. Dessa omständigheter menar jag redan har inträffat. En viss uppmjukning i inställningen kan dock spåras, att döma av andra uttalanden.

Jag ber än en gång att få tacka för svaret.

Härmed var överläggningen slutad.

Svar på fråga ang. upphävande av tullen på svensk fisk som ilandföres i Storbritannien — Svar på fråga ang. införande av postnummer i telefonkatalogen

§ 2

Svar på fråga ang. upphävande av tullen på svensk fisk som ilandföres i Storbritannien

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för handelsdepartementet, herr statsrådet LANGE, som yttrade:

Herr talman! Herr Åberg har frågat mig, om jag är beredd att vidtaga åtgärder syftande till att Storbritannien upphäver den 10-procentiga tull, som fortfarande belastar direkt ilandföring av fisk från svenska trälare.

Fisk och fiskprodukter omfattas med ett par undantag inte av EFTA-konventionens förpliktelser om tullfrihet mellan medlemsländerna. En expertgrupp inom EFTA diskuterar emellertid en frigörelse av handeln på detta område. I det förslag till arbetsprogram för EFTA som utarbetats inför statsministermötet i Köpenhamn och som kommer att behandlas vid EFTA-mötet i London den 9 maj har de nordiska länderna förklarat sig positiva till en allmän frigörelse av handeln på fiskets område. Vad utgången kommer att bli är ännu för tidigt att säga.

Mot denna bakgrund anser jag att några ytterligare åtgärder inte bör vidtagas i nuvarande läge.

Vidare anförde

Herr ÅBERG (fp):

Herr talman! Jag ber att få tacka handelsministern för det — som jag anser — relativt positiva svaret.

Anledningen till att jag ställt frågan är att våra yrkesfiskare för närvarande befinner sig i ett mycket beträngt läge. Avsättningssvårigheterna är stora både på exportmarknaden och i Sverige på grund av den mycket hårda konkurrensen från länder med kraftigt subventionerat fiske. I den situationen är det helt naturligt att fiskarna tillvara-

tar alla möjligheter till försäljning på de marknader som finns.

Storbritannien har alltsedan andra världskriget — och för resten även dessförinnan — varit en marknad som svenska fiskare sålt på. De har fått finna sig i den 10-procentiga tull som sedan kriget belastat direktlandningar av utländska fiskare. Även om man på fiskarhåll givetvis funnit det egendomligt att Storbritannien i EFTA-uppgörelsen fick tillåtelse att bibehålla denna tull, har man dock, som sagt, accepterat saken.

Devalveringen gjorde emellertid belastningen genom tullen vid landningar i Storbritannien än mera kännbar. Det är därför med tillfredsställelse jag har tagit del av handelsministerns svar, av vilket framgår att man inom de nordiska länderna tycks vara enig om att ett samarbete på nordisk basis härvidlag behövs. Det är verkligen att hoppas att den gemensamhetsanda som här kan spåras sträcker sig över hela EFTA-fältet och att alltså även Storbritannien innefattas.

Jag vill lägga handelsministern varmt om hjärtat att göra vad som göras kan för att få bort snedbelastningen, så att våra fiskare kan landa sina fångster i Storbritannien utan att denna tull reducerar deras inkomst av fisket.

Herr talman! Jag ber att än en gång få tacka handelsministern för svaret.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 3

Svar på fråga ang. införande av postnummer i telefonkatalogen

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för kommunikationsdepartementet, herr statsrådet LUNDKVIST, som yttrade:

Herr talman! Herr Hugosson har frågat mig, om jag vill medverka till att

Svar på fråga ang. införande av postnummer i telefonkatalogen

de nyligen införda postnumren upptas i den adressangivelse, som lämnas för telefonabbonenter så att telefonkatalogen även i fortsättningen kan användas som adressregister.

Frågan om möjligheterna att i telefonkatalogen inta uppgift om postnummer för varje enskild abonnent har övervägts i samband med det planeringsarbete, som föregått introduktionen av postnummersystemet. Man har emellertid av praktiska och ekonomiska skäl ansett sig böra tills vidare avstå härifrån. Sålunda skulle de för de enskilda abonnenterna upprättade registerkortet få skrivas om, helt nya manus för flertalet sidor i de olika katalogdelarna iordningställas och de vid tryckningen använda matriserna i motsvarande mån sättas om. Arbetet härmed skulle uppskattningsvis få utsträckas över en tid av mellan fem och tio år. Engångskostnaden för en sådan omläggning har beräknats till 7 å 7,5 miljoner kronor och den årliga merkostnaden efter omläggningen till cirka 4 miljoner kronor. Det kan nämnas, att man inte i något av de elva länder, som förutom Sverige hittills infört postnummersystem, har ansett sig kunna tillhandahålla postnummeruppgifter i den av herr HUGOSSON tänkta formen.

För att likväl ge allmänheten en rimlig service i detta hänseende har postverket och televerket enats om att snarast genomföra en ordning, som innebär att det i varje katalogdel införs en särskild postnummerförteckning avseende postadresser inom det område, som katalogdelen omfattar. Detta kan ske utan större praktiska olägenheter, och den årliga merkostnaden torde begränsa sig till cirka 1/2 miljon kronor.

Vidare anförde:

Herr HUGOSSON (s):

Herr talman! Jag ber att få tacka kommunikationsministern för svaret på

den fråga jag har ställt, även om jag inte är helt tillfreds med det. För allmänheten hade det varit utomordentligt värdefullt om jag hade kunnat få ett positivt svar, som hade inneburit att det i telefonkatalogen infördes postnummer för varje enskild abonnent. Kommunikationsministern säger emellertid att man av praktiska och ekonomiska skäl ansett sig tills vidare icke böra införa detta. Det ger oss alltså en möjlighet till ändring, om utvecklingen i framtiden visar att det är nödvändigt.

Jag skulle inför debatten ta fram min postnummerkatalog, men den hade naturligtvis förkommit — jag tror att sådant ofta händer när allmänheten skall söka en adress och att man av den anledningen ej anger postnummer — och därför var jag tvungen att låna riksdagens eget exemplar. I katalogens inledning står det att postnummer behövs för att postverket skall kunna utföra sitt arbete och lämna sin service och att både posten och dess kunder kommer att göra vinster genom detta nya system. Det blir rationellare och över huvud taget billigare för postverket att sortera den ökade postmängd vi har att förutse i framtiden.

Om postverket skall kunna utnyttja datatekniken i sorteringsarbetet är det emellertid mycket väsentligt att postnumren verkligen används. Jag har sett någon tidningsuppgift om att cirka 50 procent av postförsändelserna redan är försedda med postnummer, och det får väl tas som intäkt för att allmänheten lägger manken till för att hjälpa postverket i dess arbete. Vi befinner oss nu i en introduktionsperiod, och systemet har ännu inte börjat tillämpas. Vad kommer det att kosta postverket i framtiden, om låt oss säga 25 procent av alla postförsändelser inte är postnumrerade? Då får man alltså två system vid sorteringen av posten. Kanske den kostnad detta medför är högre än den engångskostnad det innebär att införa

Svar på fråga ang. domänverkets skogsarbeten

postnummer för varje enskild abonnent i telefonkatalogen.

Jag vill till sist fråga: Är postverket verkligen nöjt med den lösning som här presenteras av kommunikationsministern, även om det är ett steg i rätt riktning att man inför ett utdrag ur postnummerkatalogen i telefonkatalogen?

Chefen för kommunikationsdepartementet, herr statsrådet LUNDKVIST:

Herr talman! På herr Hugossons fråga kan jag bara svara att man från postverkets sida har förklarat sig tillfredsställd med den anordning som nu genomförs. Detta får väl ses bl. a. mot bakgrunden av den tidsutdräkt det skulle medföra att arrangera en komplett redovisning av alla teleabbonenters postnummer. Man kan ändå våga säga att det vid introduktionen av systemet blir en god hjälp för kunden, därest det i de olika katalogdelarna återfinns en postnummerförteckning över de adresser som katalogen i sin helhet omfattar.

Problemet har mycket noga undersökts inom televerket, och man har tyvärr funnit att arbetsprocessen för att åstadkomma det system som herr Hugosson efterfrågar är mycket omfattande. Därför får vi väl nöja oss med den föreslagna förteckningen så länge. Sedan får vi se vad som möjligen kan hända i fortsättningen.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 4

Svar på fråga ang. domänverkets skogsarbeten

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för jordbruksdepartementet, herr statsrådet HOLMQVIST, som yttrade:

Herr talman! Herr Persson i Heden har frågat om jag vill lämna en redo-

görelse för de åtgärder som vidtagits för att domänverkets skogsarbeten skall kunna bedrivas även på lördagarna.

Enligt avtal mellan parterna på skogsbrukets arbetsmarknad utgör arbetsveckan fem dagar under tiden den 15 februari—den 15 oktober och under resten av året sex dagar. Efter vad jag inhämtat avser domänverket att efter hand anpassa sin administration till femdagarsvecka. Skogstjänstemännen har femdagarsvecka i den mån tjänsten så medger. Under tid då sexdagarsvecka gäller för skogsarbetarna finns under lördagen behövlig arbetsledning tillgänglig och personaltransporter är organiserade som under övriga arbetsdagar. Av skogsarbetarna krävs att de under denna tid arbetar full sexdagarsvecka.

Kravet på effektivitet och ett gott arbetarskydd gör att arbete utanför arbetsledningens kontroll i princip inte kan tillåtas. Under den period av året då arbetsveckan utgör fem dagar skall därför enligt domänstyrelsens föreskrifter normalt inte något skogsarbete utföras på lördagar annat än efter särskilt beslut av revirförvaltaren.

Vidare anförde:

Herr PERSSON i Heden (cp):

Herr talman! Jag ber att få tacka för svaret på min enkla fråga.

Anledningen till att jag ställde frågan var att eftersom domänverket sorterar under jordbruksdepartementet och jordbruksministern sålunda är dess högste chef skulle det vara av intresse att höra statsrådet Holmqvists uppfattning om de avskedanden som ägt rum inom domänverket, med anledning av att vissa skogsarbetare har underlåtit att arbeta på lördagar. Domänverket har vidtagit i högsta grad drastiska åtgärder och, såvitt jag kan finna, brukat mer våld än nöden kräver: omedelbara uppsägningar utan möjlighet att återgå till arbetet, uppsägning av erhållna lån, hot

Svar på fråga ang. skyldigheten att arbeta på lördagar vid statliga företag

om förbud för omskolning etc. Dessa åtgärder har domänverket tydligen vidtagit för att få skogsarbetarna att utföra lördagsarbete.

Skogsarbetarna utför ändå, enligt vad jag kunnat finna, lördagsarbete eftersom de på lördagar måste se om verktygen — justera yxor och sågar etc. — och det tar nog de tre timmar som de annars skulle ha arbetat i skogen på lördagar. Ty det är väl inte meningen att de skall utföra verktygsvård under icke-arbets-tid? För dessa arbetare beräknas dessutom förtjänsten efter det arbete de utför; strängt taget kan man säga att de är egna arbetsgivare. I avtalet stipuleras, som statsrådet redogjorde för, att arbetsveckan utgör fem dagar under en viss tid av året och sex dagar under den återstående tiden. Det var just under den period då sexdagsveckorna påbörjades som dessa uppsägningar ägde rum.

Jag konstaterar att statsrådet inte med ett ord redogjort för sin åsikt om dessa avskedanden, och den åsikten skulle jag gärna vilja höra.

Chefen för jordbruksdepartementet, herr statsrådet **HOLMQVIST**:

Herr talman! En annan ledamot av denna kammare har ställt en fråga av den innebörd som herr Persson i Heden tog upp i sitt inlägg, och därför avstår jag från att svara härpå tills vi behandlar den frågan.

Herr Persson i Heden har frågat vilka åtgärder som vidtagits av domänverket för att skogsarbeten skall kunna bedrivas även på lördagar. Så är hans fråga formulerad, och jag har svarat härpå.

Herr **PERSSON** i Heden (cp):

Herr talman! Jag har konstaterat att de åtgärder som vidtagits av domänverket bl. a. är den drastiska åtgärden att säga upp arbetare på bl. a. en plats i Norrland och ställa dem utan några som helst arbetsmöjligheter eller tillfälle till omskolning.

Chefen för jordbruksdepartementet, herr statsrådet **HOLMQVIST**:

Herr talman! Herr Persson i Heden tycks inte känna till omständigheterna, eftersom det förhåller sig på rakt motsatta sättet. Vederbörande arbetare har nämligen inte velat arbeta under lördagen, och detta tas upp i den andra frågan till mig, men herr Persson har inte aktualiserat den saken.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 5**Svar på fråga ang. skyldigheten att arbeta på lördagar vid statliga företag**

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för jordbruksdepartementet, herr statsrådet **HOLMQVIST**, som yttrade:

Herr talman! Fru Marklund har frågat mig om jag avser att vidtaga åtgärder för att förbättra informationen vid statliga företag om gällande avtalsbestämmelser beträffande skyldigheten att arbeta på lördagar.

Enligt vad jag har inhämtat har från de statliga företagen getts en fullt tillfredsställande information om de avtalsbestämmelser som gäller i fråga om skyldigheten att arbeta på lördagar. Någon anledning att vidta åtgärder för att förbättra denna information föreligger således inte.

Vidare anförde:

Fru **MARKLUND** (vpk):

Herr talman! Jag ber att få tacka statsrådet för svaret på min fråga. Också denna har föranletts av de händelser uppe i Älvsbyn, som herr Persson i Heden nyss hänvisat till.

Givetvis kan man anse att ett skriftligt anslag om skyldighet att arbeta på lördagar är tillfredsställande information. Jag ser det dock så att staten,

Svar på fråga ang. tillämpningen vid statliga företag av rätten att avskeda personal

i detta fall representerad av domänverket, om den skall kunna kallas mönsterarbetsgivare, utan citationstecken kring denna beteckning, i sin personalpolitik bör förvissa sig om att arbetarna är tillräckligt informerade om de bestämmelser som gäller, sådana dessa nu är utformade.

Det förhållandet att bestämmelserna beträffande permissionsedlar innebär en diskriminering av arbetarna i förhållande till tjänstemännen är en fråga, som måste angripas från fackligt håll, och jag skall inte beröra den här.

Min uppfattning att informationen till arbetarna varit otillräcklig grundar sig på deras egna uppgifter. De har från arbetsledningen delgivits en skriftlig anmaning att arbeta ett par angivna lördagar. Med tanke på de konsekvenser detta fått kan jag inte finna det annat än rimligt att domänverket kunde ha kostat på sig att muntligen informera om vad som skulle gälla.

Jag vill med ett par exempel belysa det orimliga i de gällande bestämmelserna om permissionsedlar. Om en motorsåg går sönder under dagen måste arbetaren likväl stanna kvar på sin arbetsplats i skogen till dess att arbetstiden är slut, eftersom bestämmelserna föreskriver detta. Förmannen kan inte bevilja permission, utan sådan måste skriftligen begäras på revirkontoret, och arbetaren måste ha en skriftlig tillstyrkan i sin hand innan han kan lämna arbetsplatsen på ordinarie arbetstid.

Jag har också fått exempel på att en arbetare, som kunde uppvisa kvitto på kostnader för reparation av sin motorsåg, utförd en av de aktuella lördagarna, ändå har blivit avskedad. Han hade inte permissionsedel, och följaktligen menar domänverket att han borde ha vistats på sin arbetsplats, även om han inte hade kunnat utföra något arbete där.

Jag tycker att händelsen i Älvsbyn har blottat upprörande inslag i domänverkets personalpolitik. De försyndelser

som arbetarna eventuellt kan lastas för står inte i någon rimlig proportion till domänverkets åtgärder.

Chefen för jordbruksdepartementet, herr statsrådet **HOLMQVIST**:

Herr talman! Vi har inom departementet infordrat det material, som gått ut för information till de anställda i dessa frågor, och jag har i min hand broschyrer som redogör för den nya arbetstidsordningen. Utöver det att dessa tillställts samtliga anställda har dessutom arbetsbefälet informerat sin underställda personal om förhållandena. Jag kan således inte vid en jämförelse med vad som gäller på arbetsmarknaden i övrigt finna att det i detta fall skulle ha brustit i fråga om informationen.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 6

Svar på fråga ang. tillämpningen vid statliga företag av rätten att avskeda personal

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för jordbruksdepartementet, herr statsrådet **HOLMQVIST**, som yttrade:

Herr talman! Herr Lindberg har frågat om jag anser det vara förenligt med ett statligt företags sociala ansvar att med hård tillämpning av legal rätt avskeda personal för bagatellartade förseelser, som inte vållar företaget något avbräck och som av arbetstagaren knappast kunnat uppfattas som förseelser, eftersom de utan beivrande passerat under mer än tio års tid.

I anledning av frågan vill jag meddela att enligt avtal mellan parterna på skogsbrukets arbetsmarknad utgör arbetsveckan fr. o. m. den 1 januari 1968 fem dagar under tiden den 15 februari — den 15 oktober och under resten av året sex dagar. Domänverket och

Svar på fråga ang. tillämpningen vid statliga företag av rätten att avskeda personal även Svenska skogsarbetareförbundet har lämnat en omfattande information om de nya arbetstidsbestämmelserna. Bland annat har verket härvid starkt framhållit att de produktionstekniska och ekonomiska förhållanden som numera råder inom skogsbruket inte längre medger individuell frihet i val av arbetstid. Praktiskt taget samtliga av domänverkets cirka 6 000 skogsarbetare har följt avtalets bestämmelser. 14 skogsarbetare har dock trots nämnda information och två skriftliga varningar underlåtit att arbeta under vissa lördagar. Härigenom har man brutit mot avtalet. Bedömningen av förseelsens svårighetsgrad och företagets tillämpning av avtalsreglerna faller under arbetsdomstolens prövning.

Vidare anförde:

Herr LINDBERG (cp):

Herr talman! Jag ber att få tacka jordbruksministern för svaret på min fråga — som tyvärr inte var något svar, eftersom jag hade begärt hans syn på det aktuella praktiska fallet. Det är väl svårt att ge ett svar på den frågan, när saken kanske är under prövning vid arbetsdomstolen.

Det praktiska fall som jag främst åsyftade är de drastiska åtgärder som domänverket vidtagit gentemot ett antal skogsarbetare i Älvsbyn. Visst har dessa arbetare brutit mot gällande bestämmelser; det måste vi tyvärr alla konstatera. De har inte fullgjort kontrakterade lördagstimmar med avverkningsarbete på skogsskiftena utan stannat hemma och kanske skött sina verktyg. En del av dem har också passat på tillfället att se om hus och torp, eftersom de är kronotorpare. Detta förfarande har de hållit på med under 14 år.

Vem har då förlorat på att skogsarbetarna inte har fullgjort stipulerat antal timmar? Jo, det har de själva förlorat på. Domänverket har enligt kontraktet

skyldighet att bereda arbetarna ett visst antal sysselsättningstimmar per vecka, och arbetarna har skyldighet att fullgöra de timmarna. Men avlöning utgår inte efter kontraktstimmar utan efter fullgjort arbete. Om det hade varit i domänverkets intresse att få fram mera virke, skulle saken ha legat annorlunda till. Men nu är situationen i stället den att avverkningarna har gått fortare än beräknat och att brist på arbetstillfällen råder. Då borde man ju från domänverkets sida snarare med glädje ha hälsat att något arbetslag nöjt sig med ett mindre antal arbetstimmar än vad som kontrakterats, så att därmed kanske någon arbetare ytterligare kunnat beredas fortsatt sysselsättning i den allmänna permitteringsrushen. Men i stället har man tagit till drastiska åtgärder och avskedat 14 som det heter tredskande arbetare.

Det blev något av en chock, inte bara för dem som direkt berördes utan även för många andra, som tyckte att åtgärden var orimlig. Är det verkligen ett statligt företag som handlar på det sättet under en tid då en socialdemokratisk regering sitter vid makten? Tar man till vara arbetarnas intressen på det sättet?

Att domänverket sedan efter påtryckning backat ut från sin återvändsgränd och förklarat att pensions- och bostadsfrågorna skall behandlas välvilligt förbättrar inte intrycket av rättshaveri och skenmanöver. Permittering efter vedertagna principer hade ingen klandrat, men godtyckliga avskedanden kan ingen godkänna. Det var där jag hoppades att jordbruksministern och jag hade samma uppfattning, och det var också den frågan jag ville ha ett svar på.

Chefen för jordbruksdepartementet, herr statsrådet HOLMQVIST:

Herr talman! Jag har en tid varit verksam i ett fackförbund, och jag är väl medveten om att en arbetsanställning även medför förpliktelser: jag har som anställd inte bara förmåner utan

Svar på fråga ang. tillämpningen vid statliga företag av rätten att avskeda personal

också skyldigheter. I detta fall har ett avtal ingåtts, och det är att använda våldsamma överord om man talar om rättshaveri när en åtgärd i överensstämmelse med det gällande avtalet vidtagits.

Det gäller 28 skogsarbetare som från början inte infann sig till arbetet. Efter den första varningen återgick 5 till arbetet. Efter den andra varningen återgick ytterligare 9, men 14 fortsatte att utebli, väl medvetna om vad detta kunde innebära för deras vidkommande.

Jag tycker vi har anledning att försöka vara objektiva när vi skall fördela ansvaret härvidlag. Jag vill nämna att Skogsarbetareförbundet för sin del manat medlemmarna att återgå till arbetet och klart erkänt att ett brott mot avtalet förekommit.

Jag måste säga att diskussionen kring detta fall tycks bygga på föreställningen att man helt kan bortse från träffade överenskommelser och från skyldigheten att följa dessa. Men var skulle vi hamna, om det inte vore möjligt att vidtaga åtgärder för att vinna respekt för ett avtal och se till att arbetsprocessen löper så som avsetts?

Det är värt att tänka över den saken, innan man i detta fall tillgriper ett så starkt ord som rättshaveri.

Herr LINDBERG (cp):

Herr talman! Jag tror att det kommer att bli synnerligen svårt att övertyga någon som känner till förhållandena om att det egentligen är ett avtalsbrott som varit orsaken till att dessa arbetare avskedats. Tvärtom anser man att domänverket passade på tillfället att vidtaga dessa åtgärder i stället för att permittera vederbörande. Om det rått brist på arbetare vid ifrågavarande tidpunkt hade domänverket säkerligen inte funnit anledning att tillgripa lagliga åtgärder.

Hur man än vrider och vänder på saken måste det sägas att domänverket gått till väga på ett mycket oskickligt sätt. — Till yttermera visso kan jag nämna att det fackliga ombudet själv

varit med om att nästan uppmana arbetarna att stanna hemma den lördag det gällde, medan han själv gick och arbetade — detta enligt uppgift från dem som avskedades.

Ingen trodde att sådana här åtgärder skulle vidtagas; då hade vederbörande självfallet inställt sig till arbete. En del av dem som blev avskedade hade heller inte hunnit efterkomma den andra uppmaningen. Detta försvarar inte deras handlingssätt — ingen vill säga annat än att de handlat oriktigt. Men jag tycker inte heller att det går att försvara domänverkets drastiska åtgärder.

Chefen för jordbruksdepartementet, herr statsrådet HOLMQVIST:

Herr talman! Vi har i detta fall inhämtat uppgifter från domänverket. Vi har också haft kontakt med arbetarsidan. Jag kan självfallet inte hänge mig åt sådana spekulationer som herr Lindberg gav uttryck åt — jag vill inte peka ut enskilda människor som inte har någon möjlighet att försvara sig i sammanhanget. Däremot kan jag hänvisa till vad fackförbundets ordförande Sixten Bäckström skrivit i förbundets egen tidning. Därav framgår med all önskvärd tydlighet att förbundet anser sig ha gjort allt som varit möjligt för att få medlemmarna att återgå till arbetet.

Herr Lindbergs uttalande innebar en allvarlig beskyllning mot en facklig representant.

Herr LINDBERG (cp):

Herr talman! Det är en allvarlig beskyllning, men de som lämnat uppgiften står för den, om det är någon som vill höra vad dessa arbetare har att anföra.

Jag tackar i alla fall jordbruksministern för svaret än en gång. Det har givit klart vid handen att han menar att domänverket handlat riktigt, vilket däremot endast ett fåtal av dem som arbetar i skogen anser.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 7

Svar på fråga ang. komplettering av ämnet biologi med hälsolära vid lärarhögskolorna

Ordet lämnades på begäran till

Herr statsrådet **MOBERG**, som yttrade:

Herr talman! Herr Söderström har frågat chefen för utbildningsdepartementet, om han vill medverka till att komplettering av ämnet biologi med hälsolära i likhet med ämnena matematik, fysik och kemi för blivande klasslärare kan anordnas av lärarhögskolorna och att därmed kravet på förkunskaper i biologi slopas som en förutsättning för intagning. Enligt fastställd ärendefördelning ankommer det på mig att besvara frågan.

Som bekant utgör genomgång av fackskola allmänt behörighetskrav för inträde vid klasslärarlinje. När det gäller att ta ställning till vilka speciella förkunskapskrav, som bör uppställas för tillträde till klasslärarutbildning, har bl. a. det förhållandet att ämnena matematik, fysik och kemi inte studeras på den sociala linjens språkliga gren medfört särskilda svårigheter. Det har därför ansetts angeläget att erbjuda kompletterande utbildning i matematik, fysik och kemi vid lärarhögskola till studerande som saknar förkunskaper i dessa ämnen.

Biologi är däremot obligatoriskt ämne på bl. a. fackskolans sociala linjes samtliga grenar. Det finns därför inte samma skäl att anordna förutbildning i detta ämne inom just lärarutbildningsorganisationen. Ifrågasvarande komplettering bör ske i samma former som för andra ämnen. Jag förutsätter att den nya vuxenutbildningsorganisationen skall vara tillräckligt omfattande och elastisk för att möta uppkommande kompletteringsbehov i ämnet biologi.

Vidare anförde:

Herr **SÖDERSTRÖM** (h):

Herr talman! Jag ber att få tacka statsrådet Moberg för svaret på min fråga, fast jag skulle ha önskat att jag hade kunnat bli litet mera tacksam än jag är.

Orsaken till frågan är att det i år finns många elever som tar studenten på allmänna linjens språkliga gren i det gamla gymnasiet och som ämnar söka in på lärarhögskolan för småskollärarytbildning. Enligt det förslag som nu har framlagts krävs viss utbildning för behörighet att söka tillträde till klasslärarutbildning. Under den besvärliga övergångstiden mellan den gamla och den nya gymnasieformen gäller vissa övergångsbestämmelser — bl. a. beträffande förkunskaper för behörighet att söka inträde — som avser just den kull elever som tar studentexamen i vår enligt den gamla gymnasieformen. I den mån deras kunskaper inte är samstämda med de nya skolformernas krävs viss komplettering, såsom framgår av den broschyr som jag har i min hand »Mycket kan hända under ett läsår», ett komplement till »Student 68». Sålunda ställs ej behörighetskrav för ansökan när det gäller matematik, fysik eller kemi — dessa ämnen får kompletteringsläsas i lärarhögskolornas regi efter intagning — medan däremot förkunskaper i biologi är nödvändiga. Detta ämne måste alltså kompletteras innan ansökan inges. Eftersom ansökningshandlingarna måste vara inne senast den 15 juni 1968 hinns detta inte med. En ansökan kan visserligen avse vårterminen 1969, varvid kompletteringen måste vara klar till den 15 oktober i år, men i detta senare fall förlorar eleven ett halvt studieår.

Många elever känner sig orättvist behandlade, eftersom de för ett år sedan, då de hade möjlighet att välja till det nu aktuella biologiämnet, fick besked av sina skolkuratorer att detta ämne

Svar på interpellation ang. åtgärder med anledning av situationen i den nigerianska utbrytarstaten Biafra

inte var nödvändigt för småskolläraryt- utbildning enligt den nya utbildnings- formen. De föräldrar som tagit kontakt med skolöverstyrelsen eller lärarhög- skolorna, exempelvis i Stockholm, Upp- sala och Linköping, har fått veta att man fått många förfrågningar och miss- nöjesyttringar över att just biologiäm- net satts i strykclass och att man från skolhåll inte alls var förvånad över denna reaktion — man har t. o. m. sagt att den var väntad.

En förälder fick från skolöverstyre- lsen helt enkelt rådet: Vänd Er till någon riksdagsledamot i Er hemort, så att han kan taga upp saken; det torde vara enda sättet att få en ändring till stånd i så måtto att även biologiämnet kan få kompletteras i lärarhögskolornas regi och att kravet på förkunskaper i biologi slopas som en förutsättning för intagning.

Mot bakgrunden av de besvärliga övergångsförhållanden som råder tyc- ker jag att detta krav är mycket rim- ligt. Dessutom framgår av vad som i bro- schyren skrives om kompletteringen av ifrågavarande tre ämnen att organisa- tionen ännu inte är fastställd.

Herr talman! Vad som gällde för ett år sedan gäller tydligen inte i dag, och dessa elever förlorar nu ett halvt skol- år. I broschyren finns inrutad med svart en anmodan: »Kontrollera i god tid före studiernas början vilken för- kunskap som gäller för det ämne ni läser!» Det gjorde dessa elever för ett år sedan.

Herr statsrådet MOBERG:

Herr talman! Vid en omläggning av utbildningen uppstår givetvis problem, och förutsättningarna kan bli något an- norlunda. Herr Söderström har anfört ett exempel på en grupp studerande som fått det särskilt besvärligt, och jag håller med om att för just dem som tänkt sig småskolläraryt- utbildning är si-

tuationen nu en annan än den var för ett år sedan.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 8

Justerades protokollen för den 19 och den 23 nästlidne april.

§ 9

Svar på interpellation ang. åtgärder med anledning av situationen i den nige- rianska utbrytarstaten Biafra

Ordet lämnades på begäran till

Hans excellens herr ministern för ut- rikes ärendena NILSSON, som yttrade:

Herr talman! Med anledning av herr Rimmerfors' interpellation angående åtgärder med anledning av situationen i den nigerianska utbrytarstaten Biafra vill jag säga följande.

De öppna striderna mellan den fede- rala regeringen i Lagos och utbrytar- staten Biafra har nu pågått i närmare ett års tid. En uppseendeväckande hän- delse inträffade nyligen i mitten av april då Tanzania som första utländska stat erkände Biafra. Att döma av utta- landen av representanter för Tanzania gjordes erkännandet av övervägande humanitära skäl och som ett uttryck för en övertygelse i Tanzania att biafra- nerna efter vad som hänt inte kan åter- integreras i den nigerianska federatio- nen. Den tanzanska åtgärden ledde till att federalregeringen i Lagos avbröt alla förbindelser med Tanzania. Det kan inte uteslutas att även andra stater efter hand kan komma att följa Tanza- nias exempel.

Den federala regeringen i Lagos, som hittills varit den enda internationellt erkända regimen i Nigeria, har upp- ställt målsättningen att bibehålla lan- det som en enhet. Man har därvid tagit i betraktande att endast ett enat Nige- ria kan bilda en effektiv grundval för

Svar på interpellation ang. åtgärder med anledning av situationen i den nigerianska utbrytarstaten Biafra

ekonomiskt och socialt framåtskridande. Denna uppfattning synes stödjas av bl. a. stormakterna. Det har antagits att den också stötts av den stora majoriteten av de andra afrikanska länderna därför att en splittring av Nigeria skulle kunna medföra risk för en liknande utveckling på andra håll i Afrika, där staterna rymmer ett flertal olika stammar inom sina gränser.

Mot denna bakgrund har Lagos-regeringen och alla de stater, som anslutit sig till dess uppfattning, betraktat bifranernas strävanden mot utbrytning som en upprorsrörelse och följaktligen som ett hot mot Nigerias säkerhet.

Vissa initiativ till medling i konflikten har tagits, t. ex. av den afrikanska enhetsorganisationen OAU och samväldessekretariatet. I mars förenade sig den romersk-katolska kyrkan och Världskyrkorådet i en gemensam appell till parterna i nigeriakriget att upphöra med fientligheterna och, som det heter, »åstadkomma en varaktig fred genom hedersamma förhandlingar i enlighet med afrikansk tradition». Dessa initiativ har dock inte hittills lett till något resultat. En av anledningarna härtill är att enligt den federala regeringens uppfattning dylika strävanden anses medföra att Biafra de facto erkänns. Som det visat sig i samband med Tanzanias erkännande anser den federala regeringen att ett ställningstagande från utomstående länders sida till förmån för Biafra utgör en obehörig inblandning i Nigerias interna angelägenheter som uppfattas som en ovänlig handling.

Vad beträffar frågan om möjligheterna att föra saken inför FN har jag nämna att Biafras s. k. utrikeskommisarie tidigare i år var i New York. Enligt uppgift sökte han då genom kontakt med vissa FN-representationer få frågan om Biafra upptagen i FN. Hans hänvändelser ledde dock inte till resultat.

Ett svenskt initiativ i FN skulle förutsätta stöd i förväg från många andra stater, i första hand de afrikanska staterna och stormakterna. Det framgår av vad jag sagt att ett sådant stöd knappast kan påräknas. Nigeria kommer att energiskt motsätta sig diskussion i FN, bl. a. under hänvisning till artikel 2:7 i FN-stadgan, som förbjuder ingripande i frågor som faller inom vederbörande stats egen behörighet. Den stora majoriteten av de afrikanska staterna kommer med all säkerhet att vara ytterst obenägna att inleda en behandling i FN av en inrikespolitisk fråga i en afrikansk stat. Man vill inte riskera att starta en utveckling, som kan leda till internationella diskussioner om problem av stamkarakter o. d. i olika afrikanska länder.

Vad svenska regeringen beträffar är det naturligt att vi hyser en intensiv förhoppning att striderna i Nigeria snarast skall upphöra och att de bakomliggande problemen och motsättningarna skall finna en fredlig lösning. Såsom även framgått av pressuppgifter har på senaste tiden ett kontakttagande inletts i London, till vilket man torde kunna knyta vissa förhoppningar. Det är i varje fall för närvarande svårt att se att det finns någon annan framkomlig väg.

Även om det ännu är svårt att bedöma möjligheterna för en politisk lösning av konflikten, är det å andra sidan uppenbart att situationen i östra delen av Nigeria kan ge anledning till allvarliga farhågor ur humanitär synpunkt. De medlingsförsök som gjorts, d. v. s. närmast då av Organisationen för Afrikas enhet, samväldessekretariatet och Vatikanen, synes också gå ut på att undvika politiskt engagemang för att i stället söka säkra östprovinnsbefolkningen mot övergrepp i inbördeskrigets slutskede. Samma syfte har den gemensamma vädjan från Världskyrkorådet och påven, som jag nyss nämnde.

Svar på interpellation ang. åtgärder med anledning av situationen i den nigerianska utbrytarstaten Biafra

Vad Sverige beträffar pågår sedan flera år tillbaka inom ramen för Internationella röda korsets utvecklingsprogram en insats i Nigeria vilken genomförs av svenska, finska, isländska och norska Röda korset. Dessa organisationer lämnar hjälp till organisation, planläggning, utbildning m.m. och har bidragit med gåvor av läkemedel, medicinsk utrustning och annan materiel samt sedan hösten 1967 med personal för hjälp till krigsoffren, vilket alltså gett det nigerianska Röda korset möjligheter att ingripa i hjälpande riktning även med avseende på Biafra-sidan i den mån kommunikationer kunnat upprätthållas. När den i interpellationen nämnde representanten för Biafra, doktor Ibiam, i februari besökte Stockholm, tog han också kontakt med Svenska röda korset. Från Röda korsets sida framhölls därvidlag att man i princip var villig att öka hjälpen till Biafra och även att verka härför hos Internationella röda korset i Genève. Hjälp-sändningar till Biafra har tidigare passerat genom Lagos men dessa har för närvarande upphört beroende på att parterna inte kan komma överens om proceduren. Internationella rödakorskommittén strävar emellertid att öka de praktiska möjligheterna att utvidga Röda kors-hjälpen till Biafra. Under senare tid har också ett flertal sändningar i Internationella rödakorskommitténs regi flugits in direkt till Biafra.

Vidare anförde

Herr RIMMERFORS (fp):

Herr talman! Låt mig till hans excellens herr ministern för utrikes ärendena få framföra ett tack för svaret på min interpellation om Biafra.

Det är tillfredsställande att utrikesministern tagit så pass allvarligt på denna fråga som han gjort. Man kan annars lätt konstatera att utrotningskriget mot ibostammen i Nigeria kommit

att bli det glömda kriget. Konflikterna i Vietnam, i Grekland och på olika håll i södra Afrika har ställt Biafras tragedi i skuggan.

Det är emellertid en mycket blodig skugga, och jag ville med min interpellation åtminstone sörja för att inte det officiella Sverige förblir helt tyst medan ett helt folk males sönder mellan stormaktsintressenas kvarnstenar, en tragedi som naturligtvis från början bottnar i de säregna inre motsättningarna i Nigeria.

Biafrakriget torde delvis kunna betraktas som ett religionskrig, och även ur den synpunkten kan man naturligtvis säga att det är ett inbördeskrig som FN inte bör lägga sig i. Den stora utrotningsaktionen mot ibostammen ägde rum i de norra delarna av Nigeria innan det egentliga kriget började. Minst 33 000 människor lär ha mördats under dessa utrotningsattacker från muhammedansk sida.

Ibofolket är till övervägande del ett kristet folk, starkt präglad av den kristna väckelse som leder sitt ursprung från den skotska kyrkans mission i Nigeria på 1890-talet. Redan då bildades Biafras presbyterianska kyrka. Flertalet av Biafras ledande politiker är barn av den kristna missionen, och många av dem är i dag verksamma medlemmar i sina kristna samfund. Dit hör exempelvis den i interpellationen nämnde doktor Ibiam, förutvarande guvernör i provinsen, som också är en av vice presidenterna i Kyrkornas världsråd. Han hoppas för övrigt att i den egenkapen få delta i ekumeniska mötet i Uppsala i sommar.

Så gott som alla de ledande männen i den gamla nigerianska federationen var också kristna ledare från Biafra. De hade nått dessa poster, sägs det, tack vare den höga bildning de fått genom missionens skolor både i Nigeria och i Europa. Skolbildningen i Biafra står högre än i något annat afrikanskt

Svar på interpellation ang. åtgärder med anledning av situationen i den nigerianska utbrytarstaten Biafra

land, Sydafrika inbegripet. Samtliga barn går i skolan, och alla medborgare under 35 års ålder kan utom sitt eget språk läsa och skriva engelska. Fler-talet läkare och jurister i Nigeria hör till ibostammen.

Jag har nämnt detta för att i någon mån klargöra varför det nämnda utrot-ningskriget började. Det torde inte rå-da någon tvekan om att det kriget del-vis är ett utslag av avund och inbördes rivalitet mellan stammarna. Det som gjorde situationen särskilt bitter och som jag tyckte motiverade en svensk FN-aktion — i den mån den var möj- lig — främst från humanitär utgångs- punkt var emellertid det faktum att två stormakter, själva medlemmar av För- enta Nationerna som annars inte alltid samarbetar med varandra, nämligen Ryssland och Storbritannien, tycks ha enats om att förse centralregeringen i Lagos med vapen för att definitivt ut- plåna Biafra, som dock är en stat på ungefär 14 miljoner människor. Denna enligt min syn oheliga allians har lett till en formlig utrotning av människor som ingenting högre vill än dyrka Gud efter sitt samvete och leva i fred med sin omgivning.

Vad är det ni vill, vilka är edra mål- sättningar för det första och för det andra, frågade jag doktor Ibiam när han var här i februari. Hans svar var kort och koncist: At first cease fire and so independence — först eld upp- hör och sedan självständighet.

Eftersom motsättningarna nu är så betydande mellan olika delar av detta väldiga Nigeria med dess mer än 50 miljoner människor tycker man att en naturlig lösning vore en viss självstän- dighet för östprovinsen. Det borde va- ra möjligt att åstadkomma en sådan självständighet så mycket mer som le- darna i Biafra tycks önska ett intimt samarbete med det övriga Nigeria.

Det upprörande är, som sagt, stor- maktsspelet kring denna nationella in-

re konflikt. Ryssland levererar jetjakt- plan, som med sydafrikaner och egypt- tier vid spakarna öser död och förstö- relse över Biafras folk. England å sin sida säljer vapen till regeringen i La- gos för att medverka till utrotningen. London betraktar nämligen enligt ett rätt officiellt meddelande status quo i den stora nigerianska federationen som ett brittiskt intresse, och Biafra bröt sig som bekant ut ur federationen den 30 maj i fjol. Kriget har alltså på- gått — som utrikesministern också på- pekade — i nära ett år. De senaste siff- rorna anger att striderna hittills kostat över 100 000 människoliv utöver de 33 000 som mördades innan kriget bör- jade.

Det är sant att vissa försök har gjorts att medla. Kyrkornas världsråd, påven, den afrikanska enhetsorganisationen och en rad andra har förgäves vädjat om förhandlingar. Doktor Martin Lu- ther King hade lovat att personligen in- tervenera i Lagos den 15 april i år. När den dagen kom var han själv borta — ett offer för den hatets aggression som nu topprider mänskligheten.

President Nyereres erkännande av staten Biafra, som utrikesministern på- minde om i sitt svar, var ju det första officiella politiska ställningstagandet till förmån för utbrytarstaten. Det ledde till en politisk konflikt med Lagos, men Nyerere har i alla fall intagit en stånd- punkt som synes oss vara värdig den- ne modige och moraliskt starke stats- man. Troligen har Tanzanias ställnings- tagande banat väg för de fredsförhand- lingar som nu måhända är på väg och som i varje fall har signalerats.

Utrikesministerns påpekanden i sam- band med dessa rykten från London om utsikterna till fred i Nigeria är äg- nade att öka vår optimism. Jag kan i dagens läge, herr talman, inte annat än tacka för det uttömmande svaret.

Som ledamot av Svenska röda korsets överstyrelse följer jag med tillfredsstäl-

Svar på interpellation ang. åtgärder mot ungdomens alkohol- och narkotikamissbruk

lelse och tacksamhet alla rapporter om svensk och internationell rödakorsaktivitet i humanitetens intresse i dessa områden. Jag sammanträffade vid mitt besök i Nigeria med vår chefsdelegat, överste Källenius, och vet att man där ingalunda är överksam. Striderna har emellertid krävt dödsoffer också bland den internationella rödakorspersonalen.

Skulle de antydda fredssträvandena misslyckas ber jag, herr utrikesminister, att få återkomma med ytterligare synpunkter på möjligheterna för Sverige att, eventuellt i samverkan med andra nationer, göra en FN-aktion av klart humanitär innebörd, kanske i anknytning till frågan om folkmord.

Jag ber att än en gång få tacka för svaret.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 10

Svar på interpellation ang. åtgärder mot ungdomens alkohol- och narkotikamissbruk

Ordet lämnades på begäran till

Statsrådet fru **ODHNOFF**, som yttrade:

Herr talman! Herr Wiklund i Stockholm har ställt några frågor till mig angående åtgärder mot ungdomens alkohol- och narkotikamissbruk m. m.

Interpellanten frågar, om jag är villig att lämna riksdagen en översiktlig redogörelse för barnavårdsnämndernas praxis beträffande åtgärder för öppen vård och behandling av unga alkohol- och/eller läkemedelsmissbrukare i enlighet med gällande barnavårdslags bestämmelser och för omfattningen och erfarenheterna hittills av dessa åtgärder. Vidare undrar interpellanten, om jag avser att påkalla en statistisk särredovisning av dessa åtgärder.

Enligt gällande barnavårdslag, som trädde i kraft den 1 januari 1961, har

barnavårdsnämnden att vidta olika i lagen närmare angivna åtgärder, om någon som ej fyllt 21 år är i behov av särskilda tillrättaförande åtgärder från samhällets sida på grund av bl. a. missbruk av rusdrycker eller narkotiska medel.

Det bör således vara barnavårdsnämnden som i första hand tar befattning med alkoholmissbrukare under 21 år. Nykterhetsnämnden har emellertid enligt nykterhetsvårdslagen en generell skyldighet att ingripa mot alkoholmissbrukare, oberoende av deras ålder. Detta innebär, att många alkoholmissbrukare under 21 år faller inom såväl barnavårdsnämndens som nykterhetsnämndens kompetensområde. Barnavårdsnämndens kompetensområde synes vara något vidsträcktare än nykterhetsnämndens, så till vida som ingripanden enligt barnavårdslagen bör kunna ske på ett tidigare stadium av »missbruk» än vad nykterhetsvårdslagen medger. Socialstyrelsen har i sina Råd och anvisningar framhållit, att underårig alkoholmissbrukare i regel bör behandlas inom ramen för samhällets barnavård, inklusive ungdomsvårdsskoleorganisationen. Styrelsen har emellertid understrukit att ett intimt samarbete fordras mellan de båda nämnderna och gett vissa rekommendationer rörande formerna för ett sådant samarbete. Det bör i detta sammanhang påpekas att nykterhetsvårdslagen omfattar endast personer som är alkoholmissbrukare. Behandlingen av underåriga läkemedelsmissbrukare ankommer således helt på barnavårdsnämnderna inom ramen för barnavårdslagens bestämmelser.

Redan före nuvarande barnavårdslags ikraftträdande hade barnavårdsnämnderna ofta att ta befattning med ungdomar som missbrukade alkohol. Missbruk av narkotika har blivit ett mera framträdande problem först under de allra senaste åren. Missbruk är oftast symptom på bristande anpass-

Svar på interpellation ang. åtgärder mot ungdomens alkohol- och narkotikamissbruk

ning, vilken i sin tur ej sällan har sin rot i olika sjukdomstillstånd. De åtgärder som barnavårdsnämnderna kan behöva vidta för att hjälpa ungdomar, som missbrukar alkohol eller narkotika, är i princip desamma som vid andra yttringar av missanpassning. Den nuvarande barnavårdsstatistiken lämnar inte närmare upplysningar om de bakomliggande faktorer som påkallat barnavårdsnämndernas ingripande eller om de åtgärder som vidtagits i de olika fallen eller effekten av dessa åtgärder. I detta sammanhang kan erinras om att kommunerna sedan år 1963 kan få statsbidrag — via det 75-procentiga bidraget till öppen nykterhetsvård — till barnavårdsnämndernas utgifter för åtgärder för unga alkoholmissbrukare. De kostnader som utgetts av barnavårdsnämnderna och för vilka nykterhetsnämnderna sökt och erhållit statsbidrag har i runda tal ökat från 1 miljon kronor år 1963 till 1,7 miljon kronor år 1966.

I årets statsverksproposition har jag framhållit att ett effektivare utrednings- och registreringsförfarande i barnavårdsärenden behövs som underlag för en bedömning av de enskilda fallen och som grund för fortlöpande undersökningar och behandlingsforskning. Så långt möjligt bör man söka få belyst den praktiska tillämpningen av barnavårdslagens bestämmelser om ingripanden mot barn och ungdom, orsakerna till och åtgärderna kring omhändertagandet samt den vård och behandling som ges ungdomarna m. m. Arbetet med att få till stånd en effektivare utredning och fullständigare registrering i barnavårdsärendena pågår. När detta genomförts kan man vänta sig att få upplysning om barnavårdsnämndernas praxis i de av interpellanten åsyftade fallen.

Interpellanten har efterlyst verkan av den år 1965 genomförda ändringen av 3 § barnavårdslagen, varigenom barnavårdsnämnderna ålades att stödja den personlighetsutvecklande och samhälls-

fostrande verksamhet som utövas genom ungdomens egna sammanslutningar. Genom lagändringen fick kommunerna rätt att ge kommunalt stöd också åt de politiska ungdomsorganisationerna. Några landsomfattande uppgifter om utvecklingen efter år 1965 av den kommunala bidragsgivningen till ungdomsorganisationerna har såvitt bekant inte ställts samman. Effekten av lagändringen torde emellertid vara svår att mäta.

Herr Wiklund i Stockholm har vidare frågat, om jag anser att läget kräver åtgärder för att åstadkomma en förstärkning av de samhälleliga insatserna genom främst barnavårdsnämnderna i syfte att tränga tillbaka missbruket av alkohol och narkotika bland ungdomen. Interpellanten har särskilt pekat på upplysningsverksamheten.

Antalet omhändertaganden för fylleri av ungdomar under 21 år steg oavbrutet mellan åren 1955 och 1965. Därefter har ingen ytterligare uppgång inträffat totalt sett bland ungdomarna, snarare någon nedgång. Missbruket är likväl fortfarande mycket oroande och särskilt allvarligt är det att en ytterligare ökning under år 1967 noterats för de yngsta, som ännu ej fyllt 15 år. Missbruk av narkotika bland ungdom är ett stort problem.

I den av årets riksdag enhälligt antagna propositionen med förslag till narkotikastrafflag m. m. har föreslagits olika åtgärder för vård och behandling av narkotikamissbrukare. Vården bör enligt propositionen ordnas inom ramen för den socialvård och sjukvård som finns och för vilken ansvaret i huvudsak vilar på kommunala organ. Staten kommer att lämna visst ekonomiskt stöd.

De åtgärder i förebyggande syfte som kan komma i fråga är bl. a. allmänt ungdomsvårdande åtgärder och upplysning rörande de faror som speciellt för ungdomar är förknippade med missbruk av alkohol eller narkotika.

Kommunernas insatser i det före-

Svar på interpellation ang. åtgärder mot ungdomens alkohol- och narkotikamissbruk

byggande ungdomsarbetet har ökat avsevärt under senare år. Detta framgår bl. a. av en undersökning av statens ungdomsråd som avser ett urval kommuner och omfattar åren 1960—1964. Undersökningen har redovisats i betänkandet Kommunerna och ungdomen.

Myndigheter och andra organ har tilldelats betydande statsmedel för upplysningsverksamhet.

Inom skolväsendet har avsevärda insatser gjorts i fråga om upplysningsverksamhet rörande alkohol och narkotika. På olika stadier av utbildningen förekommer undervisning rörande alkohol och narkotika i samband med undervisning i vissa ämnen, exempelvis biologi, samhällskunskap och socialkunskap. Det under senare år tilltagande missbruket av narkotika har föranlett en förstärkning av denna undervisning. Den ökade vikt som **nu läggs vid sådan** undervisning har också kommit till uttryck i ett av skolöverstyrelsen i november 1967 framlagt förslag till översyn av läroplan för grundskolan, vilket för närvarande är under beredning inom utbildningsdepartementet. — Jag kan tillägga att jag just i dag fått förslaget i min hand.

I cirkulär i mars 1967 till barnavårdsnämnderna och skolmyndigheterna m. fl. har socialstyrelsen respektive skolöverstyrelsen meddelat vissa anvisningar rörande lämpliga åtgärder med anledning av narkotikamissbruk bland ungdom.

På anmodan av medicinalstyrelsen för ungefär ett år sedan har inom så gott som samtliga län bildats regionala samarbetsgrupper för hälsoupplýsning i skolor och genom pressen m. m. I grupperna, som bl. a. har att ge information om narkotika, ingår länsläkare, psykiater, socialvårdskonsulenter, nykterhetsvårdskonsulenter, läns skolinspektörer och företrädare för organisationer. För upplysning i narkotikafrågan har medel anvisats under anslaget till hälsovårdsupplýsning.

Centralförbundet för nykterhetsundervisning bedriver med bidrag av statsmedel en omfattande upplysnings- och undervisningsverksamhet i alkohol- och narkotikafrågan med speciell inriktning på ungdom, ungdomsledare och lärare. I den militära utbildningen ingår obligatorisk undervisning i alkoholfrågan, vilken bedrivs i samarbete mellan försvarsstaben och Centralförbundet för nykterhetsundervisning. Även narkotikaproblemen uppmärksammas i samband härmed. I viss utsträckning förekommer sådan upplysning även vid ungdoms- och fritidsgårdar.

Nykterhetsorganisationerna har en viktig roll i det här avsedda upplysningsarbetet och jag vill bl. a. erinra om det statliga stödet härför från anslaget till nykterhetsorganisationer.

Statens ungdomsråd tillsatte i maj 1965 en arbetsgrupp med uppgift att dra upp riktlinjer för en upplysningsverksamhet för ungdom i alkoholfrågan. I december 1966 avlämnade gruppen till ungdomsrådet ett förslag till upplysningstidskrift. Det torde vara detta förslag som åsyftas i interpellantens sista fråga. Förslaget har nu slutbehandlats inom ungdomsrådet.

Jag vill till sist erinra om att alkoholpolitiska utredningen bl. a. har att beakta frågor om undervisning och upplysning rörande alkohol. Utredningen har tillsatt en särskild expertgrupp som arbetar med mera långsiktiga projekt beträffande skolans nykterhetsundervisning.

Som framgår av det anförda pågår för närvarande en omfattande upplysningsverksamhet och förslag om ytterligare åtgärder är att vänta. De berörda myndigheterna följer uppmärksamt utvecklingen. Några omedelbara åtgärder i syfte att ytterligare öka denna upplysningsverksamhet anser jag inte påkallade.

Vidare anförde:

Svar på interpellation ang. åtgärder mot ungdomens alkohol- och narkotikamissbruk

Herr WIKLUND i Stockholm (fp):

Herr talman! Jag ber att få tacka statsrådet fru Odhnoff för svaret på min interpellation.

Rent kvantitativt är svaret utförligt; ur innehållssynpunkt hade jag nog dock väntat mig att »ungdomsministern» skulle ha givit det litet mer substans. Det är föga upplysande eller vägledande. Jag tycker att det andas en referatmässig passivitet, som står i ganska bjärt kontrast till dåvarande ecklesiastikministern Edenmans utspel någon gång i början av förra året, då han lät förstå att hela regeringen stod bakom en av honom samtidigt i mer eller mindre bestämda ordalag gjord deklaration att nu skulle narkotikan bort från skolorna. Det skulle vara fråga om ett brett samarbete mellan olika organ, bl. a. med barnavårdsnämnderna. Hur har det för övrigt blivit med uppföljningen och resultaten av denna deklaration? Det tycker jag att det kunde ha varit lämpligt att få veta något om.

Den litet förnöjsamma redovisning vi fått i svaret om förut rätt väl kända förhållanden drar knappast uppmärksamheten till en enda ny aspekt, handlingslinje eller upplysning om läget och utvecklingen på området.

Jag vill gärna först starkt betona att de problem det gäller trots alltjämt omfattar en begränsad grupp unga människor och att vi i stort har en socialt mycket vaken och aktiv ungdomsgeneration bestående av det stora flertalet unga i vår tid.

Men det förekommer samtidigt vissa oroande tendenser inom vissa ungdomsgrupper, tendenser som tyvärr förstärks. Statsrådet medger att ungdomsfylleriet är »mycket oroande», särskilt på grund av ytterligare ökning under 1967 bland dem som inte fyllt 15 år, och att missbruket av »narkotika» bland ungdom är ett stort problem». Men återigen måste man konstatera att anvisningar och uppdrag till motåtgärder nästan helt saknas i svaret.

Jag tillåter mig att förstärka den mörka bild av utvecklingstendenserna på missbruksområdet, som ges i svaret, med några aktuella uppgifter jag fått. Professor Gunnar Inghe meddelar att man redan år 1965 kunde konstatera att av polisen för brott omhändertagna i åldern 20—30 år en tredjedel av männen och omkring hälften av kvinnorna var intravenösa narkotikamissbrukare. Därefter har missbruket ökat både uppåt och nedåt i åldrarna enligt vad professor Inghe anför, särskilt bland tonåringarna. I april 1965 hade 2 procent av alla män i 15—19-årsåldern, vilka anhållits i Stockholm såsom misstänkta för brott enligt brottsbalken, märken efter intravenöst missbruk. Motsvarande siffra år 1967, alltså två år senare, var 28 procent. Antalet narkomanhepatiter på Roslagstulls sjukhus i Stockholm, alltså narkomaner som på grund av smittsam gulsot i samband med narkotikamissbruk placerats på detta epidemisk sjukhus, var 1966 i åldrarna 15—19 år 96 men år 1967 255. I åldrarna 20—24 år uppgick antalet till 101 år 1966 mot 152 år 1967. Dessa siffror lämnades för övrigt i ett TV-program nyligen om dessa problem.

En intervjuundersökning gjord i januari—mars i år visar bl. a., att 4 procent av 12—13-åringarna druckit sprit under de senaste tre veckorna. Av 14—15-åringarna hade 12 procent, av 16—17-åringarna 32 procent, av 18—19-åringarna 45 procent och slutligen av 20—21-åringarna 49 procent druckit sprit under denna tid. Jämförelser med tidigare undersökningar visar att alkoholdebuten kommer allt tidigare, ett förhållande som man från medicinskt experthåll ser med särskild oro, framför allt på något längre sikt ur terapeutisk synpunkt. Man vet nämligen att ju förr ett missbruk startar desto svårare är det att bota det.

Narkotika — »knark» — har 4 procent av 14—15-åringarna provat någon gång enligt samma intervjuundersök-

Svar på interpellation ang. åtgärder mot ungdomens alkohol- och narkotikamissbruk

ning, och 5 procent av 16—17-åringarna, 7 procent bland 18—19-åringarna och 8 procent bland 20—21-åringarna har gjort det.

På initiativ av kontrollstyrelsens samarbetsnämnd i alkoholfrågan genomfördes hösten 1958 en särskild intervjuundersökning av barnavårds- och nykterhetsnämnderna avseende samtliga i åldern 15—24 år som hade omhändertagits för fylleri. Jag erinrar om att fylleriförseelse numera kan föreligga även vid berusning av annat än alkohol. Vore det inte nu på tiden att en undersökning av ungefär den typen, alltså en intervjuundersökning genom barnavårdsnämndernas och nykterhetsnämndernas försorg, gjordes av en grupp ungdomsfyllerister, och f. ö. att kontrollstyrelsens samarbetsnämnd åter trädde i verksamhet för att söka aktualisera frågor av det slaget? Den nämnden har inte varit samlad på flera år.

Vad sker mera konkret med en ungdomsfyllerist? Ja, i allmänhet sättes han väl i arrest. Någon annan åtgärd finns det som regel ingen möjlighet att vidta. Men får han någorlunda snart kontakt med någon person i barnavårdsnämnden? Det anser jag att han i varje fall *borde* få genast. Här i Stockholm skall de unga fylleristerna föras till en särskild ungdomsklinik, men den har alltför liten kapacitet för att klara den uppgiften. Kliniken lär ha bara sex platser, och de räcker ofta inte alls. Det finns 10-åringar som omhändertagits för fylleri och som inte har kunnat beredas plats — inte ens på barnsjukhus eller på psykiatriska sjukhus i Stockholm. På de psykiatriska sjukhusen i huvudstaden tar man bara emot 18-åringar och äldre. Under 1967 kunde bara ett 20-tal av 1 000 omhändertagna ungdomsfyllerister beredas längre tids vård på Kronprinsessan Lovisas barnsjukhus och på karolinska sjukhuset.

Jag frågar än en gång vad som mera konkret sker med ungdomsfylleristerna

genom barnavårdsnämndens försorg. I vilken omfattning blir de delaktiga av hjälpåtgärder av det slag som nämnes i barnavårdslagen? Ställes de under övervakning? Förmedlas det kontakt med ungdomsorganisationer? Sker det ett omhändertagande för samhällsvård, och föres en del över till ungdomsvårdsskola?

Som statsrådet sade förs det ingen särskild statistik över åtgärder enligt 25 § barnavårdslagen avseende ungdomsfyllerister och narkotikamissbrukare och inte heller över resultatet av åtgärderna. Jag har efterlyst sådan statistik, men i svaret lämnas inget besked om den saken. Statsrådet hänvisar bara till att det i statsverkspropositionen göres ett uttalande om behovet av bättre utrednings- och registreringsförfarande i barnavårdsärenden. Det är en i och för sig mycket bra sak, men uttalandet göres i anknytning till ett resonemang om ungdomsvårdsskolorna, och såvitt jag förstår avser det de mera komplicerade fallen. De som vi här talar om är sådana ungdomar som har börjat sitt missbruk relativt nyligen.

En journalist har också riktat min uppmärksamhet på en uppenbar brist i barnavårdslagen. Han hade ställts inför ett konkret fall av följande slag. Antag att man mera diskret vill hjälpa t. ex. en 16-åring, som löper fara att bli missanpassad, genom att placera honom i en annan miljö. Det är ju en vanlig åtgärd att byta miljö och på det sättet försöka komma till rätta med en situation, som håller på att utveckla sig i oroande riktning. Men om vederbörande inte *vill* vända sig till barnavårdsnämnden; eller om 25 § barnavårdslagen inte är tillämplig, kan man inte få nämndens ekonomiska medverkan till miljöbytet. Sådan förutsätter nämligen ett omhändertagande för samhällsvård. Man får alltså inte någon hjälp till detta miljöbyte, som ju är en i högsta grad önskvärd profylaktisk åtgärd.

Beträffande åtgärderna vid ungdoms-

Svar på interpellation ang. åtgärder mot ungdomens alkohol- och narkotikamissbruk

fylleri — där det ju även kan röra sig om narkotikamissbruk — vill jag också fråga: Vilka praktiska åtgärder vidtar barnavårdsnämnderna, om det blir åtalseftergift för narkotikainnehav avseende unga narkomaner? Sådan åtalseftergift rekommenderas ju i propositionen med förslag till narkotikastrafflag. Det får ju anses som ett relativt komplicerat fall när det gäller både narkomani och olaga innehav av narkotika. Vad sker alltså i stället för åtalet?

När barnavårdsnämnderna genom 1960 års barnavårdslag fick ansvaret för ungdomsfylleristerna, övertog de också vårdansvaret för större delen av militärfylleristerna. Hur försiggår samarbetet mellan barnavårdsnämnderna och militärmyndigheterna i dessa fall?

Hur förhåller det sig vidare beträffande narkotikamissbrukarna när de nått sådan ålder att barnavårdslagen inte längre är tillämplig? Sådant här missbruk är ju ofta mycket svårt att få bukt med. Gäller det en alkoholmissbrukare kan en nykterhetsnämnd genast ta över, men i fråga om narkotikamissbrukarna finns det inte något ansvarigt kommunalt vårdorgan som kan träda till, utan de lämnas helt utan stöd.

Om man medger att åtgärderna på detta område är otillräckliga — jag vet inte om statsrådet gör det — antar jag att medgivandet sker med en hänvisning till bristen på personal. Då är min fråga: Genomfördes inte — såsom rimligt vore — någon upprustning med personal på barnavårdsnämnderna år 1960, när barnavårdsnämnderna vid den nya lagens ikraftträdande fick dessa ytterligare arbetsuppgifter? Och om det blev en personalupprustning — kommunalt och landstingskommunalt, vill jag tillägga, ty den psykiska barna- och ungdomsvården borde ju härvidlag spela stor roll — hur stor var då denna upprustning? Staten har dock utfäst sig att ge ett 75-procentigt stats-

bidrag till barnavårdsnämndernas nykterhetsvårdande verksamhet. Statsrådet gav i svaret en sifferuppgift rörande ökningen av utgivna anslag via statsbidraget, men därav framgår inte om pengarna avser personallöner eller någonting annat, inte heller hur stort personaltillskottet är på den kommunala sidan. För övrigt kunde det väl vara rimligt att stimulansregeln avsåg inte bara nykterhetsvårdspersonal utan även barnavårdsnämndernas och den psykiska barna- och ungdomsvårdens narkomanvårdspersonal. Staten har ju nu gått in för ett 75-procentigt statsbidrag till t. ex. drift av behandlingshem för narkomaner.

Vidare säger statsrådet i svaret att man inte vet hur ändringen av 3 § barnavårdslagen verkat. Ja, det är möjligt att man inte känner till detta, men man kan väl ta reda på saken. Jag tycker att man ganska lätt skulle kunna bilda sig en viss uppfattning i frågan genom att fråga barnavårdskonsulenterna, om man nu inte vill gå direkt till barnavårdsnämnderna.

Några särskilda åtgärder, t. ex. i form av ökad upplysning eller aktivisering av barnavårdsnämnderna, anser statsrådet tydligen inte påkallade. Man har utdelat betydande anslag till upplysning, och skolväsendet gör avsevärda insatser i upplysningsarbetet, säger statsrådet. Ja, visst har anslag utgått, men huruvida dessa är *stora* kan man ha olika meningar om. Två statliga anslag är härvidlag av särskilt intresse. Hälsovårdsupplysningen får i år 1,1 miljoner kronor, Centralförbundet för nykterhetsundervisning 1,3 miljoner kronor och nykterhetsorganisationerna 2,25 miljoner kronor. Det sistnämnda är inte ett rent upplysningsanslag utan går till åtskilligt annat.

Jämför man dessa siffror med de enorma belopp som vi lägger ned på vård av dem som redan är skadade och sjuka, får man sig kanske en liten tankeställare. Jag skall bara erinra om

Svar på interpellation ang. åtgärder mot ungdomens alkohol- och narkotikamissbruk

nykterhetsvårdens kostnader. De utgör nu för statens vidkommande 125 miljoner kronor per år. Därtill kommer sjukvården, som drar miljardbelopp. Vi betalar givetvis med rätta vårdkostnaderna och bör fortsätta med det — det är i varje fall inte *min* avsikt att de skall reduceras — men våra utgifter för de förebyggande åtgärderna står inte i rimlig proportion till vad vi ger ut för de vårdande åtgärderna.

Enligt en undersökning år 1966 kostade alkoholreklamen i form av annonser och utomhusreklam nära 10,5 miljoner kronor. Säkerligen har dessa reklamkostnader kraftigt ökat sedan dess. Även om man tar med nykterhetsorganisationernas egna utgiftsprestationer, kommer man inte ens i närheten av alkoholreklamens kostnader.

Vi kan göra ytterligare en jämförelse för att få möjlighet att bedöma, om det verkligen förekommer en avsevärd och omfattande upplysningsverksamhet. För den lyckligt genomförda högertrafikreformen med annonskampanjer, folders, affischer och kostnader för samarbetsgruppen för radio- och TV-information anslog 1966 års riksdag 30 miljoner kronor. Då hade man ändå inte — som t. ex. just på alkoholområdet — att väga upp en organiserad motreklam för ett trafikriskabelt körsätt; ingen skulle f. ö. komma på tanken att driva reklam av den sorten. På detta område har vi däremot en kraftig alkoholreklam att bekämpa. Från hösten 1966 till hösten 1967 minskade trafikolycksfallen bland skolungdom i Stockholm med inte mindre än 50 procent, men så satsade man också avsevärda och tydligen högst lönsamma summor på att avvärja den stora trafiksäkerhetsfara som låg i övergången till högertrafik.

Givetvis kan denna jämförelse inte härdras, men nog säger den en del om möjligheterna att ändra attityder och vanor — och det är ju det det är fråga om, eller hur? Vi har nog anledning att tala om småsummor till upplysning

på detta riskområde, särskilt om vi betänker att statens skatteintäkt på alkohol exklusive omsen förra året gick upp till 2,3 miljarder kronor. Vill man verkligen — låt vara bara något litet — ändra folks inställning till alkohol och till narkotika är detta också sannolikt möjligt, om man satsar tillräckligt. Det förefaller åtminstone så.

Statens ungdomsråds särskilda arbetsgrupp, tillsatt år 1965, lade fram ett förslag om en upplysningskampanj i alkoholfrågan för ungdom. Detta förslag har slutbehandlats av rådet, meddelar statsrådet och beskriver det som om det skulle gälla en upplysningstidskrift. Jag har mycket svårt att förstå detta; jag har läst förslaget — det är en ganska omfattande skrift — men där nämns inte någonting alls om någon tidskrift. Tydligen har det hänt någonting på vägen, och i så fall är jag tacksam att få upplysning om det; annars ger statsrådets upplysning intryck av ett missstag.

Arbetsgruppens förslag presenterades mycket riktigt, såsom statsrådet säger i sitt svar, i december 1966, och det avsåg viss ökad personal, främst hos Centralförbundet för nykterhetsundervisning, och vissa konferens- och informationskostnader till ett belopp av totalt litet över en halv miljon kronor.

Eftersom jag motionerade i denna sak år 1963, varvid statsutskottet skrev positivt, och jag sålunda var med om att initiera denna fråga, har jag följt dess fortsatta öden med inte så liten uppmärksamhet. Kommer med anledning av vad som förekommit inom statens ungdomsråd förslag att framläggas t. ex. till nästa års riksdag? Och kommer alkoholpolitiska utredningen att framlägga förslag om utökad och bättre alkoholupplysning? Det heter nämligen i utredningens direktiv endast helt vagt att den skall ägna uppmärksamhet åt undervisnings- och upplysningsverksamhet på alkoholfrågans område.

Svar på interpellation ang. åtgärder mot ungdomens alkohol- och narkotikamissbruk

Statsrådet säger att barnavårdsnämnderna på grund av olika utformning av lagtexten i barnavårds- och nykterhetsvårdslagarna kan ingripa något tidigare vid alkoholmissbruk hos en ung människa. Det är nog från åtminstone en synpunkt lite diskutabelt. Vi har fått två ölsorter utöver klass II A, nämligen klass II B och starköl. Konsumtionen av båda dessa sorter har ökat kraftigt inte minst bland ungdom, och särskilt gäller detta mellanölet. Konsumtionen av starköl har ökat i experimentlänerna Värmlands och Göteborgs och Bohus län. Jag har ett tidningsurklipp, där skolläkaren i Luleå redovisar skrämmande fakta i en larmrapport: »Mellanölsfylleriet bland skolbarnen i Luleå har blivit ett stort problem. Ett stort antal barn, 13—14 år gamla, visar tydliga tecken på alkoholskador.» Jag går inte i god för sanningshalten i ett sådant här tidningsmeddelande, men så står det. Mellanölet är emellertid ingen rusdryck i lagens mening. Det uttrycket användes i 25 § barnavårdslagen, och enligt den går det då helt enkelt inte att göra någonting åt ungdom som missbrukar mellanöl; fast det ju är möjligt att indikationer av annat slag än alkoholmissbruk skulle kunna föreligga och föranleda ingripanden.

Jag har ställt en del frågor, direkt föranledda av svaret; jag hoppas att jag kan få åtminstone några av dem besvarade eller kommenterade.

På dagens föredragningslista finns ett ärende som avser bl. a. förhållandena i tunnelbanan — jag har för övrigt själv interPELLERAT i denna fråga. Jag skulle önska att fru Odhnoff hade rest med tunnelbanan mot Vällingby vid 12-tiden natten till den 1 maj. I så fall hade hon nog fått en god men tyvärr skrämmande illustration till läget vid vissa tillfällen på tunnelbanestationerna i Stockholm.

Statsrådet fru **ODHNOFF:**

Herr talman! Jag beklagar att jag, eftersom jag blev färdig på kanslihuset

redan vid 10-tiden dagen före den 1 maj, inte kunnat skaffa mig lika goda erfarenheter av förhållandena på tunnelbanan på kvällen samma dag som herr Wiklund i Stockholm har gjort.

Herr Wiklund i Stockholm raljerade över en felskrivning i interpellationssvaret, åtföljd av en felläsning av mig. Det är uppenbart — det upptäckte även jag när jag hade läst upp det — att det inte är fråga om en tidskrift utan om en skrift.

Herr Wiklund i Stockholm klagade sedan över att ingenting görs. Jag vill bestämt bestrida passivitet i dessa frågor. En intensiv upplysningsverksamhet pågår på många fronter. Jag har plockat med mig en pärm med alla de skrifter som har gått ut — jag skall inte plåga kammaren med att läsa upp titlarna på dem alla. Jag vill bara lägga fram den för benäget påseende av herr Wiklund.

Jag har i övrigt i ett utförligt svar redan pekat på vad som görs. Även om man inte i detalj kan utläsa effekten av vidtagna åtgärder, är det tydligt att någon effekt kan utläsas i den minskning, som inträffat från 1965 till 1966 i antalet avdömda fylleriförseelser. Denna minskning var för gruppen män i åldern 15—17 år från 18,7 till 17,6 per 1 000 invånare, i åldrarna 18—20 år från 48,5 till 43,1 per 1 000 invånare, och liknande minskningar kan avläsas för samtliga åldrar över 15 år.

Herr Wiklund presenterar en lång frågelist, och jag ser denna som ett underlag för en ny interpellation, vilken jag gärna skall besvara. En av frågorna kan jag inte underlåta att kommentera, nämligen den som gäller den inverkan som ölförsäljningen kan ha i detta sammanhang. Detta spörsmål nämns också i herr Wiklunds interpellation, där det dock uttalas bl. a. följande: »Lokalt tycks experimentverksamheten med starköl ha skapat stor oro i Värmlands och Göteborgs och Bohus län. Då frågor om denna verksam-

Svar på interpellation ang. behovet av svenska trätekniker

hets eventuella avbrytande av andra riksdagsmän riktats till finansministern, bortses här från detta särskilda spörsmål.»

Ja, kom gärna igen, herr Wiklund, i en ny interpellation men tala där om vilka frågor det är herr Wiklund vill ha svar på!

Jag vill till sist säga att få personer i samma utsträckning som herr Wiklund torde ha möjlighet att påverka upplysningsverksamheten på det område vi nu diskuterar. Herr Wiklund har dels som tjänsteman i socialstyrelsen, dels som ledamot av styrelsen för CFN, dels ock som ledamot av den nya socialvårdsutredningen utomordentliga möjligheter att ta upp t. ex. de brister i barnvårdslagen som har redovisats under denna diskussion.

Herr WIKLUND i Stockholm (fp):

Herr talman! Jag vill först gärna beklaga att jag blev så pass utförlig och ställde så många frågor som jag gjorde. Detta hänger dock helt enkelt ihop med innehållet eller rättare sagt bristen på besked på en rad punkter i svaret på min interpellation.

Jag har inte »raljerat» över den fel-skrivning, som förekom genom ordet »tidskrift». Jag frågade bara om det verkligen rörde sig om en tidskrift. Det var en enkel upplysning, som jag inbjöd statsrådet att lämna för att rätta till en eventuell felaktighet. Det föreföll mig nämligen omedelbart som om en sådan var för handen.

Jag har inte heller sagt att man inte gör någonting alls, vilket jag enligt statsrådet skulle ha börjat med att framhålla. Jag har sagt att jag vill veta *vad* som görs och *hur mycket* som görs, främst vad som sker av vårdåtgärder i de konkreta fallen, vidare något om personalutvecklingen inom barnvården etc. Att det finns ett antal narkotika- och alkoholinformationsskrifter är mig väl bekant. De löser emellertid inte frågorna, även om de är mycket viktiga,

vilket jag är helt på det klara med att de är som förutsättning för problemens lösning.

Sedan skall jag för min del avstå från att göra några tolkningar av de siffror som visar en viss minskning i fyllerifrekvensen bland ungdom, iakttagen från ett år — 1965 — till ett år senare. I varje fall kan jag inte tolka detta förhållande så, att det är ett resultat av insatserna från barnavårdsnämnderna. Jag vågar mig över huvud taget inte på att göra några tolkningar och säga vad det kan bero på att en viss nedgång har skett, när siffrorna bara omfattar en så kort tid som ett enda år.

Vad slutligen starkölet beträffar har jag knappast gått in på den frågan i interpellationen eller i mitt anförande i dag. Det var mellanölet ur viss juridisk synpunkt som jag nu var intresserad av. Och visst kan jag ta upp den frågan i socialutredningen, även om jag inte vill säga att den tillhör de allra viktigaste frågorna. Men tydligen finns det här en hel del problem, och när det har lämnats så få besked om vad som konkret göres har jag velat rikta uppmärksamheten på frågan bland övriga. Tyvärr är det dock så att det lär dröja innan socialutredningen blir färdig. Alla tecken tyder därpå. Men jag skall göra på vad mig ankommer för att den inte skall dröja längre än nödvändigt. Det är emellertid ett mycket stort och komplicerat lagkomplex det här gäller, och för min del tror jag därför inte på något snabbt resultat av arbetet med att ändra lagtexterna.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 11

Svar på interpellation ang. behovet av svenska trätekniker

Ordet lämnades på begäran till

Herr statsrådet MOBERG, som yttrade:

Herr talman! Herr Lothigius har frå-

Svar på interpellation ang. behovet av svenska trätekniker

gat chefen för utbildningsdepartementet om behovet av svenska trätekniker varit föremål för någon utredning inom departementet eller skolöverstyrelsen och om han är beredd medverka till åtgärder för att säkerställa det framtida behovet av svenska trätekniker. Enligt fastställd ärendefördelning ankommer det på mig att besvara interpellationen.

Frågan om gymnasiets differentiering var en av de centrala frågorna i samband med 1964 års gymnasiereform. Den princip som statsmakterna i nära anslutning till 1960 års gymnasieutrednings överväganden godtog var den att man borde undvika starkt specialiserade utbildningslinjer inom gymnasiet och att utbildningen sålunda borde förbereda för yrkesverksamhet inom breda sektorer av samhället. Detta ställningstagande grundade sig på de ingående undersökningar som gymnasieutredningen låtit utföra rörande bl. a. det hittillsvarande tekniska gymnasiets många och starkt specialiserade linjer.

Undantagsvis föreligger dock i det nya gymnasiet möjligheter att inom någon av de reguljära grenarna av den tekniska linjen anordna mindre variationer, som helt eller delvis kan tillfredsställa sådana avnämare som har intresse av en mer specialiserad utbildning. En sådan specialisering får dock enligt riktlinjerna i 1964 års reform inte bli så utpräglad att den som erhållit sådan utbildning får svårigheter att erhålla sysselsättning inom övriga delar av det bredare yrkesområde som grenen förbereder för. I princip kan alltså träteknisk utbildning erbjudas genom en mindre variation av den tekniska linjen, nämligen av den fjärde årskursen på denna linje. En framställning härom har av skolstyrelsen i Jönköping ingetts till skolöverstyrelsen, som ännu inte beslutat i frågan.

Det bör observeras att årskurs 4 kommer att finnas först läsåret 1969/70.

Slutligen vill jag framhålla att be-

hovet av mer specialiserad utbildning kan — och i regel bör — tillgodoses genom påbyggnadskurser efter den ordinarie ingenjörutbildningens avslutande. Frågan om anordnande av sådana kurser prövas av skolöverstyrelsen. Självfallet är i det sammanhanget initiativ och medverkan av företrädare för ifrågavarande bransch av stor betydelse.

Vidare anförde:

Herr LOTHIGIUS (h):

Herr talman! Jag ber att få tacka statsrådet Moberg för svaret på min interpellation.

Det är onödigt att jag inför statsrådet och inför kammarledamöterna drar den trätekniska utbildningens långa lidandehistoria — det räcker med att jag gör några påpekanden. Jag vill då först framhålla att knappast något jämförligt land i världen så till den grad åsidosatt denna utbildningsgren som Sverige, trots att svensk träteknik har ytterst nära anknytning till en stor näringsgren, som betyder synnerligen mycket i ekonomiskt hänseende för vårt land. Även om träets andel av den samlade tillverkningen av produkter värdemässigt har sjunkit under de senaste åren svarar träet — och däri inräknar jag papper och massa — för 27 procent av hela tillverkningsvärdet. Vad den trämekaniska delen beträffar sysselsätts på området 65 000 människor och cirka 6 miljarder kronor årligen omsätts. För denna verksamhet har vi i gymnasiet utbildat 15 à 20 trätekniker per år, och nu diskuteras om den enda utbildningslinjen — vid Erik Dahlbergsgymnasiet i Jönköping — skall läggas ned.

Vilken är då bakgrunden? Jo, man säger — och det antyds i herr statsrådets svar — att 1960 års gymnasieutrednings principer, att starkt specialiserade utbildningslinjer inom gymnasiet skall undvikas, har godtagits och att syftet är att förbereda eleverna för arbete inom bredare sektorer av yrkes-

Svar på interpellation ang. behovet av svenska trätekniker

verksamheten. Specialiseringen får, heter det i statsrådets svar, »inte bli så utpräglad att den som erhållit sådan utbildning får svårigheter att erhålla sysselsättning inom övriga delar av det bredare yrkesområde som grenen förbereder för». Utbildningen bör alltså anknyta till ett större verksamhetsfält. Den uppfattningen finner också vi på träsidan i princip riktig. Men låt mig något närmare motivera mina påståenden om var den svenska träindustrin befinner sig.

Jämte Finland är Sverige det dominerande trälandet i Europa — ja, man kan säga på halvklotet. Går det då, herr talman, att tänka sig en bredare bas för ett tjugotal träingenjörer än vad som finns i vårt land? Hur har vidare — och det är en viktig fråga — industrin tillvaratagit de ingenjörer som utexaminerats?

På den sist ställda frågan vill jag själv svara att det finns skäl till anmärkning. I synnerhet tidigare handlade man därvidlag inte som man bort göra. Myndigheterna och industrin får dela ansvaret. I ett tidigare skede rådde svårigheter att placera träteknikerna — det förelåg bristande förståelse för utvecklingens krav. Men å andra sidan har myndigheternas upplysningsverksamhet varit dålig, och utbildningsformererna har inte tillfredsställt träindustrins behov av även praktisk utbildning.

Hurudan är då situationen i dag? De tekniker som under de senaste åren examinerats från gymnasiet har placerats på marknaden. Innevarande år studerar sammanlagt 63 elever vid det tekniska gymnasiet i Jönköping. Av dessa har 28 valt den trätekniska linjen, 19 den materialtekniska linjen och 16 gjuterilinjen. Detta om något visar hur stort intresset för den trätekniska linjen är.

Träindustrin genomgår en mycket kraftig teknisk expansion, som leder till ett starkt ökat behov av trätekniker. Utvecklingen går — vilket framhållits

vid uppvaktningar som träindustrins branschorganisationer gjort — mot kraftiga förändringar inom sågverksindustrin, som i dag är beredd att möta byggnadsindustrins krav också i andra länder, och framför allt inom den alltmer utvecklade snickeri-, möbel- och hustillverkningen, avseende såväl den inhemska marknaden som exportmarknaden.

Expertisen bedömer alltså framtidens behov som stort och anser det absolut nödvändigt att en distans hålles gentemot Finland, Danmark, Polen, Tyskland m. fl. länder som redan förser oss med en rad träprodukter.

Varför räcker det inte med bara teknikerutbildning? Det beror på att trä är ett material som erfordrar en alldeles särskild teknik och en särskild behandling, ett material som består av ett 30-tal olika träslag som vi bearbetar i vårt land, ett material som lever sitt eget liv, ett material som skall kombineras och sammanfogas med en mängd andra material. Limmade träkonstruktioner, som får en allt större spridning, har egenskaper som ibland överträffar både stål och järn. Hur skall vanliga tekniker utan ingående kännedom om träets egenskaper och behandling kunna klara ett sådant problem eller frågor som sammanhänger med träimpregnering, med skivindustrin — en marknad som expanderar — med plastimpregnering av trä — som blir allt vanligare i arbetet på att skapa nya typer av träprodukter med bättre hållfasthet — med brandhårdigt trä o. s. v.?

Jag kan inte underlåta att ge några exempel på hur utbildningen bedrivs i ett par andra länder. I Finland finns, förutom en stor, modern snickeriskola, en modern teknisk skola, där trätekniker utbildas i en treårig kurs med 32 elever per årskurs. I Tyskland finns ett flertal utbildningscentra för träingenjörer, främst i Rosenheim, där under det senaste året 1 000 ingenjörer samtidigt utbildats.

Svar på interpellation ang. behovet av svenska trätekniker

Vår situation är den att vi kommer att sakna inte bara trätekniker med gymnasieutbildning utan också högre utbildade tekniker på detta område. Vi skulle behöva professurer i trä. Man skäms litet när man vistas utomlands och har kontakt med träfolk, därför att de tror att vi också i detta sammanhang är ett föregångsland. De säger: Med tanke på den tillverkning som ni har och den myckna skog som ni arbetar med är det klart att ni har en mycket bred utbildning på detta område. Då har man inte så mycket att svara.

Jag har inte uppfattat statsrådets svar som helt negativt. Min obotliga optimism säger mig att förnuftet dock kommer att segra även i detta stycke. Jag räknar med att statsrådet förstår betydelsen av att behålla en trälinje i Jönköping. Detta förutsätter emellertid att man låter den fortsätta så länge den treåriga gymnasiekursen finns till, d. v. s. till läsåret 1969/70, då man flyttar upp den till en fjärde årskurs.

I slutet av sitt svar säger statsrådet att man bör utnyttja de vanliga teknikeråren och sedan ha påbyggnadskurser. Det går inte, herr statsråd. Det blir en ojämnhet mellan träingenjörer och dem som arbetar inom den bredare mekaniska industrin. Man kan inte begära att ungdomar som vill välja trätekniken skall gå under utbildning fem år i stället för fyra. Därför måste denna utbildning ges under det ordinarie gymnasieåret. Sedan är det ingenting som hindrar att man också har ett påbyggnadsår för vidare utbildning.

Jag vet inte om statsrådet känner till den kamp som för närvarande pågår i England. Kanada försöker där erövra vår trämarknad, och en rad kanadensiska tekniker arbetar i England för att utveckla träets olika behandlingsmetoder, sälja kanadensiskt trä och bygga hus i trä även i England. Det samma håller på att ske i Tyskland och Holland. Vårt land har inte någon motsvarighet härtill. Träindustrin här har

äntligen skaffat sig ett underlag för att börja ge sådan information med ett informationskontor i England, som sedan skall följas av informationskontor i Tyskland och Frankrike och, hoppas vi, även i Italien. Men härtill fordras utbildade tekniker, och det är alltså ytterst angeläget, herr statsråd, att vi får fullfölja arbetet. Vi får därför inte stoppa upp den trätekniska utbildningen, utan måste i stället bygga ut den. Tolv ungdomar har i en särskild skrivelse begärt att få fortsätta på den trätekniska linjen. Jag är övertygad om att en rad andra ungdomar kommer att följa det exemplet.

Jag ber emellertid att få tacka för svaret, och jag hoppas att statsrådet försöker påverka skolöverstyrelsen så att vi verkligen får den trätekniska linje som vi behöver.

Herr statsrådet **MOBERG**:

Herr talman! Jag är inte riktigt på det klara med vad herr Lothigius egentligen har för uppfattning om gymnasietets konstruktion. I det långa anförandet som vi nu har lyssnat till smög sig in en liten passus där det sades att i princip är 1964 års reform riktig. Håller man med härom måste man dra de konsekvenser som myndigheterna har dragit i detta fall, nämligen att de specialiseringar, som så många vill ha, får vänta. I det nya tekniska gymnasiet blir det möjligt med en variation i den fjärde årskursen.

Herr Lothigius gör en rad jämförelser med utlandet. Jag tror att detta är ganska farligt, eftersom den svenska gymnasiereformen 1964 nu börjar bli förebild för andra länder. De har kommit underfund med att ungdomen i ökad omfattning vägrar att gå in för en hård specialisering på ett tidigt stadium — den metod som vi tidigare använt och nu övergivit för en mer generell utbildning, så att ungdomarna så länge som möjligt har olika varianter att välja mellan.

Svar på interpellationer och fråga ang. polisbevakningen i Stockholm, m. m.

Vad sedan gäller forskningen, som herr Lothigius kom in på, vill jag bara erinra om att vi har ett ganska förnämligt träforskningsinstitut.

Herr LOTHIGIUS (h):

Herr talman! Jag kanske uttryckte mig otydligt, men jag tycker inte att det skulle vara så svårt att förstå vad jag menade. Jag sade att vi har en sådan bredd på industrisidan i detta land att en specialutbildning på detta område erfordras. Annorlunda är förhållandet för specialgrenar med mindre omfattning. Här gäller det emellertid en mycket stor gren där man i framtiden kommer att ha ännu större behov av trätekniker som känner till den speciella arbetsform som erfordras för att behandla träet. Vi menar att det är riktigt att i ett fyraårigt gymnasium anslå det fjärde året — och det är det minsta man kan begära — till en specialutbildning på träområdet. Men om detta inte blir fallet det fjärde året, utan endast en påbyggnadskurs skall läggas på gymnasieutbildningen, kan inte de krav, som detta stora område inom vårt näringsliv ställer, tillgodoses.

Herr statsrådet MOBERG:

Herr talman! Jag börjar nu förstå att herr Lothigius egenligen ogillar 1964 års reform, ty den argumentering, som i varje fall klarare kom till uttryck i hans senaste inlägg, framfördes från en rad branscher i samband med genomförandet av denna reform. Denna argumentering kunde dock inte bli avgörande för utarbetandet av 1964 års reform, eftersom vi då hade blivit tvungna att bibehålla det gamla tekniska gymnasiet konstruktion med från början på ett antal branscher starkt specialiserade linjer. Det var denna uppläggning som en bred opinion underkände.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 12

Svar på interpellationer och fråga ang. polisbevakningen i Stockholm, m. m.

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för justitiedepartementet, herr statsrådet KLING, som yttrade:

Herr talman! Herr Hedlund har i en interpellation frågat mig om jag vill lämna en redogörelse för polisituationen i Stockholm just nu och om jag avser att vidta några speciella åtgärder med anledning av den uppkomna situationen. Vidare har herr Wiklund i en interpellation frågat mig vilka särskilda åtgärder som har vidtagits och kommer att vidtagas för att bemästra den otillfredsställande ordning som råder vid en del tunnelbanestationer i Stockholm. Slutligen har fröken Wetterström frågat mig vilka åtgärder jag ämnar vidta för att stärka narkotikapolisen. Jag ber att få besvara frågorna i ett sammanhang.

I Stockholms polisdistrikt finns det enligt gällande personaltablå omkring 1 700 polismanstjänster som är avsedda för skydds- och övervakningsverksamhet. Dessa är fördelade på ordningsavdelningen och trafikavdelningen. Under ordningsavdelningen lyder radiobilsektionen, centralsektionen med bl. a. hundförargrupp, rytteri och rörlig piket samt de 13 vaktdistriktens personal, som är fördelade på övervaknings-, skydds- och utredningsgrupper, en sjöpolisgrupp och en tunnelbanegrupp. Till trafikavdelningen hör en trafiksektion med bl. a. inspektions-, trafikövervaknings- och utredningsgrupper.

Under tiden januari—april 1968 har av dessa 1 700 polismän i genomsnitt 600—650 varje dag kunnat disponeras för yttre tjänstgöring. Jag vill lämna några siffror som belyser fördelningen av denna personal. Bevakning av främmande beskickningar har krävt i genomsnitt omkring 100 man per dygn. Tunnelbanegruppen består av 29 man. Förhållandena i vissa områden i de cen-

Svar på interpellationer och fråga ang. polisbevakningen i Stockholm, m. m.

trala delarna av staden har krävt en förstärkning av bevakningen med i genomsnitt 35 man per dag. För att upprätthålla ordning och säkerhet på vissa platser i staden som är kända som tillhåll för alkohol- och narkotikamissbrukare har krävts sammanlagt omkring 30 man per dag. En styrka har dessutom avdelats till ett s. k. demonstrationskommando. Från mitten av april har särskild personal avdelats för tjänstgöring på Djurgården.

Av vad jag nu har sagt framgår att 200—250 man dagligen avdelas för speciella uppgifter. Endast för tunnelbanebevakningen har en särskild grupp organiserats. Övriga uppgifter måste fullgöras med utnyttjande av den personal som finns tillgänglig framför allt på vaktområdet. Det är nödvändigt att ta i anspråk personal från ett vaktområde för tjänstgöring inom annan del av polisdistriktet, om de mest angelägna arbetsuppgifterna finns inom denna del. De speciella uppgifter för vilka jag nyss har redogjort har därför beklagligtvis medfört viss uttunning av bevakningen i framför allt ytterområdena.

Sedan polisväsendet förstatligades den 1 januari 1965 har Stockholms polisdistrikt tillförts omkring 220 polismansjänster. Jag räknar med att Stockholms polisdistrikt kommer att tilldelas ytterligare omkring 80 nya polismansjänster den 1 juli 1968.

Den tekniska utrustningen fortsätter. Medel har anvisats för en ny ledningscentral inom Stockholm. Möjligheterna att öka användningen av TV-bevakningen i ordningspolisarbetet undersöks. Utredningar pågår också om att överföra uppgifter från polispersonal till annan personal inom organisationen och att renodla polisens uppgifter till de rent polisiära. Om det skulle visa sig nödvändigt finns det också möjligheter att tillkalla förstärkningar från andra delar av landet. Detta har under våren utnyttjats vid ett par tillfällen.

Vad särskilt beträffar övervakningen

av tunnelbanan vill jag framhålla följande. Den 1 juli 1966 inrättades den permanenta tunnelbanegruppen. Den bestod från början av 20 man och utökades den 1 juli 1967 med nio man. Jag räknar med att den kommer att tillföras åtta nya tjänster den 1 juli i år. Med hänsyn till att ordningsläget vid vissa tunnelbanestationer har försämrats alltmär har i genomsnitt ytterligare 27 man varje dag under den senaste tiden avdelats för tunnelbanebevakning. Även om behovet av personal är stort också inom andra områden, kan frågan om en högre prioritering av tunnelbanebevakningen bli aktuell. Exempelvis kan tillfälliga förstärkningar och punktinsatser bli aktuella. Med hänsyn till att erfarenheterna av den TV-bevakning som har anordnats på centralstationen i Stockholm är mycket positiva pågår f. n. undersökningar om att införa TV-bevakning även av en del tunnelbanestationer. Dessa undersökningar beräknas vara slutförda om några månader.

Även för narkotikapolisen har arbetsuppgifterna ökat väsentligt. Under åren 1965 och 1966 omhändertogs eller greps ett 100-tal personer av rikspolisens narkotikakommission för narkotikabrottslighet. Under år 1967 var motsvarande siffra 535. Under 1967 gjordes 196 beslag av haschisch mot 12 under år 1965. Den 1 januari 1965 fanns i Stockholm omkring 10 polismän som var avdelade för narkotikautredningar. I dag består rikspolisstyrelsens narkotikakommission av 20 man. Vid kommissionen arbetar dessutom fyra man från Stockholms polisdistrikt.

För att bemästra de svårigheter som uppstått har vidare bl. a. följande åtgärder vidtagits. Vid stor arbetsbelastning förstärks narkotikakommissionen med personal från andra avdelningar inom kriminalsektionen. För att renodla narkotikakommissionens ingripande till att avse den grövre brottsligheten handläggs numera mindre ärenden av utredningsgrupperna i vaktområdet i Stock-

Svar på interpellationer och fråga ang. polisbevakningen i Stockholm, m. m.

holms polisdistrikt. Särskild personal har avdelats för att bekämpa narkotikalangningen i Stockholm. Även i Göteborg och Malmö är särskild personal avdelad för narkotikautredningar. Polisen har också fått tillgång till fem narkotikahundar, och flera skall ställas till förfogande om erfarenheterna blir gynnsamma. Speciell utbildningsverksamhet har bedrivits. Vid tre femdagarskurser har 88 polismän från olika delar av landet i detalj informerats om problemen i samband med narkotikautredningar. I juni 1967 har rikspolisstyrelsen gett ut en narkotikahandbok för polismän.

Enligt vad som uppges vid narkotikakommissionen uppgår antalet uppslag från allmänheten till 10—20 om dagen. Dessa kan efterhand bearbetas i erforderlig utsträckning.

Jag räknar med att ytterligare 12 tjänster kommer att inrättas vid narkotikakommissionen den 1 juli 1968.

Som framgått av vad jag nu har sagt har åtgärder av olika slag vidtagits för att tillgodose kraven på förbättrat skydd för allmänheten och effektivare brottsbekämpning över huvud taget. Ytterligare insatser förbereds. Samhällets insatser måste fortlöpande anpassas till de skiftande behoven. Men man måste vara medveten om att de åtgärder som vidtas får sin fulla effekt först på något längre sikt. Det är också ofta svårt att förutse storleken av de behövliga insatserna. Detta medför att det måste ske en viss prioritering, när det gäller att fördela de tillgängliga resurserna. Det är beklagligt att så stor del av stockholmspolisens personal till förfång för andra uppgifter måste tas i anspråk för övervakning av främmande beskickningar och för att upprätthålla ordningen vid vissa demonstrationer. Till denna fråga återkommer jag i samband med det svar som jag senare i dag avser att lämna på en interpellation av herr Wennerfors.

Herr andre vice talmannen övertog ledningen av förhandlingarna.

Vidare anförde:

Herr ELIASSON i Sundborn (cp):

Herr talman! På herr Hedlunds vägnar ber jag att få tacka justitieministern för svaret på interpellationen. Herr Hedlund befinner sig nämligen på resa i utlandet några dagar, en resa som länge har varit bestämd, och därför är han förhindrad att själv närvara vid detta tillfälle. Samtidigt som jag framför detta tack ber jag också att få tillfoga några kommentarer.

Att upprätthålla lag och ordning är en primär samhällelig uppgift. Därför är det mycket allvarligt, när samhällets rättsvårdande funktioner inte kan utövas på tillfredsställande sätt. Justitieministern har i sitt interpellationssvar i stort sett bekräftat de uppgifter som förekommit i pressen rörande polissituationen i Stockholm. Huvudstadspolisen har hamnat i vad man på många håll har betecknat som en krissituation. Orsaken härtill är främst ökade arbetsuppgifter i samband med demonstrationer, punktbevakning av främmande ambassader samt övervakning vid tunnelbanan. Det framgår också att de åtgärder, som föranleds av narkotikasituationen, kräver väsentligt ökad personal.

Det rådande läget i Stockholm har uppstått trots att polisorganisationen under senare år fått vissa förstärkningar. I likhet med polisväsendet i landet i övrigt har stockholmspolisen nu bättre teknisk utrustning till sitt förfogande. Vad personalresurserna beträffar är situationen däremot inte tillfredsställande. En personalökning har visserligen skett, men inte ens om man tar hänsyn till förstärkningen av de tekniska resurserna kan man säga, att upprustningen hållit jämna steg med den växande trafikintensiteten och den ökade brottsligheten. Personalresurserna inom stockholmspolisen är underdimensionerade, även om man enbart ser till de så att säga »normala» bevaknings- och ut-

Svar på interpellationer och fråga ang. polisbevakningen i Stockholm, m. m.

redningsuppgifterna. Detta har också varit ett av de starkaste motiven, när vi på oppositionshåll krävt större ökning av den lokala polisorganisationen än vad regeringen föreslagit. När det tillkommer polisiära uppgifter av den omfattning, som det nu är fråga om för ordningshållning vid vissa ambassader, i samband med demonstrationer och i tunnelbanan, blir återverkningarna självfallet allvarliga. Som framgår av interpellationssvaret måste dagligen ungefär en tredjedel av den polisstyrka, som disponeras för yttre tjänstgöring, avdelas för speciella uppgifter. Enbart för punktbevakning av de nu aktuella ambassaderna och andra utsatta byggnader och platser behövs genomsnittligt mer än en sjättedel av hela bevakningsstyrkan i Stockholm.

Förhållandena har medfört att personalen fått disponeras om. Det har varit nödvändigt att starkt koncentrera de personella resurserna till de centrala delarna av staden. Patrulleringen och bevakningen i stadens ytterområden har därigenom måst inskränkas till ett minimum. I en del fall har bevakningen under vissa tider blivit praktiskt taget obefintlig. Såsom omvitnats i pressen har det exempelvis hänt att hela Farstaområdet, som har en lika stor befolkning som de städer som kommer närmast efter de tre storstäderna, tidvis varit utan kontinuerlig bevakning. Akuta situationer har nödtorftigt fått redas upp med hjälp av de tre till fyra radiopatruller, som har hela området söder om Söder som sitt bevakningsområde.

Under dessa förhållanden är det lätt att förstå, att allmänhetens tilltro till polisens förmåga att lösa sina uppgifter har rubbats. Trafikintensiteten ökar och brottsligheten växer kraftigt i hela storstadsområdet — det gäller inte minst den grövre kriminaliteten. Antalet brott som klaras upp är, som vi vet, fortfarande skrämmande lågt: bara en tredjedel av de brott som kom-

mer till polisens kännedom klaras upp. Särskilt för många äldre människor måste det inge oro och otrygghet, att möjligheterna till hjälp och skydd inskränks så drastiskt som nu har skett.

Såvitt jag förstår kommer situationen att bli ohållbar om polisorganisationen inte förstärks personellt. En fortsatt utbyggnad av den tekniska utrustningen är nödvändig för att göra arbetet mera rationellt — därom är vi ense. I sista hand är det dock de personella insatserna, som avgör om arbetsuppgiften kan lösas på ett tillfredsställande sätt.

Den rådande situationen gör det nödvändigt, att man prövar alla möjligheter att förstärka polisorganisationen i Stockholm. Om läget under en längre tid kommer att vara så ansträngt som det nu är, kan detta också få ogynnsamma följder för rekryteringen till polisyrket. De omfattande och monotona bevakningsuppgifterna vid ambassaderna samt mycket övertidsarbete bidrar knappast till att göra yrket lockande.

Det är väl inte heller realistiskt att räkna med att de speciella arbetsuppgifter, som polisen har fått påta sig under senare år, skulle vara av snabbt övergående natur, även om man kan hoppas att bevakningsinsatserna vid ambassaderna och i samband med demonstrationer successivt skall kunna minskas. Att demonstrera är i och för sig en legal och många gånger naturlig form av opinionsyttring i ett demokratiskt samhälle. Vad man dock kan hoppas är att alla demonstrationer i fortsättningen skall få en sådan form och stil, att polisens uppgift kan inskränkas till att svara för trafikdirigeringen. Äggkastning och fönsterkrossning är inte några tolerabla former för demonstration i ett rättssamhälle.

Jag vill i detta sammanhang också betona, att polisens arbete säkerligen skulle underlättas, om alla insåg att den utan tvivel söker göra sitt bästa för att klara uppgifter som den har sig ålagda, t. ex. i samband med de-

Svar på interpellationer och fråga ang. polisbevakningen i Stockholm, m. m.

monstrationer och ambassadbevakningar. Givetvis kan det också inom en poliskår förekomma ett och annat övertramp men man måste hålla i minnet, att det ofta är mycket besvärliga och grannliga uppgifter som de enskilda polismännen ställs inför. Polisens arbete skulle också underlättas, om man i den allmänna diskussionen och från massmedias sida visade mindre uppmärksamhet åt opinionsyttringar och opinionsbildare, som klart går vid sidan av demokratins elementäraste regler.

Det är enligt min mening också önskvärt, att de ansvariga samhällsorganen oftare och starkare ger uttryck för uppfattningen att polisen är samhällets och allmänhetens tjänare och inte en självständig maktfaktor; att den söker upprätthålla respekt för de lagar och den ordning, som samhällets organ i laga ordning har beslutat om. Den enskilde polismannens uppgift underlättas även, om allmänheten visar en mera förstående attityd till polisens arbetssituation.

Till sist ett par ord om tunnelbanebevakningen. Justitieministern påpekar i sitt svar, att ordningsläget i vissa tunnelbanestationer har försämrats. Det är därför med tillfredsställelse jag noterar, att den relativt nyinrättade tunnelbanegruppen inom polisen kommer att ytterligare byggas ut och att TV-bevakning och andra tekniska hjälpmedel kommer att utnyttjas.

Självklart är också — men det är en annan sida av detta problem — att om man skall komma till rätta med dessa svårigheter, måste man angripa problemet från andra och mera positiva utgångspunkter. De störande elementen i tunnelbanestationerna utgörs till stor del av hemlös ungdom. I den mån bättre fritidslokaler, bättre bostadsförhållanden o. s. v. kan ordnas för dessa grupper, kan väl också problemet med ordningshållningen i tunnelbanan komma att reduceras.

Jag ber än en gång, herr talman, att få tacka för svaret.

Herr WIKLUND i Stockholm (fp):

Herr talman! Jag ber också att få tacka justitieministern för svaret på min interpellation. Den berör visserligen en begränsad del av polisproblemet i Stockholm men dock en fråga, som på sistone tilldragit sig extra uppmärksamhet.

Ordning och säkerhet på offentliga platser tillhör väl de fundamentala rättigheterna, som det är samhällets lika fundamentala skyldighet att garantera. Vi talar om välfärd och standardökning — utmärkta och av oss alla eftersträfvade ting — men om den personliga säkerheten äventyras och människors innehav av sina ägodelar inte effektivt skyddas, utan ett tillstånd av samhällsupplösning kan vara på väg — jag påstår inte att det har uppstått ett sådant tillstånd — måste dock allt göras för att hindra en vidare utveckling i den antydda riktningen.

Till levnadsstandarden hör också att kunna känna personlig säkerhet och trygghet, praktiskt upplevt skydd av samhället mot rättsövergrepp.

Jag är fullkomligt övertygad om att denna principiella grundsyn också är justitieministerns. I praktiken brister det emellertid på många sätt då det gäller denna del av levnadsstandarden. Brottsligheten ökar — man har under senare år räknat med en 10-procentig årlig ökning av antalet brott som polisen får reda på. Herr Eliasson i Sundborn erinrade om att endast 33 procent av alla brott som kommer till polisens kännedom klaras upp, resten blir ouppklarade.

Jag skall inte referera den bakgrund som vi från mittenpartierna har dragit upp i motioner till årets riksdag med yrkande om ökning av polispersonalen. Jag kan dock inte underlåta att erinra om att polischeferna, som måste betraktas som extra omdömesgilla i frågor

Svar på interpellationer och fråga ang. polisbevakningen i Stockholm, m. m.

som dessa, för budgetåret 1968/69 begärde nära 3 000 nya tjänster. Rikspolisstyrelsen skar ned ökningen till 714, och den blev enligt beslut av årets riksdag på förslag av regeringen 450, varav 350 polismanstjänster. Vi begärde 104 nya tjänster utöver de av Kungl. Maj:t föreslagna och därutöver medel till 100 extra tjänster. Jag vill gärna, herr statsråd, i rättvisans namn tillfoga att Kungl. Maj:ts ökningsförslag, som riksdagen alltså har bifallit, innebär en förhållandevis stor personalkökning jämförd med tidigare år. Men den är uppenbarligen otillräcklig, vilket belyses dels av en jämförelse med de äskanden som jag hänvisade till, dels — för Stockholms vidkommande — särskilt av förhållandena i tunnelbanan.

Tanken att på grund av den ökade trängseln på gatorna överföra alltmör av persontrafiken i Stockholm till den kollektiva transportorganisationen, särskilt under jord, blir av antydnda skäl allt nödvändigare att realisera. Men den försvåras och kan t. o. m. omöjliggöras av oordning, trakasserier och överfall vid en del tunnelbanestationer under vissa tider av dygnet. Statistik över dessa eller liknande förhållanden blir alltid otillfredsställande, eftersom den speglar bara en del och kanske en liten del av verkligheten, nämligen endast de fall då ingripanden skett. Det meddelas dock att under tiden juli 1967—januari 1968, alltså ungefär ett halvår, nära 1 000 polis-ingripanden företagits vid tunnelbanestationen vid Slussen. Motsvarande siffra för T-centralen var 688, för Mariatorget 212, för Gamla stan 167, för Hässelby gård 157 och för Hornstull 120. Under november månad 1967 företogs i genomsnitt 36 ingripanden per dag.

Jag har tidigare ställt mig en aning reserverad till tidningsuppgifter om omfattningen av tunnelbanebråk, men denna statistik är för mig talande och övertygande. Jag har också sökt att få möjlighet att bedöma sanningshalten i

ett rykte som har varit i svang — även tidningarna har skrivit därom — att folk numera, särskilt gamla, är direkt rädda för att använda tunnelbanan därför att de kan bli misshandlade eller trakasserade där. Bl. a. åberopas att ett par tragiska dödsfall i samband med hjärtkollaps skulle ha unga tunnelbanepassagerares trakasserier som bakgrund. Hur därmed förhåller sig har jag givetvis ingen mening om.

Jag tror mig emellertid nu ha fått övertygande bekräftelse på att folk under vissa tider av dygnet och vid vissa stationer verkligen inte vågar ta tunnelbanan utan nödgas använda taxi för att ta sig hem. Jag har blivit övertygad härom genom ett ganska stort antal intervjuer med polismän — befäl och annan polispersonal. Intrycket av dessa intervjuer är entydigt och förstärks av uppgiften att passagerarfrekvensen på T-banan totalt sett till och med visat tecken att sjunka. Man har ställt detta i samband med det förhållandet att det brister så mycket i ordningshänseende på T-stationerna och i T-tågen.

Såvitt jag kan se finns det bara två sätt att komma till rätta med dessa problem på kort sikt.

På längre sikt är ju detta liksom ordningsstörandet och brottsligheten i stort, vilket också herr Eliasson i Sundborn snuddade vid, en social fråga på uppfostrings- och trivselplanet, som jag inte skall behandla i detta sammanhang.

På kort sikt kan man, såsom justitieministern antytt i interpellationssvaret, dryga ut personalen med användande av tekniska anordningar, d. v. s. med hjälp av TV-bevakning. Såvitt jag vet kommer åtminstone det formella initiativet till sådan bevakning från företrädare för trafikbolaget, d. v. s. från kommunalt håll. Huruvida jag är riktigt underrättad härvidlag vet jag inte, men åtminstone att döma av tidningsuppgifterna är det så. Jag vill då i detta

Svar på interpellationer och fråga ang. polisbevakningen i Stockholm, m. m.

sammanhang begagna tillfället att slå ett slag för en förstärkning av polisenämnderna och för vissa ökade funktionsmöjligheter för dessa. Jag har liksom en del andra ledamöter av denna kammare i år motionerat i denna fråga, men motionerna har avvisats i avvaktan på rikspolisstyrelsens genomgång av en rundfråga till polisenämnderna om erfarenheterna av deras arbete. Jag tror att dessa nämnder kommer att få en ännu större betydelse, om polisdistriktet förstoras, vilket ju förberedes inom den särskilda polisutredningen.

Den andra utvägen är naturligtvis att öka personalen för T-banebevakning. Detta kan genomföras på det sätt som av polismyndigheterna och av oss från mittenpartihåll har föreslagits, nämligen helt enkelt genom att ställa totalt sett mera personal till förfogande för polisens uppgifter. Men, herr talman, jag vill gärna tillägga, att det torde väl också kunna genomföras genom *omgruppering* av personal. En av fördelarna med förstatligandet av polisväsendet var just det förhållandet att man därigenom snabbt skulle kunna företa omgruppering av personalen. En av justitieministern åberopad anledning till svårigheterna att upprätthålla en tillfredsställande T-banebevakning är att cirka 100 man får avdelas till bevakning av ambassader dygnet om. Bördan av denna bevakning borde dock kunna fördelas något på angränsande polisdistrikt. Justitieministern antyder att man vid några tillfällen under våren tillkallat personalförstärkning från andra delar av landet. Det visar sig ju att ambassadbevakningen är en starkt trivseldödande form av polistjänst. Redan av omväxlingsskäl, d. v. s. från personalvårdande synpunkt, borde angränsande polisdistrikts personal ibland kunna frigöra sina kolleger från ambassadbevakningsuppgifter. Då skulle dessa tidvis frigöras för annan och mera rörlig och omväxlande tjänst, bl. a. T-banebevakning.

Slutligen har det framhållits att bildandet av ett särskilt T-banevakt-distrikt skulle kunna verka gynnsamt på T-banebevakningen. Det skulle alltså inrättas en mera självständig polisenhet, motsvarande ett vakt-distrikt, med en särskild kommissarie som chef. Jag har givetvis inte förutsättningar att bedöma detta uppslags värde, men det har anförts att detta skulle kunna vara en åtgärd av betydelse i sammanhanget.

Det viktigaste, herr talman, är dock givetvis att anskaffa mera personal, som med ytterligare tekniska hjälpmedel till förfogande kan söka få bukt med de nu punktvis och tidvis oeffterrätliga förhållandena i T-banan. Tekniska hjälpmedel måste dock också skötas av personal. TV-kameror kan i och för sig inte överta *allt* arbete, men de kan snabbt upptäcka oroshårdar och kan medverka till att dessa tidigare upplöses genom att personal omedelbart kan dirigeras till den aktuella plats, där oroligheter uppstår.

Man säger från trafikbolagshåll att man inte utan väsentligt ökad personal kan åstadkomma vad som erfordras, nämligen stort upplagda och angelägna punktrazzior för att främst bekämpa narkotikalangningen — ett problem som i hög grad medverkar till att ordningar uppstår. Man menar alltså även från det hållet att det verkligt väsentliga är en ökad personaltillgång. Problemet går inte att lösa enbart med tekniska hjälpmedel. Det har säkerligen inte heller justitieministern menat. Men nog skulle det betyda en stor förbättring om man också kunde införa TV-bevakning. Erfarenheterna från Centralstationen talar för det.

Som jag redan antytt är problemet en del av det större problemet: polisbristen i Stockholm. Det vore frestande även för mig att ta upp *hela* denna fråga liksom angelägenheten av förbättrade möjligheter för polisen att bekämpa narkotikamissbruket, inte minst genom spaning, för att avslöja litet mera

Svar på interpellationer och fråga ang. polisbevakningen i Stockholm, m. m.

av den fjärrstyrning, som tycks förekomma genom storgrossisterna på detta område, dessa »okända handelsmän i långsam död», som de har kallats, och kanske också en och annan, som för syften av annat slag på avstånd styr en del svenska medborgares beteende på ett sätt, som de kanske inte riktigt själva tänker på eller alltid inser faran av.

Fröken WETTERSTRÖM (h):

Herr talman! Också jag ber att få tacka herr statsrådet och chefen för justitiedepartementet för det svar som jag fått på min fråga. Det var ju så sent som den 6 mars i år som det fördes långa debatter här i riksdagen om polisens resurser vilka vi från högerpartiets och från de övriga borgerliga partiernas sida anser vara otillräckliga.

Den utökning som begärdes i en gemensam borgerlig reservation grundade sig på rikspolisstyrelsens förslag, vilket redan det innebar en nedbantning av mer än 25 procent av det antal tjänster som styrelsens egen långtidsprognos förutsatte för budgetåret 1968/69.

Dessa ytterligare 114 tjänster för polismän och 150 tjänster för annan personal som vi begärde avslogs som bekant av riksdagen. Det finns, herr talman, naturligtvis ingen anledning att nu återge den debatt som då fördes, där motargumentet från utskottets talesman var att det gällde en avvägning i fråga om kostnader i förhållande till den totala ekonomiska ram som vi har att hålla oss inom.

Ja, visst är det sant, men vad kan vara mer väsentligt i ett rättssamhälle — och där använde jag, tror jag, samma ord som herr Eliasson i Sundborn nyss gjorde — än att upprätthålla lag och ordning och ge människorna den trygghet till liv och egendom som de har rätt att fordra? Det är ganska illa ställt i det avseendet i dagens samhälle,

inte beroende på att polisen icke skulle fullgöra sina maktpåliggande uppgifter utan på att den nära nog dignar under bördan.

Jag har i min fråga pekat på den uppgift som narkotikapolisen bl. a. har när det gäller att fullfölja sina spaningsuppdrag. Läget är helt enkelt alarmerande efter vad som avslöjats under den senaste veckan i samband med beslagen av de enormt stora partierna narkotika, så stora att de saknar tidigare motsvarighet.

Justitieministerns svar bekräftar tidigare tidningsuppgifter att rikspolisstyrelsens narkotikakommission i dag består av 20 man och att i kommissionen dessutom arbetar fyra man från Stockholms polisdistrikt. Även i Göteborg och Malmö är särskild personal avdelad för narkotikautredningar. Men, herr statsråd, enligt uppgift rör det sig om fyra personer i Malmö och fem i Göteborg, som också sysslar med andra utredningar. Är den uppgiften riktig och kan det i så fall verkligen vara tillräckligt med den styrkan?

Man vill gärna ge polisen i dess helhet och narkotikapolisen i synnerhet en eloge för det arbete den utför, men det finns ju ändå en gräns för vad som står i mänsklig makt att uträtta. Ser man till tullens möjligheter — som jag inte har berört i min fråga — så är läget där lika katastrofalt. Hur långt förslår en narkotikapolis på totalt 24 heltidsanställda personer — om man räknar med tullen rör det sig om inte fullt 50 personer — i vårt land när vi vet att våra gränser varje år passerar av 20 miljoner för att inte säga intill 30 miljoner resande och att cirka 3 miljoner bilar, 140 större fartyg och 128 000 flyglägenheter befordrar människor till och från vårt land?

Justitieministern säger att enligt vad som uppges av narkotikakommissionen uppgår antalet uppslag från allmänheten till 10—20 om dagen och att dessa efter hand kan bearbetas i erforderlig

Svar på interpellationer och fråga ang. polisbevakningen i Stockholm, m. m.

utsträckning. Men statsrådet nämner ingenting om att antalet tips som inkommit till narkotikapolisen men som på grund av personalbrist inte hunnit bearbetas av den uppgår till över 3 500. Det innebär ungefär en fördubbling i jämförelse med läget vid halvårsskiftet 1967. Vid årsskiftet 1967/68 uppgick antalet sådana tips till något mer än 3 000.

Beträffande de 12 nya tjänster som kommer att inrättas vid narkotikakommissionen den 1 juli 1968 vågar jag — även om jag mycket väl förstår att man inte kan bedöma effekten av detta nytillskott förrän senare, kanske till hösten — säga att de är klart otillräckliga, inte minst mot bakgrunden av den trafikström som vi har över gränserna. Ytterligare personalförstärkning blir ofrånkomlig om det skall bli möjligt att begränsa den illegala handeln med narkotika, vilken hittills oavslutligt synes ha blivit alltmer omfattande.

Inte bara på grund härav har narkotikapolisen undan för undan fått en allt större arbetsbörda utan också genom att den illegala handeln söker sig nya vägar och genom att nya narkotikapreparat framkommer. Det stora beslaget av opium nyligen innebär en i hög grad oroande skärpning av det svenska narkotikaproblemet. Tidigare har det ju till övervägande del rört sig om missbruk av s. k. centralstimulerande medel av typen preludin.

Spaningsarbetet har också avsevärt försvårats, och detta understryker enligt min mening ytterligare nödvändigheten av att narkotikapolisen får erforderliga personalresurser till sitt förfogande. En sådan förstärkning utgör otvivelaktigt ett av de mest väsentliga leden i kampen mot det alltmer omfattande missbruket. Antalet narkomaner i vårt land, vilka till största delen är mycket unga människor, uppgår ju nu till åtskilliga tusen — vem vet för övrigt om det inte kan röra sig om inemot tio tusen personer — kan befaras växa på ett ännu mer alarmeran-

de sätt, om samhället inte vidtar ytterligare motåtgärder i olika avseenden. Här gäller det ju att rädda många tusen beklagansvärda offer från ett snabbt nedbrytande missbruk, vilket ofta leder till för tidig död eller svåra psykiska och fysiska skador samt genomgående till arbetsoförmåga och i ett mycket stort antal av fallen till kriminalitet — för att nu inte tala om de tragedier som utspelas i tusentals hem. Att söka förebygga detta — och det anser jag vara en av de väsentligaste uppgifterna — genom att ställa tillräckliga personella resurser till narkotikapolisens förfogande måste enligt min mening vara det bästa även ur samhällets synpunkt.

Slutligen har statsrådet på ett ställe i svaret skrivit att samhällets insatser fortlöpande måste anpassas till de skiftande behoven. Ja, det är just vad jag menar. Och när behoven är så starkt dokumenterade som i detta fall anser jag att det finns allt skäl för justitieministern att ompröva hela denna fråga och undersöka om och hur en förbättring snabbt skall kunna komma till stånd.

Chefen för justitiedepartementet, herr statsrådet KLING:

Herr talman! De anföranden som interpellanterna och frågeställaren här har hållit föranleder mig endast att göra ett par reflexioner.

Man har här velat göra gällande att om vi hade inrättat ytterligare 114 tjänster från den 1 juli i år — i enlighet med vad som föreslagits i motioner från mittenpartierna — så skulle läget i dag ha varit helt annorlunda. Detta är givetvis en chimär. I själva verket har polisväsendet under de två senaste åren — jag räknar då även med nästa budgetår — tillförts mer än 1 200 tjänster. Jag undrar om något annat område kan uppvisa motsvarande ökning. Rättsväsendet tar för nästa budgetår i anspråk

Svar på interpellationer och fråga ang. polisbevakningen i Stockholm, m. m.

60 procent av den totala ökningen av tjänster i statlig verksamhet.

Tunnelbanebevakningen har också ökat kraftigt. Ursprungligen hade man 29 poliser för den bevakningen, och fr. o. m. den 1 juli i år kommer man att ha 64. Även för narkotikapolisen har ökningen varit kraftig. Den kåren fördubblades i fjol och får den 1 juli i år en ytterligare ökning med 50 procent. Jag anser att dessa siffror visar att läget inte är så dåligt som man försökt utmåla det i den kampanj som från visst håll igångsatts i samband med programmet med telefonväktarna.

Slutligen vill jag också återge vad chefen för narkotikapolisen sagt, nämligen att man nu hinner med att efter hand bearbeta de uppslag som kommer från allmänheten och att läget på spänningssidan har ljusnat genom att kommissionen har avlastats småärendena. Jag tror sålunda att vi med tillförsikt kan se fram mot resultaten av kommissionens arbete.

Herr WIKLUND i Stockholm (fp):

Herr talman! Jag har i varje fall aldrig sagt, att om riksdagen hade följt mittenpartiernas förslag till polisens upprustning, så skulle förhållandena nu ha varit helt annorlunda. Jag har sagt att vi tycker att utökningen av polispersonalen har varit för liten. Insatserna har inte räckt till. Det finns uppenbara brister i personaltillgången. Det har ju också omvittnats från de mest skilda håll. Framför allt får allmänheten känna av det. Stockholms stads ledning har också tagit initiativ till åtgärder för att förbättra situationen, bl. a. med hjälp av TV-bevakning, men några utfästelser om att förhållandena omedelbart skall bli bättre har inte gjorts av mig eller från det hållet. Jag betraktar nämligen denna fråga precis som justitieministern gör. Det är en fråga på lång sikt. Givetvis är den det, ty personalökningar verkar inte ge-

nast. Jag underströk dock särskilt att i år fick ett större personaltillskott än det var värt uppskattning att polisen som varit fallet tidigare år. Likväl vidhåller jag mitt påstående att personalen alltjämt är otillräcklig.

Fröken WETTERSTRÖM (h):

Herr talman! Visst är det tacknämligt — det tror jag att vi alla tycker — med den förstärkning som polisen har fått och det intresse som justitieministern har ägnat dessa frågor. Det är vi nog fullkomligt överens om.

Justitieministern pekar på att narkotikapolisen har fördubblats från 10 till 20 man för att nu den 1 juli i år få ytterligare 12 tjänster. Om man ser detta i relation till, som jag nyss sade, resandeströmmen och den oroväckande spridningen av narkotikamissbruket här i vårt land, tycker jag att detta personaltillskott är en droppe i havet.

Min fråga är inte föranledd av telefonväktarna. Dem har jag inte hört och dem har jag inte brytt mig om. Jag har dock givetvis följt vad som skrivits på vederhäftigt håll i dessa frågor. Jag tillåter mig ändå till slut att fråga justitieministern: Tycker justitieministern att dessa den 1 juli summa summarum 32 personer kan vara ett tillräckligt antal i den situationen som vi befinner oss i?

Chefen för justitiedepartementet, herr statsrådet KLING:

Herr talman! De 36 personer som kommer att tjänstgöra i riksnarkotikakommissionen från den 1 juli i år är inte ensamma när det gäller spaning efter narkotikabrottslingar. Givetvis sysslar också annan polispersonal med dessa uppgifter. Jag tror inte att man kommer så mycket längre med att bygga ut den centrala kommissionen, utan det behövs en vidare uppläggning av arbetet mot narkotikamissbruket.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 13

Svar på interpellation ang. åtgärder till förebyggande av våld i samband med demonstrationer

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för justitiedepartementet, herr statsrådet KLING, som yttrade:

Herr talman! Herr Wennerfors har frågat statsministern vilka åtgärder regeringen ämnar vidta för att förebygga händelser liknande den senaste tidens våldsmetoder i samband med demonstrationer. Frågan har överlämnats till mig för besvarande.

Sedan det med interpellation avsedda spörsmålet senast behandlades i denna kammare har händelser av det slag herr Wennerfors åsyftar inträffat i Stockholm den 20 december 1967 och den 4 januari 1968 och i Lidingö den 29 mars 1968. Vid det förstnämnda tillfället, då en demonstration ägde rum i Stockholms innerstad utan att tillstånd därtill meddelats, omhändertog polisen 40 personer för olika brott. Av dessa har 17 nu åtalats för uppvigling, våldsamt motstånd, våld mot tjänsteman eller ohörsamhet mot ordningsmakten samt anordnande av olaga allmän sammankomst. Med anledning av händelsen den 4 januari i år, som ägde rum utanför kanslihuset, har ett omfattande utredningsarbete ägt rum, vilket tyvärr inte lett till något resultat. Vid händelsen den 29 mars 1968, som ägde rum i samband med det internationella valutamötet på Foresta, omhändertogs sammanlagt sju personer som misstänkta för bl. a. våld mot tjänsteman och ohörsamhet mot ordningsmakten. Utredningen har ännu ej slutförts.

Utöver straffrättsliga påföljder måste samhället vidta åtgärder för att förebygga händelser av detta slag. Inom rikspolisstyrelsen har därför tillsatts en arbetsgrupp med uppdrag att närmare studera de problem av skilda slag som polisen ställs inför och att lägga fram förslag till åtgärder i syfte att

med minsta möjliga våld effektivt upprätthålla ordning och säkerhet i samband med demonstrationer. Arbetsgruppen kommer bl. a. att behandla frågor som gäller den polisiära beredskapen mot olagliga demonstrationer och polisens taktiska uppträdande vid sådana. Dessutom skall undersökas vilka särskilda tekniska hjälpmedel som polisen lämpligen bör vara utrustad med. En viktig fråga för arbetsgruppen är också att undersöka behovet av vidgad utbildning för polismännen angående uppträdandet i samband med olika slags demonstrationer.

Jag vill i detta sammanhang understryka att mera allvarliga kravaller i samband med demonstrationer hittills har kunnat undvikas genom polisens fasta uppträdande. Detta har präglats av lugn och vilja att inte tillgripa hårdare metoder än som varit absolut nödvändiga för att kunna fullgöra skyldigheten att upprätthålla allmän ordning och säkerhet. En svårighet är att de personer som ytterst bär ansvaret för olagliga demonstrationer och de våldsmetoder som därvid förekommer sällan framträder. Polisutredningarna blir därför både tidsödande och komplicerade. Framför allt är det ytterligt beklagligt att samhället skall behöva tillgripa omfattande polisiära insatser för att elementära demokratiska principer skall respekteras. Jag kommer därför även i fortsättningen att ägna dessa frågor ingående uppmärksamhet.

Vidare anförde

Herr WENNERFORS (h):

Herr talman! Jag ber att få tacka statsrådet och chefen för justitiedepartementet för redogörelsen för vad som har skett i straffrättsligt hänseende i samband med demonstrationer. Innehållet i min interpellation ledde till frågan: Vilka åtgärder i förebyggande syfte kommer regeringen att vidta? Har jag fått svar på den frågan? Ja, delvis. Herr statsrådet nämnde i interpellation

Svar på interpellation ang. åtgärder till förebyggande av våld i samband med demonstrationer

tionssvaret att en arbetsgrupp tillsatts inom rikspolisstyrelsen med uppgift att närmare studera de problem som polisen ställs inför, den polisiära beredskapen, polisens taktiska uppträdande, polisens tekniska hjälpmedel samt det eventuella behovet av vidgad utbildning för polismännen. Jag noterar med tillfredsställelse såväl detta som beskedet att justitieministern även i fortsättningen kommer att ägna dessa frågor ingående uppmärksamhet. Jag instämmer också i justitieministerns erkännande av polisens insatser.

Men, herr talman, jag hade hoppats på ett svar som syftade längre. Detta framgår av innehållet i min interpellation. När jag framhöll att man exempelvis borde analysera de bakomliggande orsakerna till den av demonstranterna visade bristen på kunskap och förståelse för vårt lands demokratiska principer och spelregler, syftande till lämpliga, förebyggande åtgärder, så tänkte jag inte enbart på polisiära åtgärder. Nej, jag avsåg åtgärder i vidare och djupare mening.

När en grupp ungdomar i ett välståndssamhälle med i nästan alla avseenden relativt väl dukade bord tillgripit våldsmetoder i den politiska opinionsbildningen, är orsakerna svåra att klarlägga. Är bristen på kunskap om de demokratiska spelreglerna en väsentlig orsak? Svaret är förmodligen ja. Men vem diskuterar dessa frågor med ungdomarna? Gör regeringen det? Eller vill regeringen medverka till att sådana diskussioner genomföres, vid vilka ansvariga myndigheter deltar?

När statsministern inbjöds till en diskussion av arbetsgruppen för stöd åt FNL, avböjde han. Han ville inte delta i en diskussion med arbetsgruppen i dessa frågor, framhöll han. Här hade funnits möjlighet att med företrädare för dessa demonstranter i lugn och avspänd miljö diskutera dessa frågor. Jag har förståelse för om statsministern av-

böjde på grund av bristande tid, men i så fall borde väl någon annan regeringsledamot eller någon regeringen närstående person kunnat delta i diskussionen! Huvudsaken är att vi — med all den tradition som vi har när det gäller förhandlingar, överläggningar och fredlig opinionsbildning — får till stånd en dialog med dessa ungdomsgrupper i samhället.

Med undran läser vi om studentoroligheter runtom i världen. Nu senast har studenterna i Köpenhamn mycket kraftfullt framfört krav på förändringar i utbildningen. Liknande krav har studenterna i Lund framfört. Men varför blir det inga våldsdemonstrationer i Lund? Ja, svaret lämnade studentkårens ordförande i ett vårtal på valborgsmässoafton. Han framhöll bl. a. att studenterna i Lund har andra effektiva kanaler. Man är inte nöjd med det sätt på vilket universitetsdemokratien fungerar, men — sade studentkårens ordförande — det existerar en positiv attityd från universitetets sida som gör att det går att föra fruktbara diskussioner om ytterligare demokratisering.

Herr talman! Det är tydligen möjligt att nå samförstånd och att överbrygga motsättningar. Jag har pekat på en tänkbar orsak till motsättningarna, nämligen bristen på kunskap om och förståelse för de demokratiska spelreglerna. Orsakerna är emellertid flera, och det gäller att klarlägga dem.

Även om jag inte är nöjd med justitieministerns svar på min interpellation är jag medveten om att regeringen inte ensam kan brvta den oroande utvecklingen. Härvidlag måste alla medverka.

Varför lyckas exempelvis inte de politiska ungdomsorganisationerna kanalisera dessa ungdomsgruppers politiska aktivitet? Är det som Yngve Holmberg sade i en intervju i söndagens nummer av Svenska Dagbladet, att vägen till inflytande i partiernas organ för dessa

Svar på interpellation ang. åtgärder för att förhindra att utrymda fastigheter blir tillhåll för asociala element

ungdomar ter sig maratonmässigt lång eller att demokratins arbetsformer och uttryckssätt framstår som alltför trubbiga vapen? Att unga människor söker sig fram på nya vägar är en tillgång. Aktiviteten och engagemanget har vi all respekt för; uttalanden från en demonstration inom ramen för de demokratiska spelreglerna lyssnar vi till. Men i samma ögonblick som demonstrationen får inslag av våld känner vi oro för vår demokrati, och då måste vi även söka komma underfund med bristerna samt avhjälpa dessa.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 14

Svar på interpellation ang. åtgärder för att förhindra att utrymda fastigheter blir tillhåll för asociala element

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för justitiedepartementet, herr statsrådet KLING, som yttrade:

Herr talman! Herr Fridolfsson i Stockholm har frågat mig, om jag är beredd att medverka till åtgärder för att förhindra att helt eller delvis utrymda fastigheter blir tillhåll för asociala element.

Enligt min mening är det en angelägen samhällsuppgift att slå vakt om goda boendeförhållanden i den äldre stadsbebyggelsen och att hindra att sociala missförhållanden uppstår. Denna uppgift rymmer emellertid många problem, bl. a. polisiära.

I polisens åligganden ingår som en viktig uppgift att förebygga brott som hör under allmänt åtal. En av de många brottsförebyggande åtgärder som polisen rutinmässigt vidtar är bl. a. att övervaka sådana platser, där asociala element kan tänkas uppehålla sig. Som herr Fridolfsson har framhållit, har rivningsfastigheterna särskilt i de större städerna ofta visat sig vara platser

där kriminella element av olika slag uppehåller sig. Polisen har uppmärksamheten riktad på problemet. Övervakning sker främst genom skyddspolisens civilpatruller, som ofta samarbetar med personal från sociala myndigheter. Det har visat sig att de personer som anträffas vid dessa besök många gånger är i stort behov av hjälp och vård i en eller annan form. Om man misstänker eller får kännedom om att husen har blivit tillhåll för kriminella element ingriper man givetvis med de resurser som står till buds men att genom polisbevakning generellt tillse att obehöriga inte vistas i rivningshusen är inte möjligt. I första hand åligger det fastighetsägaren själv att skydda sin egendom genom lämpliga åtgärder.

Som jag ser det bör man först och främst tillse att de fastigheter som efter hand skall saneras hålls i gott skick och att lägenheterna underhålls i sådan utsträckning att de är fullt användbara för sitt ändamål fram till dess det av fastighetsekonomiska eller andra skäl är motiverat att rivning sker. De antydda frågeställningarna uppmärksammas i den nyligen framlagda propositionen om ny hyreslagstiftning. I vad mån ingripande av annan art behövs för att komma till rätta med fastighetsägare som försummar sina fastigheter utreds, såsom herr Fridolfsson har uppmärksammat, inom justitiedepartementet. Det är för tidigt att nu säga något om vad som kan bli resultatet av den utredningen.

Vidare anförde:

Herr FRIDOLFSSON i Stockholm (h):

Herr talman! Jag tackar justitieministern för svaret på min interpellation. I de flesta större städer pågår som bekant ett kontinuerligt arbete med sanering av fastighetsbeståndet. Orsakerna till detta är framför allt två: dels

Svar på interpellation ang. åtgärder för att förhindra att utrymda fastigheter blir tillhåll för asociala element

vill man åstadkomma en tidsenlig stadsplanering, dels ser man sig tvungen att riva gamla, dåliga fastigheter. På grund av gällande bestämmelser om byggnadsförbud och rivningstillstånd etc. uppkommer ofta det förhållandet att rivningsfastigheterna under lång tid helt eller delvis kan stå obebodda. Dessa outnyttjade lägenheter tas inte sällan i besittning av ett asocialt klientel, som saknar fast bostad. Härigenom uppstår det i rivningshusen en slum i form av s. k. knarkarkvarter och tillhåll för alkoholister. Men det är inte bara rivningsfastigheterna som förslummas genom att de invaderas av främmande element; det allvarliga är att detta förstör trevnaden inom stora områden — hela kvarter blir otrivsamma.

Fastighetsägarna har hamnat i en besvärlig situation när det gäller att kunna freda fastigheterna och sina hyresgäster från detta missanpassade klientel. Jag skulle kanske tillägga att det på denna punkt inte föreligger något motsatsförhållande mellan hyresgästerna och hyresvärdarna. Båda parter är lika bekymrade och ofta lika rädlösa — nej, det är nog mera korrekt att säga att det är hyresgästerna som drabbas hårdast av den aktuella situationen.

Justitieministern framhåller i sitt svar att det inom departementet pågår en utredning för att undersöka behovet av speciella maktmedel mot fastighetsägarna, men att det ännu är för tidigt att säga något om vad resultatet kan bli av denna utredning. Jag kan väl aldrig tro att statsrådet Kling är inne på tanken att hälsovårdsnämnderna skulle ålägga fastighetsägarna att hålla rivningshusen i sådant skick, att sanitär olägenhet icke uppstår, för att tillmötesgå det klientel som utan rätt tagit husen och lägenheterna i besittning. Givetvis kan det i vissa fall vara befoगत med ett åläggande för fastighetsägaren att se till att rivningshusen inte leder till sanitär olägenhet för de om-

givande bostadskvarteren — men det är en annan sak.

I interpellationen frågade jag justitieministern, om han var beredd att medverka till åtgärder för att förhindra att helt eller delvis utrymda fastigheter blir tillhåll för asociala element. Justitieministern svarar: »I första hand åligger det fastighetsägaren själv att skydda sin egendom genom lämpliga åtgärder.» Statsrådet gör detta till en fastighetsägarfråga, men det är ingen fastighetsägarfråga. Interpellationen handlar om ett stort, allvarligt samhällsproblem. Det gäller människor och deras boendemiljö. Denna har för många blivit odräglig just därför att ett visst klientel — ofta svårt nedknarkade ungdomar, en del i stort behov av vård — tagit sig in i fastigheter eller lägenheter och därvid fördärvat trivseln inte bara för de närmaste grannarna utan för hela kvarter.

Statsrådet Kling säger i sitt svar att därest man får kännedom om att rivningshus blir tillhåll för kriminella element ingriper man givetvis med de resurser som står till buds, men att genom polisbevakning tillse att obehöriga inte vistas i rivningshusen är inte möjligt. Men hur hushållar man då med polisens resurser exempelvis här i Stockholm? Jo, man tvingas avdela något hundratal man för att bevaka ambassader, man har poliser som parerar otillåtna och odemokratiska demonstrationer. Allt detta är tyvärr nödvändigt, och det har regeringen och dess närstående press ett stort ansvar för.

Det vore emellertid intressant att med anledning av justitieministerns interpellationssvar få ett par punkter klarlagda. När blir den utredning som pågår i departementet om eventuellt ingripande mot fastighetsägare klar? Anser statsrådet att det vore motiverat att denna utredning även undersöker möjligheterna att förhindra obehörig inflyttning? — Möjligheterna att med nu-

Interpellation ang. avkortad studiegång för grundutbildning av sjuksköterskor

varande lagstiftning komma till rätta med det problemet är mycket begränsade. Vilka lämpliga åtgärder åligger det enligt justitieministerns uppfattning fastighetsägaren att vidta mot det beklagansvärda men ändå icke önskvärda klientel som flyr in i rivningshusen?

Chefen för justitiedepartementet, herr statsrådet KLING:

Herr talman! Jag skall fatta mig mycket kort när jag svarar på de nya frågorna.

Utredningen blir klar i höst. Vilka lämpliga åtgärder den kommer att föreslå vet jag givetvis inte förrän arbetet är avslutat. Men utredningen skall inte syssla med spörsmål som gäller förhinder av obehörigas inflyttning.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 15

Föredrogs och hänvisades till bankoutskottet en å bordet vilande skrivelse från styrelsen för riksdagens förvaltningskontor angående anslag till fortsatt utredning om riksdagens lokalfrågor.

§ 16

Föredrogs och hänvisades till jordbruksutskottet den å bordet vilande motionen nr 1198.

§ 17

Föredrogs, men bordlades åter statsutskottets utlåtanden nr 83—87, bevillningsutskottets betänkande nr 39, bankoutskottets utlåtanden nr 28, 30 och 31, första lagutskottets utlåtanden nr 26—29, tredje lagutskottets utlåtande nr 40, jordbruksutskottets utlåtande nr 23 samt allmänna beredningsutskottets utlåtanden nr 31—33.

§ 18

Föredrogs var för sig följande, vid kammarens nästföregående sammanträde gjorda men då bordlagda interpellationsframställningar, nämligen av:

herr *Tobé* (fp), till herr statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet angående kontroll över trafiken med översnöfordon,

herr *Thylén* (h), till herr statsrådet och chefen för inrikesdepartementet angående planeringen av industriområden, och

herr *Johansson* i Skärstad (cp), till herr statsrådet och chefen för utbildningsdepartementet angående ökad utbildning av arbetsterapeuter.

Kammaren biföll dessa framställningar.

§ 19**Interpellation ang. avkortad studiegång för grundutbildning av sjuksköterskor**

Ordet lämnades på begäran till

fru LEWEN-ELIASSON (s), som yttrade:

Herr talman! I april i fjol fattades beslut som syftade till att ge vårdpersonal nya möjligheter till vidareutbildning, s. k. avkortad studiegång för grundutbildning av sjuksköterskor. Beslutet innebar bl. a. en ny och längre utbildningsgång för dem som startat som biträdespersonal och vidareutbildats till undersköterska.

Ett år efter reformens genomförande kan konstateras att inte en enda sådan kurs anordnats i landet. Från något håll har rapporterats att intresset för den avkortade utbildningen varit så ringa bland undersköterskorna att planerade kurser fått inställas.

Det är mycket som talar för att dessa kurser snarast bör komma i gång. Dels är behovet av sjuksköterskeutbildad arbetskraft mycket stort, dels ger den avkortade utbildningen vårdpersonalen

Interpellation ang. avkortad studiegång för grundutbildning av sjuksköterskor

en chans till vidareutbildning, som kanske kan göra vårddyrkena mer attraktiva för ungdomar som står inför yrkesval.

Det bristande intresset hos undersköterskorna som påtalats kan ha många förklaringar. En bidragande orsak kan vara studiekostnaderna. Biträdes- och undersköterskeutbildningen medger löneförmåner som vida överstiger studiemedelsbestämmelserna. För att kunna komma in vid kurserna för den avkortade utbildningen måste man vidare ha tjänstgjort som undersköterska minst ett och ett halvt år. Tre terminers studier med enbart studiemedel enligt studiemedelsförordningen kan för denna grupp medföra betydande ekonomiska påfrestningar och det kanske finns anledning vidta speciella åtgärder härvidlag.

Under återopande av det sagda hemställer jag om kammarens tillstånd att till statsrådet Moberg få ställa följande frågor:

Vill statsrådet redogöra för vilka åtgärder som vidtagits i syfte att få i gång den avkortade studievägen för grundutbildning av sjuksköterskor?

Överväger statsrådet åtgärder som syftar till att undanröja de eventuella administrativa eller ekonomiska hinder som kan föreligga för rekryteringen till den avkortade studiegången?

Denna anhållan bordlades.

§ 20

Anmälades och godkändes andra lagutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 172, till Konungen i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition angående särskilt stöd åt äldre arbetslösa m. m., såvitt propositionen hänvisats till lagutskott, dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående ändring i förordningen den 14 december 1956 (nr 629) om erkända arbetslöshetskassor, m. m. dels ock i ämnet väckta motioner.

§ 21

Tillkännagavs, att Kungl. Maj:ts proposition nr 126, med förslag till lag angående ändring i lagen den 28 maj 1937 (nr 249) om inskränkning i rätten att utbekomma allmänna handlingar, överlämnats till kammaren.

Denna proposition bordlades.

§ 22

Anmälades följande motioner:

i anledning av Kungl. Maj:ts skrivelse nr 78, med överlämnande av redogörelse från Nordiska rådets svenska delegation, motionerna:

nr 1199, av herr *Adamsson*,

nr 1200, av herrar *Ohlin* och *Skoglund*, och

nr 1201, av herr *Tobé*;

i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 83, angående teknisk och medicinsk utbildning och forskning i Linköping m. m., motionerna:

nr 1202, av herr *Gustafsson* i Kårby m. fl.,

nr 1203, av herr *Hugosson* m. fl.,

nr 1204, av herr *Nordstrandh* m. fl., och

nr 1205, av herrar *Tobé* och *Nyberg*;

i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 88, med förslag till lag om ändring i kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370), m. m., motionen nr 1206, av herrar *Eliasson* i Moholm och *Björkman*;

i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 89, med förslag till lag om förnyelse av vissa inteckningar för nyttjanderätt, avkomsträtt och servitut, m. m., motionerna:

nr 1207, av fru *Kristensson* m. fl., och

nr 1208, av herrar *Nyberg* och *Tobé*;

i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 93, med förslag till lag om procentsatsen för uttag av avgift under åren 1970—1974 till försäkringen för tilläggspension, motionerna:

nr 1209, av herr *Bohman* m. fl.,

nr 1210, av herr *Börjesson* i Glömminge, och

nr 1211, av herrar *Wedén* och *Eliasson* i Sundborn;

i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 94, med förslag till lag om fortsatt giltighet av likviditets- och kasakvotlagen den 25 maj 1962 (nr 256), m. m., motionen nr 1212, av herr *Adolfs-son m. fl.*;

i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 98, med förslag till lag om upphävande av förordningen den 18 juni 1864 (nr 41 s. 1) angående utvidgad näringsfrihet, m. m., motionen nr 1213, av herr *Hermansson m. fl.*;

i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 103, angående effektivisering och samordning av statens skogsföretag, m. m., motionerna:

nr 1214, av herr *Hansson* i Skegrie m. fl., och

nr 1215, av herr *Nilsson* i Lönsboda m. fl.;

i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 117, med förslag till lag angående ändring i lagen den 9 april 1965 (nr 94) om polisregister m. m., motionen nr 1216, av herr *Hamrin* i Jönköping;

i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 118, angående uppförande av förvaltningsbyggnad i kvarteret Gar-nisonen i Stockholm, motionerna:

nr 1217, av herr *Bohman m. fl.*, och nr 1218, av herrar *Sundkvist* och *Persson* i Heden; samt

i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 119, med förslag om viss kreditgaranti åt svensk varvsindustri, motionerna:

nr 1219, av herr *Carlshamre m. fl.*, och

nr 1220, av herr *Hermansson m. fl.*

Dessa motioner bordlades.

§ 23

Upplästes följande till kammaren inkomna ansökningar:

Till Riksdagens andra kammare

På grund av utlandsresa anhålles härmed om ledighet från riksdagsarbetet fr. o. m. den 6 maj t. o. m. den 12 maj 1968.

Stockholm den 2 maj 1968

Svante Lundkvist

Till Riksdagens andra kammare

Härmed får jag anhålla om befrielse från deltagande i riksdagsgöromålen under tiden den 2—11 maj 1968 för beivrande av en konferens med Europa-parlamentariker i Bonn och Europarådets session i Strasbourg.

Stockholm den 26 april 1968

Gösta Bohman

Kammaren biföll dessa ansökningar.

§ 24

Meddelande om enkla frågor

Meddelades, att herr talmannen tillställts fyra enkla frågor, nämligen av:

herr *Nilsson* i Tvärålund (cp), till herr statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet angående stationeringen av lantbruksnämndernas konsuler och instruktörer,

herr *Nilsson* i Bästekille (h), till herr statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet angående importförbud på grönsaker som icke kan garanteras vara rena från skadeinsekter,

herr *Eliasson* i Sundborn (cp), till herr statsrådet och chefen för utbildningsdepartementet angående utredning rörande bokmarknadens problem, samt

herr *Ekström* i Iggesund (s), till herr statsrådet och chefen för inrikesdepartementet angående beredande av sysselsättning för viss friställd arbetskraft inom Gävleborgs län.

§ 25

Justerades protokollsutdrag.

Kammarens ledamöter åtskildes här efter kl. 18.41.

In fidem

Sune K. Johansson

Fredagen den 3 maj

Kl. 10.00

§ 1

Justerades protokollen för den 24 nästlidne april.

§ 2

Svar på interpellation ang. amerikanska bombplans flygningar över nordiskt område, m. m.

Hans excellens herr statsministern **ERLANDER** erhöll på begäran ordet för att besvara herr Janssons interpellation angående amerikanska bombplans flygningar över nordiskt område, m. m.

Svaret hade före sammanträdet i stencilerad form utdelats till kammarens ledamöter, och hans excellens herr statsministern Erlander lämnade nu en kort sammanfattning av dess innehåll.

Det inom kammaren utdelade svaret var av följande lydelse:

Herr talman! Med anledning av herr Janssons interpellation angående amerikanska bombplans flygningar över nordiskt område vill jag meddela följande.

Jag vill först och främst fastslå att den svenska regeringen självklart inte ger tillstånd till att utländska plan med atombombslaster flyger genom svenskt luftrum.

Vad övriga nordiska länder beträffar vill jag hänvisa till att den danska regeringen efter det amerikanska bombplanets störtning vid Thule upprepade gånger klargjort att kärnvapen inte finns lagrade på Grönland och att överflygningar av Grönland med sådana va-

pen icke äger rum. Detta framgår exempelvis av ett meddelande från det danska utrikesministeriet den 29 januari i år och av ett uttalande av utrikesminister Hartling den 7 februari efter ett sammanträde med det danska folketingets utrikesnämnd. »Som bekant skedde olyckan», framhöll Hartling vid detta senare tillfälle, »under ett försök till nödlandning och regeringen har säkerhet för att det inte finns kärnvapen på Grönland och att överflygningar av Grönland med sådana vapen inte äger rum. Regeringen har beslutat uppta överläggningar med USA i syfte att säkerställa att detta förhållande vidhålls i framtiden.»

Jag vill i detta sammanhang vidare hänvisa till att den isländske utrikesministern Emil Jónsson vid en debatt i alltinget den 23 januari i år uttalade att det råder full enighet mellan den isländska och den amerikanska regeringen om att kärnvapen inte får baseras på isländskt territorium och att kärnvapenbeväpnade flygplan inte har tillåtelse att flyga över eller landa på Island.

Vad Norge beträffar utfärdades bestämmelser i ämnet den 19 januari 1951. Det norska försvarsdepartementet hänvisade i ett pressmeddelande den 23 januari till dessa bestämmelser, enligt vilka alla utländska flygplan måste ha särskilt tillstånd för att överflyga norskt område. Det heter i pressmeddelandet att flygningar, som är av sådan karaktär att de kan antas få särskilda politiska och ekonomiska konsekvenser för Norge, vid varje särskilt tillfälle måste godkännas av försvarsdepartementet.

Svar på interpellation ang. amerikanska bombplans flygningar över nordiskt område, m. m.

Särskilda regler gäller också beträffande flygplanens beväpning och utrustning samt beträffande det sätt på vilket norska myndigheter skall utöva kontroll.

Såsom framgår av detta vill jag konstatera att — i motsats till vad interpellanten synes anta — utländska kärnvapenlastade plan inte har »permanent flygroute över nordiskt område».

Den andra punkten av herr Janssons fråga gäller de hälsorisker som kan vara förbundna med att radioaktivt material spreds då det amerikanska flygplanet störtade vid Thule. Härtill vill jag svara följande.

Tack vare den forskning, som bedrivs vid försvarets forskningsanstalt med inriktning på skydd mot kärnvapens verkan, finns inom landet förutsättningar att bedöma bl. a. om hälsovårdsrisker föreligger i vårt land av katastrofer liknande den av herr Jansson omnämnda.

Utgångspunkt för vår bedömning i förevarande fall är den i öppna källor tillgängliga informationen. Av den synes framgå att det havererade flygplanet burit fyra vätevapen med vardera en styrka om drygt 1 megaton.

Några detaljerade upplysningar om mängden och sammansättningen av det radioaktiva material som spreds då det amerikanska bombplanet störtade vid Grönland är för närvarande inte tillgängliga. Det är emellertid klarlagt, att någon kärnladdningsexplosion ej inträffade. Detta innebär att det spridda radioaktiva materialet i huvudsak bör bestå av alfa-radioaktiva ämnen. Av hälsofysikalisk betydelse är i detta sammanhang främst plutonium 239. Den totala mängden av detta ämne torde ha varit i storleksordningen 10—20 kilo.

De alfa-radioaktiva ämnen, som är aktuella i detta sammanhang, utgör en väsentlig hälsorisk endast då de kommer in i människokroppen genom inandning eller genom förtäring. Till skillnad från vissa av de radioaktiva

ämnen, som bildas vid kärnladdnings-explosioner, tas dock de här aktuella ämnena upp i matsmältningsorganen hos djur och människor endast i mycket ringa omfattning. Den väsentliga hälsorisk för människor är därför i detta fall inandning av finfördelat stoff samt förtäring av direktkontaminerat material, t. ex. smältvatten innehållande stoffpartiklar. Kontaminering genom livsmedel, t. ex. fisk, är generellt av mindre betydelse, då huvuddelen av de radioaktiva partiklarna passerar ut med fiskens avföring.

Vid den explosion av sprängämnen och/eller flygbränsle, som torde ha inträffat vid planets störtning, kan en viss del av det radioaktiva materialet ha spritts i omgivningen som ett moln av finfördelade partiklar. Ett sådant moln har mycket kort livslängd (mindre än några timmar) under här aktuella förhållanden och innebär därför en kortvarig och lokal kontamineringsrisk för de personer, som eventuellt vistades i närheten av den plats, där störtningen ägde rum.

I nedslagsplatsens omgivning torde en beläggning av finfördelat radioaktivt stoff förekomma, som innebär en lokal hälsorisk, därigenom att stoffet kan förtäras via smältvatten o. d.

Den del av det radioaktiva materialet, som eventuellt kan ha förts med ner i havet vid störtningen, kan måhända ha orsakat en viss risk för lokala, tillfälliga — men troligen obetydliga — höjningar av aktivitetsnivån i fisk och andra havsdjur. Någon höjning inom större områden, som skulle medföra att aktivitetsnivån inom de nordatlantiska fiskeområdena skulle nå ett värde som motiverar några konsumtionsbegränsningar, är så osannolik, att den i praktiken kan uteslutas.

Självfallet har alla stater intresse av att atmosfären och oceanerna inte genom en enskild stats förvällande påverkas på ett sådant sätt att risker upp-

Svar på interpellation ang. amerikanska bombplans flygningar över nordiskt område, m. m.

kommer för människor eller för växt- och djurvärld. Den svenska regeringen följer utvecklingen på detta område med uppmärksamhet. Något särskilt initiativ med anledning av störtningen på Grönland övervägs dock inte.

Vidare anförde:

Herr JANSSON (vpk):

Herr talman! Jag vill tacka statsministern för det utförliga svaret på min interpellation, vilket har delats ut till kammarens ledamöter.

Då jag framställde interpellationen den 2 februari var bestörtningen över den amerikanska B-52-ans haveri med kärnvapenlast stor i alla nordiska länder och betraktades som ett ytterst allvarligt incitament till utrikespolitiska förvecklingar. Därtill kom att man i varje fall inte då kunde överblicka följerna för människornas hälsa, därest radioaktiva ämnen skulle få spridning med vattnet och vindarna.

Statsministerns svar avdramatiserar vad som hänt. Jag vill gärna ge uttryck åt den meningen, att en sådan avdramatisering inte är det mest angelägna. Statsministern avstår från — och det kan jag förstå — att göra någon politisk värdering av det inträffade. Vill man göra en sådan värdering i klartext, kommer man inte ifrån att de amerikanska vätebombastade B-52-ornas patrullflygningar i polarområdet, i detta fall över en suverän stat, utgör ett led i USA:s krigsförberedelser och är ett uttryck för aggressions- och påtryckningspolitik men framför allt en ansvarslös lek med kärnvapen, som sätter fred och säkerhet i fara.

Statsministern säger i sitt svar »att den svenska regeringen självklart inte ger tillstånd till att utländska plan med atombombblaster flyger genom svenskt luftrum». Denna deklaration kan synas självklar, men saknar därför inte betydelse som ett understrykande av neutralitetens principiella och praktiska in-

nebörd, och jag uppfattar den på detta sätt.

I interpellationssvaret återges uttalanden av den danske utrikesministern Hartling och den isländske utrikesministern Emil Jónsson. Den danske utrikesministern ger besked om att kärnvapen inte finns lagrade på Grönland och att överflygningar av Grönland med sådana vapen inte äger rum, d. v. s. att de amerikanska patrullflygningarna i polarområdet undviker grönländskt luftrum.

Minst lika intressant är den tidigare danske utrikesministern Hans Tabors uttalande den 22 januari, där det heter på följande sätt:

»Det är dock välbekant att USA med hänsyn till västerns säkerhet ständigt har atomflyg i luften. Det är klart att mot bakgrunden av bristen på flygplatser i det arktiska området kan uppstå nödsituationer där en landning på grönländsk flygplats kan bli nödvändig. Det framgår av de amerikanska upplysningarna att det varit fråga om en nödlandning eller nödlandningsförsök i Thuleområdet.»

I det citat som återges av nuvarande danske utrikesministern Hartlings uttalande om att inga överflygningar med kärnvapen över Grönland äger rum säger denne: »Regeringen har beslutat uppta överläggningar med USA i syfte att säkerställa att detta förhållande vidhålls i framtiden.»

Nog har man väl rätt att av detta tillkännagivande, om att Danmarks regering beslutat att uppta förhandlingar med USA, dra den slutsatsen, att den danska regeringen känner oro och att allt inte tycks vara självklart och problemfritt. Det hade varit intressant, om statsministern hade kunnat komplettera sitt svar med en information om huruvida dessa överläggningar kom till stånd!

I går kväll sändes ett televisionsprogram över Danmark om hela denna af-

Svar på interpellation ang. amerikanska bombplans flygningar över nordiskt område, m. m.

fär. Den ende danske politiker som deltog i detta televisionsprogram var den danske utrikesministern Hartling. Denne framhöll i sitt tal bl. a.: »Vi står hårt på» — översatt till svenska, »vi kräver» — »att inget flyg med kärnvapen får gå över Grönland och att inga atomvapen lagras på danskt område». Han sade emellertid i sitt uttalande, att man ännu inte fått svar från USA:s regering. Det framgick också av hans uttalande, att man ännu var mycket oviss om överflygningens faromoment, bl. a. om vad som verkligen skedde, och att man ännu hoppas på svar från USA bl. a. beträffande vätebombernas storlek, som ännu tycks vara en ouppklarad fråga.

Den mest intressanta frågan i hela denna historia är enligt min mening inte besvarad, och jag vet inte heller om statsministern kan besvara den, nämligen: Är regeringen informerad om huruvida kärnvapenbärande plan i polarområdet alltjämt ingår i USA:s kontinuerliga beredskap? Som jag fått utrikesminister Hartlings uttalande i den danska televisionen i går kväll refererat för mig var han för sin del ännu inte klar över denna fråga, och då kanske man inte kan begära att den svenska regeringen skall känna till saken bättre.

Men jag skulle vidare vilja fråga: Vad anser regeringen i så fall om att denna trafik fortsätter? Hur uppfattas denna trafik dels i betraktande av vår vilja till fred och säkerhet och undvikande av utrikespolitiska förvecklingar i denna del av världen, dels ur synpunkten av de internationella konventioner som finns och den deklaration om förbud mot användande av kärnvapen som antogs av 16:e sessionen med FN:s generalförsamling? I detta fall rör det sig ju inte om användande av kärnvapen, men det är en klar förberedelse när man ständigt låter flyg ligga i luften med kärnvapen.

Inte ens de som godtar den amerikanska propagandans förklaring att flygkatastrofen vid Thulebasen är en tillfällighet kan väl värja sig mot tanken, att inga överenskommelser i världen med USA:s regering utgör några garantier mot nya olyckor, mot nya situationer där det blir nödvändigt att göra sådana nödlandningar. Vi kan inte heller förutsätta att varje haveri med kärnvapenlastade flygplan slutar lika »gynnsamt» — om jag nu skall våga använda det ordet — som det gjorde denna gång.

Vad hade resultatet blivit om kärnvapnen exploderat? Det finns mycket olika uppgifter om dessa bombers storlek. Jag utgår från att den som lämnas i statsministerns svar är den mest korrekta. Dagens Nyheters utsände rapporterade för sin del att bomberna hade en sprängkraft av 24 megaton, d. v. s. en sprängverkan motsvarande 24 miljoner ton trotyl. Som jämförelse kan nämnas att Hiroshimabomben, som förstörde den stora japanska staden under andra världskriget, hade en sprängkraft av endast 20 000 ton. Om de aktuella bomberna har en sprängkraft på 1 megaton, så är de likväl kraftigare än den bomb som fälldes över Hiroshima.

Men nu detonerade alltså inte dessa bomber vid Thulebasen. Endast en gick sönder, och det är denna som antas ha förorsakat vissa skador. Måhända är statsministerns svar litet kategoriskt i det avsnitt där det heter att inga skador av betydelse har uppkommit. Den danske vetenskapsman som framträdde i TV-programmet i går kväll och som är den danska atomenergikommissionens utsände till Grönland, uppgav att det finns radioaktiva ämnen i isen som kommer att följa med smältvattnet och att alla lösa partiklar från den skadade bomben nu väl förpackas för att sändas till USA. Vetenskapsmannens bedömning låg nog nära den som görs i statsministerns svar, men jag har upp-

Svar på interpellation ang. amerikanska bombplans flygningar över nordiskt område, m. m.

fattat hans uttalande så, att han likväl anser farorna vara större än vad som framgår av svaret.

På min fråga om regeringen överväger något initiativ ges ett negativt svar. Låt mig därför, herr talman, sluta med att uttrycka den meningen, att vi i det nordiska samarbetets intresse borde kunna göra sådana diplomatiska framställningar till USA:s regering, att vi dels hjälper Danmarks regering att få ett klart besked om det inträffade, dels får det besked vi själva behöver för att kunna göra en allsidig bedömning av det som inträffat.

Hans excellens herr statsministern
ERLANDER:

Herr talman! På herr Janssons senaste fråga vill jag svara att jag knappast tror att ett neutralt lands demarche i Washington nämnvärt skulle underlätta för atlantpaksstaten Danmark att få det besked vi naturligtvis vill att danska regeringen skall få från amerikansk sida. Jag tror inte att en neutral stats inblandning skulle göra det lättare för den danska regeringen att få ett svar.

Jag vill dessutom säga att jag är litet ledsen över om mitt svar uppfattats som ett försök att avdramatisera denna historia. Det var inte meningen. Även ur den svenska regeringens synpunkt är det självfallet en allvarlig sak och jag kan hålla med om att herr Janssons skildring av de risker som kan uppstå i stort sett är riktig. När vissa stora amerikanska tidningar, bl. a. New York Times och Washington Post, på ett sätt som vi trodde var officiellt inspirerat från den amerikanska regeringens sida, skrivit att överflygningarna med kärnvapenlast skulle upphöra, hade vi hoppats att dessa uppgifter var riktiga. Vi har alltså förhoppningar om att dessa stora amerikanska tidningars rapporter är korrekta. Jag vill absolut inte medverka till att försöka bagatellisera

de risker som är förenade med dylika överflygningar.

Däremot måste jag, liksom herr Jansson gjorde på mina vägnar, svara nej på frågan om jag vet huruvida de amerikanska överflygningarna upphört. Vi har inte fått något besked och tydligen har inte danskarna heller fått det.

Herr talman! Slutligen vill jag anförda att jag inte hade tillfälle att se på TV-utsändningen i går. Jag är litet överraskad över om det skulle finnas en spänning mellan mitt svar och den danske expertens analys, om nu den danske experten var professor Koch, vilket jag föreställer mig. Enligt herr Janssons beskrivning kan det inte gärna ha varit någon annan än professor Koch. Men han har läst mitt interpellationssvar och hade ingenting att erinra. Om det finns en spänning mellan hans uppgifter och mitt svar skulle det betyda att han, efter att ha läst mitt interpellationssvar, skulle ha fått nya informationer. Jag skulle dock säkert ha fått kännedom om, ifall det hade funnits motsättning mellan det av honom lästa och godkända svaret och det han sade i går kväll. Jag är därför litet överraskad över herr Janssons uppgifter.

Herr JANSSON (vpk):

Herr talman! Beträffande den sista frågan huruvida det föreligger en viss spänning, en viss differens mellan statsministerns svar och den danske vetenskapsmannens uttalande i går, skulle jag vilja uttrycka det så, att den senares resonemang var mer ovisst. Han betonade i större utsträckning än statsministern det ovissa i det som inträffat, och jag tycker det är värt att notera att man på dansk sida ännu måste göra det. Jag förmodar att man betonar denna ovisshet för att så snabbt som möjligt få fram klarare besked från den amerikanska regeringen.

När det gäller frågan huruvida patrullflygningarna med kärnvapenlast

Svar på interpellation och fråga ang. hjälpinsatser för Vietnams folk

fortsätter, förefaller det som om de alltför jämt gör det. Det är i det sammanhanget som jag framförde tanken, att svenska diplomatiska framställningar kunde bidra till att få slut på denna minst sagt äventyrliga trafik. Att flyga med kärnvapen är ju — det vet vi alla — ett ansvarslost handskande med livsfarligt material — och olyckor kan inte uteslutas vid något tillfälle.

Statsministern säger att en demarsch från ett neutralt land säkerligen inte skulle underlätta en överenskommelse. Jag vill gärna anmäla att jag har den helt motsatta meningen. Just framställningar från en neutral stat — och svensk neutralitet har under senare år enligt mitt bedömande genomgått en väsentlig och positiv uppstramning — tror jag har stor betydelse och skulle kanske till och med kunna få den amerikanska regeringen att överväga att avstå från att fortsätta denna trafik.

Jag vet inte vilka möjligheter det finns att i samband med nedrustningsförhandlingarna i Genève ta upp dessa frågor, men det borde rimligen höra till de fredsbevarande åtgärder som borde ges prioritet att få ett slut på denna äventyrliga trafik, som enligt mitt sätt att se står i strid med internationella konventioner.

Hans excellens herr statsministern **ERLANDER**:

Herr talman! Jag måste vidhålla att en inblandning från en neutral stat i de resonemang som pågår mellan de två atlantstaterna USA och Danmark inte skulle hjälpa så mycket. Som jag sade i mitt första anförande är det emellertid självfallet att vi är intresserade av att få ett besked. Längre kan vi väl inte komma.

Över huvud taget är frågan om atomvapen på flygplan och fartyg ett problem som förr eller senare måste tilldraga sig allt större uppmärksamhet. Jag vill än en gång betona att jag icke vill medverka till en bagatellisering. Också

i Sundet och Bälten kan olyckor inträffa på grund av att atomdrivna eller atomvapenförsedda fartyg passerar. Risker exempelvis för kollisioner blir uppenbarligen större om vi bygger broar; det finns för övrigt redan risk för att någonting skall hända. Helst detta problem med transportabla kärnvapen i luften och på havet är allvarligt, däri ger jag herr Jansson rätt.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 3**Svar på interpellation och fråga ang. hjälpinsatser för Vietnams folk**

Ordet lämnades på begäran till

Hans excellens herr statsministern **ERLANDER**, som yttrade:

Herr talman! Herr Lindkvist har i en interpellation frågat mig, om regeringen är beredd att ta initiativ till hjälpinsatser på bred front för Vietnams barn. Vidare har herr Antonsson frågat mig, om den svenska regeringen är beredd att inom Förenta Nationerna ta initiativ till en återuppbyggnadsplan för Vietnam på bred internationell bas, med syfte att efter det pågående krigets slut trygga landets framtida återuppbyggnad och utveckling.

Den svenska regeringen har på olika sätt engagerat sig för att efter måttet av vårt lands förmåga medverka till en bättre framtid för Vietnams folk. Under de senaste åren har vid flera tillfällen statliga medel ställts till Svenska röda korsets förfogande för humanitär hjälp till både Sydvietnam, Nordvietnam och Nationella befrielsefronten. Liksom vid all internationell hjälpverksamhet är det av stor betydelse

Svar på interpellation och fråga ang. hjälpinsatser för Vietnams folk

att mottagarlandet får största möjliga utbyte av våra insatser.

Åtgärder har vidtagits för att undersöka möjligheterna att utöka de svenska humanitära insatserna i Vietnam. Sveriges ambassadör i Peking har inlett samtal i Hanoi om vad som från svensk sida kan göras för att ytterligare hjälpa civilbefolkningen. När den nordvietnamesiske Moskvaambassadören nyligen besökte Stockholm berördes också denna fråga.

Vid dessa överläggningar har från vietnamesiskt håll inte uttalats önskemål om särskilda insatser för barnen. Helt naturligt går emellertid de genom Röda korset kanaliserade medlen i betydande utsträckning till vård av barn. Skulle från myndigheterna i Vietnam inkomma önskemål om en prioritering i detta avseende från svensk sida, är regeringen självfallet beredd att pröva detta i positiv anda. Däremot talar starka skäl mot att sända barn från Vietnam för vård och utbildning i Sverige. Med samma resurser kan vi göra betydligt större insatser i Vietnam.

För att förbereda hjälp till återuppbyggnaden av Vietnam när krigshandlingarna upphört hålls fortlöpande kontakt mellan de nordiska länderna och Internationella röda korset. Det är ännu för tidigt att uttala sig om huruvida ett initiativ bör tas inom Förenta Nationerna. Sin positiva inställning har regeringen framhållit i propositionen angående en långtidsplan för det statliga utvecklingsbiståndet genom att deklarerat att vårt land, då kriget upphör, bör vara berett att effektivt bistå Vietnams folk i dess återuppbyggnadsarbete.

Vid de nordiska utrikesministrarnas möte i Oslo den 25—26 april uttalades att de nordiska länderna bör ta aktiv del i den återuppbyggnadsverksamhet, som måste komma att äga rum i Vietnam när stridshandlingarna har upphört. I detta syfte arbetar en svensk studiegrupp under utrikesministerns

ledning med att kartlägga biståndsbehovet i hela Vietnam. Jag kan försäkra interpellanten och frågeställaren, att regeringen med största uppmärksamhet följer händelseutvecklingen och noga kommer att pröva varje framställan om svenska hjälpinsatser för Vietnams lidande befolkning.

Vidare anförde:

Herr LINDKVIIST (s):

Herr talman! Jag är självfallet helt nöjd med statsministerns svar på min interpellation. Att jag främst framhöll vikten av särskilda hjälpinsatser för Vietnams barn beror på det tragiska faktum, att barnen framstår som krigets tysta förlorare. Hur många barn som blivit krigets offer, som fått svåra skador, som mist föräldrar, släktingar och vänner finns det inga tillförlitliga uppgifter om. Vi vet bara att offren är otaliga och att de humanitära hjälpbehoven är omätliga. Att regeringen delar denna grunduppfattning framgår av statsministerns svar, i vilket en redogörelse lämnas för den omfattande humanitära hjälp som genom Röda korsets förmedling lämnas till såväl Sydvietnam som Nordvietnam och Nationella befrielsefronten. Denna hjälpverksamhet skall också utvidgas. Barnen blir då delaktiga av hjälpinsatserna, och jag ger svaret den tolkningen att därest önskemål framställs om särskild prioritering av hjälpen till barnen i Vietnam, så är regeringen villig att pröva dessa uppslag positivt. Längre kan vi inte komma nu, men jag vill ge uttryck för den uppfattningen att vår insats för humanitär hjälp bör göras — såsom utrikesministern uttryckte det i sitt förstamajtal — synnerligen omfattande.

Men hjälpinsatserna har också en annan sida som förtjänar att uppmärksammas. Det gäller de insatser vi kan göra antingen direkt i samverkan med övriga nordiska länder eller indirekt genom ett större hjälpengagemang för

Svar på interpellation och fråga ang. hjälpinsatser för Vietnams folk

Vietnams återuppbyggnad. Planeringen av dessa insatser pågår nu under utrikesministerns personliga ledning, och planerna skall vara klara när krigshandlingarna upphört. Vi måste ta vår andel av kostnaderna för återuppbyggnaden, även om denna andel kommer att bli stor. Jag förmodar att det inte blir billigt — det kan komma att kosta 100 miljoner kronor och möjligen mera. Vi får emellertid bereda oss att vara med och betala den skuld till Vietnams folk som den väldiga amerikanska krigsmaskinen förorsakat. Statsministern kan vara helt övertygad om att en bred opinion ger sitt helhjärtade stöd åt regeringens engagemang.

Vad man emellertid redan nu på diskussionsplanet vill uppmärksamma är vikten av att den hjälp som ligger utanför det traditionellt humanitära, således återuppbyggnaden, får en klar betoning och inriktning. När dessa åtgärder sätts in — och vi hoppas verkligen att fredsförhandlingarna nu äntligen på allvar kommer i gång och kan slutföras någorlunda snabbt — bör en prioritering ske. Med hänvisning till dagens kända situation måste den del av Vietnam som drabbats hårdast och mest skoningslöst, nämligen Nordvietnam, i första hand bli föremål för de hjälpinsatser som vi betecknar som återuppbyggnad. Där hittar vi inte bara de flesta förstörda industrianläggningar, trafikpunkter och administrativa centra, utan där finner vi också ett påtagligt gensvar för sociala ambitioner och medveten samhällsplanering. Sydvietnam bör komma i fråga först när verkligt demokratiska val genomförts och landet fått en regering som arbetar på uppdrag av sitt eget folk. Våra hjälpinsatser skall enligt min mening ha en sådan inriktning att den stimulerar och uppmuntrar de sociala rörelserna. Med den politiska struktur, som Sydvietnam har i dag men som jag hoppas kommer att förändras så snart amerikanerna åkt hem till sitt eget land och åter-

uppbyggnaden påbörjats, löper en omfattande biståndsinsats risken att konservera ett politiskt och ekonomiskt system, som i sin nuvarande form är oss motbjudande. Jag utgår från att planeringen av hjälpbehovet tar hänsyn till sådana realiteter, men jag har velat föra detta på tal vid dagens interpellationsdebatt.

Samtidigt som jag tackar statsministern för ett positivt svar på min interpellation vill jag gärna ge en välförtjänt honnör för den medlande roll som den svenska regeringen under senare år spelat när det gällt att förmedla kontakter och budskap mellan företrädare för Nordvietnam och USA. De nu planerade ökade humanitära hjälpinsatserna och den pågående planeringen av en omfattande insats under återuppbyggnadsperioden kan inte väcka annat än förtroende och tillit hos en alltmera växande svensk opinion.

Herr ANTONSSON (cp):

Herr talman! Jag ber att få tacka hans excellens statsministern för svaret på min fråga.

Vid riksdagens utrikesdebatt den 21 mars väckte jag tanken på ett svenskt initiativ för en återuppbyggnadsplan för Vietnam. Anledningen härtill var att denna vitala framtidsfråga inte berördes i den utförliga regeringsdeklaration som då lämnades kamrarna. Ingen av regeringens ledamöter gav i debatten något besked om hur regeringen såg på den fråga som jag då väckte, och dagen efteråt, den 22 mars, frågade jag därför hans excellens statsministern, om den svenska regeringen är beredd att inom Förenta Nationerna ta initiativ till en återuppbyggnadsplan för Vietnam på bred internationell bas, med syfte att efter det pågående krigets slut trygga landets framtida återuppbyggnad och utveckling.

Herr Lindkvist, som frågat om den svenska regeringen var beredd att ta initiativ till större insatser för Vietnams

Svar på interpellation och fråga ang. hjälpinsatser för Vietnams folk

barn, kommenterade också svaret på den fråga som jag hade ställt. Därför kanske jag kan göra mitt anförande kort, men jag vill i varje fall göra några kommentarer.

Statsministern svarar att fortlöpande kontakter hålls med de nordiska länderna och Internationella röda korset men att det ännu är för tidigt att uttala sig om huruvida initiativ bör tas inom Förenta Nationerna. Jag skall villigt erkänna att när jag började fundera över denna fråga var min åsikt näraliggande den som statsministern har givit uttryck åt. Vi är väl alla medvetna om att det första målet måste vara att få slut på detta tragiska krig. Men jag har samtidigt kommit fram till den bestämda åsikten, att en samstämmig förklaring från Förenta Nationernas medlemsstater att de är beredda att solidariskt medverka till Vietnams återuppbyggnad efter kriget med stor sannolikhet skulle få en gynnsam effekt också på själva *fredsförhandlingarna*. Det skulle klargöra för det vietnamesiska folket och Vietnams statsledningar att Förenta Nationernas medlemsstater bärs av en solidaritet över gränserna som är en realitet.

Jag är medveten om att det vietnamesiska folket har grundad anledning till misstro mot en del av Förenta Nationernas medlemsstater, och därför är jag övertygad om att en sådan förklaring från Förenta Nationernas sida skulle undanröja mycken misstro. Visserligen är inte fredsförhandlingar inledda, och sporadiska krigshandlingar pågår ännu, men man kan å andra sidan ställa frågan: Kan det över huvud taget vara för tidigt att planera för en återuppbyggnad av ett så totalt krigshärjat och sönderslaget land som det fattiga Vietnam i dag är?

Statsminister Erlander säger i svaret att en svensk studiegrupp under utrikesministerns ledning arbetar med att kartlägga biståndsbehovet i hela Vietnam. Jag är en aning överraskad över

att detta initiativ inte nämndes i regeringsdeklarationen vid utrikesdebatten den 21 mars; det skulle vara intressant att höra när den arbetsgruppen tillsattes.

I svaret sägs att fortlöpande kontakt hålls med de nordiska länderna och Internationella röda korset. Det är ett lovvärt initiativ, men det räcker ingalunda. Enbart nordiska insatser för Vietnams återuppbyggnad kommer inte att förslå långt. Vi skall märka att när den fred kommer som vi alla hoppas på stundar ett gigantiskt återuppbyggnadsarbete, om demokratin skall kunna befästas och folket inom rimlig tid få drägliga materiella levnadsvillkor. Detta återuppbyggnadsarbete kommer att få väldiga dimensioner eftersom detta land, som vi alla vet, härjats av krig under ett 20-tal år.

Jag är liksom herr Lindkvist tacksam för de fredssonderingar som den svenska regeringen sedan länge har bedrivit, men jag vill med allvar och övertygelse hävda att Sverige skulle göra en måhända än mer konstruktiv insats, om man i FN tog initiativ till en återuppbyggnadsplan av det slag som jag här har antytt. Vietnam bör garanteras omfattande internationell hjälp, ekonomisk och humanitär, om detta underutvecklade och sönderslagna lands näringsliv över huvud taget skall kunna resas ur spillrorna efter krigets förödelse. Världens demokratier får inte stå oförberedda och tomhänta den dag fred råder i Vietnam. Gör de det, är jag rädd för att detta land trots sin starka vilja till oberoende kan komma att ligga öppet för infiltration av totalitära regimer, helt enkelt därför att landet är så fattigt att det trots sina egna ansträngningar kan bli tvingat att ta emot hjälp från vilket håll denna än bjuds.

Statsministern försäkrar att regeringen noga kommer att pröva varje framställning om svenska hjälpinsatser för Vietnams folk. Jag är tacksam för den

Svar på interpellation och fråga ang. hjälpinsatser för Vietnams folk

förklaringen. Jag är övertygad om att den delas av hela riksdagen och hela det svenska folket; den ligger helt i linje med den svenska inställningen.

Herr talman! Mot bakgrunden av de aspekter jag här kortfattat tecknat vill jag vädja till statsministern att så snart tillfälle erbjuds också ta ett svenskt initiativ för en återuppbyggnadsplan på bred internationell bas för hela Vietnam.

Hans excellens herr statsministern
ERLANDER:

Herr talman! Till vad interpellanten herr Lindkvist anförde har jag inga kommentarer att göra. Han uttryckte ganska väl tankegångar som jag på regeringens vägnar anser mig kunna dela.

Det är väl inte heller så mycket som skiljer frågeställaren herr Antonssons uppfattning och min. Men ett par kommentarer vill jag ändå göra med anledning av herr Antonssons inlägg.

Hjälpen till Vietnam kan väl delas upp i två olika avsnitt. Vi har först den omedelbara hjälpen: att klara de behov som kriget drår över Vietnams folk just nu. Vi har där Röda korset som instrument, och vi använder Röda korset. Jag tror att det vore en fördel om också den privata hjälpverksamheten i betydande utsträckning kanaliseras genom Röda korset. Jag har inte funnit att herr Antonsson på den punkten har någon annan mening. Men han säger, att man när det gäller den långsiktiga insatsen för Vietnams folk bör ta initiativ i FN. Och så frågar han, när den här nordiska gruppen började sitt arbete.

Jag kan på den senare punkten inte ange något exakt datum. Men det var 1967 som den nordiska gruppen började sitt arbete, alltså långt innan herr Antonsson framställde sin fråga. Den svenska studiegruppen arbetar under utrikesministerns ledning men med direkt utnyttjande av den kapacitet, de

kunskaper och den ingående kunskap om behoven i Vietnam som öberg genom sina besök skaffat sig. Jag tror inte att vi kan finna någon som är lämpligare att under utrikesministerns ledning planlägga den hjälpverksamheten. Öberg har arbetat under inte fullt ett år. Vi har en nordisk grupp, och vi har inte velat publicera någonting om dess verksamhet förrän alla de nordiska ländernas regeringar vid utrikesministermötet i Oslo den 25—26 april medgav att gruppens existens skulle tillkännages. Det är, herr Antonsson, inga dolda planer som varit orsaken till att vi inte velat meddela detta förrän nu; orsaken är helt enkelt att vi när det gäller en nordisk grupp vill vara överens om publiceringen innan en sådan sak sker. Studiegruppen har meddelat att den i juni månad skall vara färdig med en ganska omfattande rapport, som skall beskriva vad vi nu vet om de behov som kommer att finnas i Vietnam när kriget är slut.

Sedan får de nordiska ländernas regeringar ta upp en diskussion om vad de är beredda att göra. Det är ju inte alls uteslutet att det — på samma sätt som många gånger förr — visar sig att man vid utarbetandet av planerna på detta utomordentligt viktiga återuppbyggnadsarbete får anläta internationella organisationer — Förenta Nationerna — men det blir en fråga som vi får anledning att ta ställning till när rapporten är färdigställd i juni månad.

Herr HERMANSSON (vpk):

Herr talman! Jag vill uttala också vårt helhjärtade instämmande i vad som här har sagts om viljan att åstadkomma väsentliga bidrag till de stora återuppbyggnadsinsatser som kommer att behövas i Vietnam. Jag tror att det är helt riktigt som har sagts från denna talarstol i dag att en överväldigande majoritet av Sveriges befolkning ställer sig bakom sådana avsikter.

Men jag vill också ställa frågan var-

Svar på interpellation ang. flygtrafiken på länder där krigshandlingar förekommer

för vi inte gör mera redan nu för att ge Vietnams folk bistånd. Jag behöver inte här skildra läget i Vietnam; det känner vi från rapporter i press, radio och TV. Behovet av insatser på olika områden är verkligen oerhört. Hittills har det från vår sida gjorts alldeles för litet. Det har gjorts enskilda insamlingar, en del med mycket gott resultat. Jag vill erinra om att FNL-insamlingen just i dagarna har passerat enmiljonstrecket. Jag tycker att det är viktigt att också från riksdagens talarstol ge en honnör till framför allt de ungdomar som dragit det tunga lasset för att samla in dessa pengar och som därmed gjort en betydande insats för att visa vad vi alla känner gentemot Vietnams folk.

Det är riktigt, som påpekades i statsministerns svar på interpellationen, att vissa statliga bidrag givits, men de har varit alldeles otillräckliga. Jag vill fråga statsministern om regeringen är beredd att gå mycket längre på denna väg, att ställa sig positiv till de yrkanden som har ställts bl. a. här i riksdagen om väsentligt ökade insatser för humanitärt stöd till Vietnams folk. Jag vill också redan nu, ehuru kammaren återkommer till denna fråga, uttala min förhoppning att de motioner som föreligger i denna fråga skall få en positiv behandling. I en av dessa krävs att sammanlagt 20 miljoner kronor skall anslås till humanitärt stöd till Nordvietnam och FNL.

Herr ANTONSSON (cp):

Herr talman! Det är alldeles riktigt, herr statsminister, att det inte råder några större differenser mellan oss i denna fråga; jag delar statsministerns uppfattning att den omedelbara hjälpen i största utsträckning bör gå via Internationella röda korset och att vi sedan kommer in i ett skede med ett långsiktigt och mycket mera kapitalkrävande och personalkrävande återuppbyggnadsarbete, där jag tror att det behövs

en internationell insats, därför att behovet är så stort. Den differens som måhända finns består väl i att jag för min del tycker att man snabbare borde ta initiativ till en internationell återuppbyggnadsplan; vi är ju alla medvetna om hur tungrodda internationella organ är och hur lång tid det tar innan arbetet ger resultat och åtgärder kan vidtas. Men jag får väl i dag nöja mig med statsministerns svar att man vill avvakta den nordiska arbetsgruppens resultat.

När jag ställde frågan, herr statsminister, om tidpunkten för tillsättandet av denna grupp så var det betingat av att det i interpellationssvaret sägs att de nordiska utrikesministrarna vid sitt möte i Oslo den 25—26 april uttalade att de nordiska länderna bör ta aktiv del i den återuppbyggnadsverksamhet som måste äga rum när krigshandlingarna i Vietnam har upphört. Men sedan står det i interpellationssvaret att det är en svensk studiegrupp som arbetar under utrikesministerns ledning. Det var det som för mig verkade oklart, nämligen att det dels enligt statsministerns muntliga svar finns en nordisk arbetsgrupp och dels en svensk arbetsgrupp under den svenske utrikesministerns ledning. Det är något som inte stämmer här, herr statsminister. Det är den frågan jag ville ha klarhet i och på nytt ställer till herr statsministern.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 4

Svar på interpellation ang. flygtrafiken på länder där krigshandlingar förekommer

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för kommunikationsdepartementet, herr statsrådet LUNDKVIST, som yttrade:

Herr talman! Herr Lorentzon har frågat mig om jag anser att gällande

Svar på interpellation ang. flygtrafiken på länder där krigshandlingar förekommer

trafiksäkerhetslagar för flygtrafiken och reglerna för deras tillämpning medger trafikering på länder där krigshandlingar utsätter den flygande personalen för stora faror till liv och lem.

Herr Lorentzon syftar med sin fråga närmast på den flygtrafik, som det thailändska flygbolaget Thai International upprätthåller mellan Bangkok och Saigon.

Thai har anställt viss svensk flygande personal. Det rör sig om ett tiotal personer.

Thailand är medlem av internationella civila luftfartsorganisationen och skall alltså följa dess säkerhetsbestämmelser för internationell luftfart. Att så sker kontrolleras av den thailändska luftfartsmyndigheten. Jag har inte anledning att utgå från annat än att de thailändska myndigheterna beaktar det behov av särskilda åtgärder som kan vara motiverade av krigshandlingar. Jag har inhämtat att de skandinaviska luftfartsmyndigheterna anser att Thai's tekniskt-operativa standard är fullt acceptabel.

Vidare anförde:

Herr LORENTZON (vpk):

Herr talman! I sitt svar bekräftar kommunikationsministern att det av SAS delägda flygbolaget Thai International för sina flygningar Bangkok—Saigon använder svensk flygpersonal. Som bekant är SAS delägare i detta flygbolag och det är också känt att det i SAS finns svenska statliga ekonomiska intressen. Till Thai Internationals förfogande ställs även svenskbyggda flygplan. Utan svenska caravelleflygplan och svenska flygplansbesättningar skulle de flygningar det här är frågan om inte kunna genomföras. Ifrågasättande thailändska bolag har enligt uppgift inte självt möjligheter att upprätthålla denna flygtrafik utan dessa svenska flygplan och dessa svenska flygbesättningar.

Flygningarna Bangkok—Saigon är

helt i linje med USA:s krigsintressen i Vietnam. Den flyglinje det här är fråga om utnyttjas för amerikansk permittenttrafik. De transporter av styckegods som även förekommer kan mycket väl vara i linje med USA:s aktiva krigföring i Vietnam.

De flygningar det här är fråga om är också ytterst riskbetonade för den flygande personalens liv och hälsa. Saigon är numera ett av de mest trafikerade flygfälten i världen. Så här skrev en av Stockholms eftermiddagstidningar för en tid sedan: »Världens mest trafikerade flygplats ligger inte i Amerika eller Frankrike, den ligger 5 kilometer norr om Saigon. 1 500 plan lyfter och landar där varje dag och fraktar män och materiel till denna generations mest avgörande och hårdaste krig.»

Jag har blivit uppringd av en svensk flygare, som åtskilliga gånger har flugit sträckan Bangkok—Saigon tur och retur. Sedan han slutat sin anställning anser han att han numera kan ge sina synpunkter på förhållandena i detta aktuella fall. Han anför bl. a. följande: »Att från flygplanet se ut över luftrummet över Saigon är som att titta in i ett akvarium med massor av fisk, som gör tvåra girar och dykningar för att undgå kollision. I luftrummet över Saigons flygfält finns allt som över huvud taget går att flyga med, från vanliga civilplan till helikoptrar och attackplan. Piloterna måste jämt se upp för att undgå kollision, då denna risk jämt och ständigt är överhängande. Hårtill kommer den ständiga faran för nedskjutning. — Under det att piloterna skall manövrera för att undgå kollision, kommer det order från marken att manövrera för att undgå eldgivningen. Det blir tvåra girar, höger- och vänstersvingar, störtdykningar och dylikt, som tillhör sådan flygning. 25 procent av direktiven från markledningen gäller hur det skall flygas för att undgå eld. Trots kollisionsrisken bedömer flygarna nedskjutningsrisken som den allvar-

Svar på interpellation ang. flygtrafiken på länder där krigshandlingar förekommer

ligaste. Inga fallskärmar finns med i flygplanen.»

Så långt denne svenske flygare som varit anställd i det svenskdölgda flygbolaget Thai International och som åtskilliga gånger lyft och landat på Saigons flygfält. Hur kan under dylika förhållanden de för civilflyget gällande normala säkerhetsföreskrifterna tillämpas, eller hur kan under rådande krigsförhållanden i Vietnam de thailändska myndigheterna utöva kontroll över att trafiksäkerheten upprätthålles? Jag vill för min del beteckna den situation som råder vid Saigons flygfält som helt i avsaknad av trafiksäkerhet. Detta flygfält är ju en del av det slagfält där vår generations mest avgörande och hårda krig utkämpas.

Av kommunikationsministerns svar framgår att han erhållit lugnande besked av de skandinaviska luftfartsmyndigheterna och utgår från att de thailändska myndigheterna beaktar de behov av säkerhetsåtgärder som kan vara motiverade av krigshandlingarna. Är inte detta, herr kommunikationsminister, att vara hoppfull i överkant?

Jag vill, herr talman, efter vad jag anfört tacka kommunikationsministern för svaret på min interpellation.

Chefen för kommunikationsdepartementet, herr statsrådet LUNDKVIST:

Herr talman! Jag har svarat på i vilken mån man kan anse att ifrågavarande flygföretag iakttar de säkerhetsbestämmelser som normalt skall följas vid civil flygtrafik, och eftersom flygföretaget tillhör de internationella organisationerna på det här området har jag kunnat svara att vi, såvitt jag förstår, inte har anledning att anta att bestämmelserna inte iakttas.

Jag är emellertid fullt medveten om att det uppstår särskilda förhållanden under krig, men man bör lägga märke till att de piloter som tar anställning hos Thai, ty det är ju där de svenska piloterna i fråga är anställda, gör detta

frivilligt. Vi kan inte bestämma att piloterna inte får ta anställning hos Thai. Därför förutsätter jag också att piloterna, när de låter anställa sig, tar med i bedömningen att de har att flyga under särskilt riskabla förhållanden, och jag föreställer mig också att företaget och piloterna diskuterar vilka övriga anställningsvillkor som är motiverade med hänsyn till de risker som piloterna löper under den rådande situationen.

Herr STÅHL (fp):

Herr talman! Eftersom de uppgifter herr Lorentzon lämnat kammarens ledamöter på grundval av en anonym servicemans uttalanden kan verka ganska alarmerande och möjligen sprida oro, finns det anledning för mig att göra några påpekanden.

Som deltagare i ett resällskap hade jag under påsken tillfälle att bl. a. besöka Bangkok och hade därvid kontakt med både Thais ledning och flygande personal som tjänstgjort som bl. a. instruktörer därute. Jag kan därför konstatera, att den bild som här givits kammarens ledamöter i fråga om riskerna vid överflygningar inte på något sätt bekräftats vid de ganska ingående samtal som vi hade med Thais personal. Herr Mellqvist och jag var därute i egenskap av ledamöter i SAS' representantskap och hade därför speciell anledning att intressera oss för SAS-samarbetet med det inhemska bolaget Thai. Det konstaterades då, vilket jag här vill poängtera, att inga flygplan uppges vara så väl kontrollerade och förhandsanmälda som de plan som under flygningarna mellan Hongkong och Bangkok passerar i korridoren över Vietnam samt de plan som går till flygplatsen i Saigon.

Under vissa perioder har man ansett risker föreligga, men då har Thai:s flygningar varit inställda på de routernas. Jag bygger här helt på de uppgifter som lämnats av bolagsledningen och av den flygande personalen. Det är

Svar på interpellation ang. flygtrafiken på länder där krigshandlingar förekommer

viktigt att det inte sprides oriktiga uppgifter om att svensk eller annan personal är särskilt utsatt för risker. Man har nämligen på olika sätt sökt förebygga alla risker; och det har inte heller anmälts några betänkligheter mot den trafik som hittills pågått. Den har tillvunnit sig ökat förtroende i allt vidare kretsar.

Herr LORENTZON (vpk):

Herr talman! Herr Ståhls inhopps på arenan för att stödja kommunikationsministern och för att så att säga ge det thailändska bolaget stöd för de flygningar som pågår kan ju ändå inte ändra på de förhållanden som råder i luft- rummet över Saigon. Herr Ståhl kan ju inte heller förneka att 1 500 flygplan varje dag landar och lyfter från Saigon och att markpersonalen varje dag måste ge varje flygplan instruktion om att det föreligger inte bara kollisionsrisk utan även risk för eldgivning från marken. Är inte det trafiksäkerhetsrisker, herr Ståhl? Det kan man väl inte komma ifrån. Och det har ingenting med civilflyget i övrigt att skaffa. Det pågår ju för närvarande ett av världens största krig i Vietnam. Det är ytterst den saken det här gäller.

Det är alldeles riktigt att det gäller frivillig personal, och det finns svenska flygare också i amerikanska bolag som flyger där. Det finns bolag från USA, Australien och bolag ägda av saigonjuntan — de senare direkt intresserade av kriget — och även bolag från Hongkong och Thailand. De är indirekt intresserade av att USA vinner kriget. Vidare finns det också det thailändska bolaget, där svenska statliga ekonomiska intressen finns med, och det är det som är det egendomliga i sammanhanget. Varför skall svenska flygare anlitas i det bolaget, och varför skickas svenska caravelleplan som innebär hjälp till USA i deras krig i Vietnam?

Sedan måste jag säga att det överraskar mig att kommunikationsministern

sätter sådan lit till de thailändska myndigheterna. Det är visserligen vackert med hoppfulla och troskyldiga människor, men hur troskyldig får egentligen en kommunikationsminister vara?

Chefen för kommunikationsdepartementet, herr statsrådet LUNDKVIST:

Herr talman! Herr Lorentzon försöker allttjämt göra gällande att man tar svenska piloter och sätter in dem på dessa linjer, men jag har i mitt svar understrukit att de svenska piloter som tar anställning hos Thai gör det frivilligt. Det är Thai som bedriver trafiken, och de piloter som söker anställning där gör det utan påtryckning från svensk sida.

Rent allmänt vill jag säga att det inte ankommer på mig att i denna kammare diskutera SAS' verksamhet. Det faller utanför min konstitutionella befogenhet i detta sammanhang. Jag har dock velat understryka för herr Lorentzon att det icke är så att några svenska piloter tvingas att flyga för Thai International.

Herr LORENTZON (vpk):

Herr talman! Det är fullt riktigt, såsom kommunikationsministern säger, att inga svenska flygare tvingas ta anställning hos Thai International. Inte heller tvingas några svenska flygare att ta anställning hos amerikanska bolag. Men de svenska flygarna förmedlas dock genom SAS i Sverige. Och varför, herr kommunikationsminister, skickas svenska caravelleplan till det thailändska bolaget för att ordna flygningarna på linjen Bangkok—Saigon? Utan dessa flygplan har det thailändska bolaget inga möjligheter att på egen hand upprätthålla flygrutten Bangkok—Saigon.

Detta spørsmål har ändå med vår neutralitetspolitik att göra, även om jag förstår att kommunikationsministern är förhindrad att diskutera denna fråga.

Svar på interpellation ang. beredskap mot oljeutsläpp och radioaktivt utsläpp, m. m.

Det kan kanske vara möjligt att ta upp den i något annat sammanhang.

Chefen för kommunikationsdepartementet, herr statsrådet LUNDKVIST:

Herr talman! Varför ställer då herr Lorentzon till mig frågan, varför dessa affärsförbindelser förekommer, om han vet att det inte ankommer på mig att diskutera detta spörsmål i denna kammare? Thai International är inte det enda utländska företaget, med vilket svenska bolag har förbindelser, utan det förekommer, som herr Lorentzon vet, i mycket stor omfattning sådant samarbete, som dock icke är föremål för regeringens handläggning.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 5

Svar på interpellation ang. beredskap mot oljeutsläpp och radioaktivt utsläpp, m. m.

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för kommunikationsdepartementet, herr statsrådet LUNDKVIST, som yttrade:

Herr talman! Herr Hamrin i Kalmar har frågat mig dels vilken beredskap som finns f. n. för att snabbt ingripa vid sådana större olyckor utanför våra kuster som kan innebära oljeutsläpp eller radioaktivt utsläpp, dels vem som enligt min mening bör stå för de ekonomiska följderna i samband med saneringsåtgärderna.

I anledning av en interpellation i första kammaren lämnade jag i december 1967 en redogörelse för beredskapsorganisationen för ingripande vid oljeskador. Den beredskapsplanläggning som på kommunikationsdepartementets tillskyndande hade påbörjats vid länsstyrelserna och som i några fall prövats med framgång vid ingripanden sommaren 1967 har fortsatt. För närvarande finns beredskapsplaner i 16 av de 19

län som är aktuella i det här sammanhanget och i de tre återstående länen pågår planläggning. Befintliga planer är föremål för kontinuerlig översyn. Inom kommunikationsdepartementet följer man uppmärksam den fortsatta planläggningen. Under vintern har man inom departementet kartlagt centrala myndigheters och vissa andra organs befattning med oljeskyddet och förekomsten av lager av vissa bekämpningsmedel mot olja. En skrivelse har i dagarna gått ut till länsstyrelserna med uppgift härom. I samma skrivelse har länsstyrelserna uppmanats att hålla departementet direkt informerat om sin oljeskyddsberedskap, bl. a. genom att sända in sina beredskapsplaner.

Som jag framhöll när jag besvarade nyssnämnda interpellation återstår emellertid vissa frågor att utreda innan beredskapsorganisationen kan slutligen bestämmas och ges fastare former. Dessa frågor utreds för närvarande av räddningstjänstutredningen.

Frågan om finansieringen av oljeskyddsberedskapen är komplicerad. Oljeskyddsutredningen gjorde vissa bedömningar i frågan. Riksrevisionsverket har sedermera fått i uppdrag att göra en kompletterande utredning som alltjämt pågår. Under utredningens gång har riksrevisionsverket avgett yttrande över vissa framställningar till Kungl. Maj:t från kommuner om ersättning för kostnader i samband med bekämpning av olja som kommit lös till havs. Framställningarna har nu prövats av Kungl. Maj:t. I de aktuella fallen tillämpades, i enlighet med vad riksrevisionsverket förordat, den principen att kommunerna fick ersättning av statsverket för kostnader för förebyggande åtgärder, t. ex. för att hindra oljan att nå land, medan kostnader för skadeavhjälpande åtgärder fick stanna på kommunen. När riksrevisionsverket slutredovisat sitt uppdrag, vilket beräknas ske inom kort, blir det tillfälle att pröva en allsidig lösning av finansierings-

Svar på interpellation ang. beredskap mot oljeutsläpp och radioaktivt utsläpp, m. m.

frågan. Sverige deltar också i internationella överläggningar med sikte på bl. a. enhetliga regler om ansvaret för inträffade oljeskador.

Den organisation som finns för oljebekämpning är ofta utformad för ingripanden också vid andra slags katastrofer. Skulle en atomolycka inträffa får man utnyttja samhällets resurser för räddningstjänst över huvud taget. Särskilda förutsättningar för ingripanden vid sådana olyckor finns emellertid enligt lagen om skyddsåtgärder vid olyckor i atomanläggningar m. m. I anslutning till den lagen har tillsatts en expertkommission för rådgivning vid atomolyckor. Vidare har i sådana län där atomenergianläggningar finns upprättats organisationsplaner för ingripanden vid olyckor i atomanläggningar. I samband med att kärnvapenprov företogs vid Novaja Zemlja hösten 1961 upprättades en central organisation och länsorganisationer i varje län för beredskapsåtgärder med anledning av den risk för radioaktivt nedfall som då bedömdes föreligga. Denna beredskapsorganisation finns delvis fortfarande kvar. Inom expertkommissionen har man uppmärksamheten riktad på risken för atomolyckor av det slag som interpellanten syftar på. Bland annat övervägs i vad mån den befintliga beredskapsorganisationen behöver aktiveras med hänsyn till risken för sådana olyckor.

Vidare anförde:

Herr HAMRIN i Kalmar (fp):

Herr talman! Jag skall inte säga många ord om bakgrunden till de frågor jag rest i interpellationen — denna bakgrund är alltför väl känd och ofta diskuterad både i pressen och här i riksdagen för att jag skall behöva lämna någon redovisning. Men låt mig ändå nämna ett par data.

Ett av världens för närvarande största fartyg, den japanska tankern Idemitsu Maru, är på 205 000 dödviktton. Stör-

re fartyg håller på att byggas — man planerar tankers på 500 000 ton som kommer att gå på världshaven och sannolikt också i närheten av våra kuster.

Jag vill vidare lämna några uppgifter om vad det innebär när oljan »kommer lös» till havs — dessa finns redovisade i årsrapporten till Nordiska oljeskyddsunionen för 1967. Det påpekas att under januari månad 1967 måste man avliva 3 664 alfåglar utanför Öland, och det beräknas att totala antalet avlivade och skadade alfåglar, som så småningom självdog på grund av oljeskador, var cirka 10 000. — Detta är alltså en sida av oljeutsläppen till havs.

Vad händer då i sådana här situationer? Ja, av 15 ärenden hos sjöåklagaren vid sjöfartsstyrelsen som varit under utredning år 1967 har de flesta fått avskrivas, beroende på att man inte närmare vet vem som orsakat skadorna. Ett ärende ledde till åtal — det gällde skolor som kastats i havet från en motorbåt —, ett ärende gick till dom — det gällde avfall som kastats ut från ett fiskemotorfartyg i Nynäshamn. Men det kanske inte precis är dessa skador som är de allvarligaste i sammanhanget, även om de också skall beivras och bekämpas.

Det är alltså svårt att få grepp om vem som är skadegörare och vem som skall handlägga frågor rörande sådana här utsläpp och de skador som vållats i ekonomiskt hänseende. Den redogörelse som oljeskadeutredningen 1965 lämnade rörande beredskapen på detta område här i landet är ganska beklämande. Därmed har jag emellertid inte sagt att jag inte delar kommunikationsministerns uppfattning att det har hänt mycket sedan 1965.

Vi har fått en hygglig beredskap. I 16 län av 19 är den bra. Men den måste bli det i alla 19 och arbetet med att förbättra den pågår. Men det är inte säkert att den uppbyggnad som nu görs tar sikte på de större katastrofer som mycket väl kan inträffa.

Svar på interpellation ang. beredskap mot oljeutsläpp och radioaktivt utsläpp, m. m.

Jag nämnde storleken på de oljetankers som finns och jag är fullt på det klara med att de största inte kommer in i Östersjön. Icke förty går tillräckligt stora där redan nu och ännu större torde komma att trafikera Östersjön. Detta gör att risken för stora katastrofer där ökar undan för undan.

Har vi då den beredskap som behövs i dylika fall och är vi på det klara med vem som skall satsa de pengar som behövs för att reparera skadorna? Jag tror inte att vi har hunnit så långt än. Jag är medveten om att räddningstjänstutredningen utarbetar förslag till en lösning av organisationsfrågorna. Jag hoppas att man tar ett hårdare grepp på dessa frågor än man gjort hittills. Jag tror inte att kommunerna, annat än i sådana undantagsfall som gäller oljeskador till lands och i hamnar, kan klara dylika skador.

Jag tror att det är en statlig uppgift att med regionala organ hos länsstyrelserna bygga upp den nödvändiga beredskapen. Kanske räddningstjänstutredningen kommer fram till att en sådan organisation är den riktiga. Det skulle vara bra. Men för närvarande är det en ekonomisk och även en organisatorisk fråga hur man skall klara dessa skador.

I årsrapporten till Nordiska oljeskyddsunionen finns en redogörelse för ett fall vid Trovills sandstrand vid Sandhamn. Där skrivs, vilket jag citerar: »Den finaste delen av Trovills sandstrand vid Sandhamn, den givna badplatsen för familjer med små barn, blev nedsölad av tjockolja.» Detta gäller alltså 1967. Man vet inte varifrån oljan kom. »Kommunen saknade medel för rengöring av stränderna och länsstyrelsen hade intet anslag för ändamålet. Efter ingripande av dåvarande överståthållaren i Stockholm utlovades emellertid anslag från vederbörande departement, så att rengöring trots allt skulle kunna ske i tid före sommarsäsongen. — Fallet är ett exempel på de allvarliga

olägenheterna av den bristande beredskapen mot oljeskadorna.»

Det torde vara Djurö kommun som ligger inne med en ansökan om det anslag som behövs för att klara dessa skador. Det är en kommun med cirka 1 400 invånare, om jag minns rätt. Det finns många kommuner av detta slag runt våra kuster, som är i samma predikament. Vi har t. ex. ölandskommunerna, små kommuner med relativt låg skattekraft, som under inga förhållanden kan tänkas klara dylika mer omfattande oljeskador. Och varför skall de göra det? Riksrevisionsverket har i sina remissyttranden rörande vem som skall betala vad tydligen tillkännagivit den uppfattningen att så länge oljan finns till havs och bekämpas där är det en statlig uppgift. När oljan drivit in till stranden och åsamkat markägare och kommuner skada är det en kommunal uppgift att klara av dessa skador.

Jag har mycket svårt att förstå den inställningen till dessa frågor. Vare sig det är en kommunal eller statlig uppgift är det givetvis skattebetalarnas pengar som går åt. I så fall är det väl bara en lämplighetsfråga vem som skall satsa pengarna.

Jag hoppas dock att man når ett steg längre, dels genom de internationella överenskommelser som är på gång, dels i fråga om försäkringsskyddet. Riksåklagaren har i ett remissyttrande till allmänna beredningsutskottet i dagarna sagt någonting om den saken. Han hoppas på en försäkringsskyldighet i kombination med rätt till ersättning för skador orsakade av okända fartyg och anser att en strikt skadeståndsskyldighet för fartygets ägare bör övervägas. Det är ganska härresande att vi för närvarande kan uppleva den situationen att en oljetanker som blir vrak — så att olja rinner ut — inte har något intresse vare sig för rederiet eller för den som har befraktat den. Det finns över huvud taget ingen anledning för någondera av dessa parter att intressera sig

Svar på interpellation ang. beredskap mot oljeutsläpp och radioaktivt utsläpp, m. m.

för vad som sedan händer; det blir en kommunal eller en statlig angelägenhet. Man borde kunna åstadkomma en bättre lösning i detta avseende.

För att återgå till de ekonomiska frågorna: Varför är det inte möjligt för kommunerna att få ersättning sedan olja drivit i land? Varför kan inte kommunerna åtminstone få möjlighet att med statliga medel lägga upp ett lager av oljebekämpningsmedel, om de organisatoriskt skall vara ansvariga i detta sammanhang?

En väl så viktig fråga har redan diskuterats här i dag, nämligen bekämpningen av radioaktiva ämnen. Det är väl för ingen obekant att flygplan med radioaktiva bomber ibland närmar sig våra gränser lika väl som Grönlands. Det är väl inte heller obekant att det troligtvis går atomdrivna eller atombeväpnade ubåtar av annan nationalitet än svensk utmed våra kuster.

Kommunikationsministerns svar på denna fråga är något svävande. Han säger att vi har en organisation för oljebekämpning och att den är »utformad för ingripanden också vid andra slags katastrofer». Vidare framhåller han att »förutsättningar för ingripanden vid sådana olyckor finns» och att det finns en expertkommission för rådgivning om något händer. Det kan vara bra, men jag skulle vilja trycka på vad som anföres allra sist i svaret: »Bl. a. övervägs i vad mån den befintliga beredskapsorganisationen behöver aktiveras med hänsyn till risken för sådana olyckor.» Jag tror, herr kommunikationsminister, att man behöver aktivera den och se över sitt hus i god tid. Det är gott och väl att atomvärmeverken har sin beredskap. Vi får väl för övrigt den beredskapen allt tätare utmed våra kuster i fortsättningen. För närvarande har vi fyra—fem atomvärmeverk; om tio år har vi kanske tjugofem. Deras beredskap ökar och vi kan kanske falla tillbaka på den, men i avvaktan därpå får vi nog bygga upp vår allmänna bered-

skap utan tanke på de kommande atomvärmeverkens beredskap.

Till sist, herr talman, tror jag att om vi kunde få en sådan ordning till stånd, att vi i varje fall från svenskt håll kunde undvika att släppa in oljetanker av den storlek som över huvud taget är möjlig att ta in i Östersjön och i stället lät dem stanna vid en djuphamn på västkusten med pipe-lines över hela landet, kanske också söderut till Danmark och norra Västtyskland, vore mycket vunnet på längre sikt. Det är antagligen en sådan utveckling som vi står inför.

Chefen för kommunikationsdepartementet, herr statsrådet LUNDKVIST:

Herr talman! Den sista punkten i herr Hamrins i Kalmar anförande beträffande möjligheterna att skapa förbud mot att ta in tankers i Östersjön har vi nyligen debatterat i första kammaren. Jag framförde då den meningen att det är önskvärt att undvika förbud i den mån det är möjligt, men jag är medveten om att man någon gång kan komma i ett läge där även en sådan form av begränsning kan aktualiseras. Vi måste dock ha mera reella grunder för att avgöra var gränsen skall gå än att godtyckligt försöka sätta den vid tankers över 100 000 ton. Man har anledning att, som sjöfartsverket nu gör, pröva de frågor som hänger samman med de större fartygstyperna. Man bör bestämma vilka krav som skall ställas ur säkerhetssynpunkt. Därefter måste man bedöma i vad mån åtgärder kan vidtas för att uppfylla dessa säkerhetskrav, vilka ansvarighetskrav som skall resas gentemot rederierna och vilka följer det hela kommer att få samhällsekonomiskt och företagsekonomiskt för rederierna. Frågorna måste hanteras på detta sätt tills vidare. Jag har också framhållit att vi följer dessa frågor med stor uppmärksamhet, ty vi är självfallet medvetna om de betydande risker som

Svar på interpellation ang. beredskap mot oljeutsläpp och radioaktivt utsläpp, m. m.

det i och för sig kan innebära att få in tungt tonnage i exempelvis Östersjön.

Den expertkommission som lyder under socialdepartementet följer atomfrågorna med mycket stor uppmärksamhet. Det är säkerligen riktigt som herr Hamrin i Kalmar säger att det finns skäl att pröva huruvida inte den tillfälliga organisation man byggde upp i samband med de prov som gjordes år 1961 skulle behöva sättas i stånd mer definitivt. Detta diskuteras för närvarande inom expertkommissionen.

Det är naturligtvis utomordentligt besvärligt att utreda vem som är skyldig till oljeutsläppen, men detta är nödvändigt inte bara för att få ersättningskyldigheten klarlagd utan även från rent preventiva synpunkter. Kan man effektivisera övervakningen så att man lättare kan spåra den skyldige har man anledning förutsätta en minskning av onödiga oljeutsläpp. Man prövar därvid olika möjligheter. För närvarande försöker man spåra oljan med hjälp av isotoper. Man tar, populärt uttryckt, fingeravtryck på oljan för att utröna varifrån den kommer.

Det är också riktigt som herr Hamrin säger att den beredskapsorganisation som för närvarande är uppbyggd vid länsstyrelserna inte kommer att räckta till för att klara de stora katastrofer som kan inträffa därest exempelvis fartyg på över 100 000 ton skulle förlisa i Östersjön. Vi för från svensk sida mycket intensivt fram krav på internationella överenskommelser för att eliminera riskerna i största möjliga utsträckning.

Enbart genom ett internationellt samarbete kan man på längre sikt på ett effektivt sätt klara dessa frågor. Den så kallade Nordsjökonferensen, som sysslar med problemet för Nordsjöns vidkommande, räknar med att hålla ett sammanträde i juni månad. Vid detta sammanträde skall man ta ställning till vissa förslag. Därefter får man se vilka ytterligare initiativ som kan be-

höva tas för att om möjligt få ett visst samarbete till stånd mellan Östersjöstaterna. Den svenska regeringen är beredd att ta varje sådant initiativ som kan anses vara möjligt och riktigt.

I direktiven till räddningstjänstutredningen ingår mycket riktigt uppdraget att ta ett större grepp. Även jag delar uppfattningen att kommunerna inte kan klara en beredskapsorganisation. Redan i dag sker på länsstyrelseplanet en samordning av kommunernas möjligheter att samverka med de resurser som kan ställas till förfogande. Men det är räddningstjänstutredningens uppdrag att försöka ta ett större grepp på hela organisationsformen när det gäller frågan om beredskapen.

Man arbetar fortfarande med finansieringsfrågorna, varför de ännu inte blivit lösta. Självfallet kan det uppstå fall där det kan vara orimligt att en liten kommun skall kunna klara en skada som drabbat den egna kommunens område. Vi får väl då liksom vi hittills har gjort pröva skadorna från fall till fall.

Vid behandlingen av hittills föreliggande ärenden har riksrevisionsverket försökt att skapa en generell tumregel som i stort sett kan tillämpas. När vi reglerat de skador som uppstått, har vi också tillämpat denna.

Till slut vill jag säga att vi är klart medvetna om att dessa frågor är utomordentligt viktiga och angelägna. Vi följer dem genom olika myndigheter och utredningar. Kommunikationsdepartementet försöker att åstadkomma den samordning av dessa frågor som vi anser vara nödvändig för att största möjliga effektivitet skall kunna utvinna.

Herr **HAMRIN** i Kalmar (fp):

Herr talman! När jag läst direktiven till 1965 års räddningstjänstutredning har jag av olika formuleringar fått den uppfattningen att kommunerna skall svara för kostnaderna. Det har faktiskt

Svar på interpellation ang. beredskap mot oljeutsläpp och radioaktivt utsläpp, m. m.

runnit mycket både olja och vatten under broarna sedan 1965, och det finns därför anledning att tänka om. Inte heller i 1967 års tilläggsdirektiv för räddningstjänstutredningen finns emellertid någonting som pekar på att kommunerna inte skulle behöva vara med om att bestrida kostnaderna; även i tilläggsdirektiven uttrycker departementschefen sig litet svävande. Jag vill, herr kommunikationsminister, bestämt hävda att många kommuner under inga förhållanden kan klara kostnaderna för beredskap mot oljeutsläpp och radioaktivt utsläpp.

Jag ber emellertid att få tacka för en utförlig redogörelse och för en positiv inställning till dessa frågor. Relativt snart, förmodar jag, framläggs betänkandena från dels riksrevisionsverket om kostnaderna, dels räddningstjänstutredningen, och vi får då se vad dessa kommit fram till.

Chefen för kommunikationsdepartementet, herr statsrådet LUNDKVIST:

Herr talman! Räddningstjänstutredningen skall pröva dessa frågor mot bakgrunden av bl. a. den samordning som kan göras av de olika resurser kommunerna kan ha för katastrofberedskap över huvud taget. Det finns ett brett fält av olika slag av katastrofer för vilka en beredskapsorganisation skall skapas. Det kan naturligtvis visa sig utomordentligt svårt att skilja ut vilka slag av katastrofer kommunerna skall ta ansvar för och vilka staten skall engagera sig i. Räddningstjänstutredningen kan emellertid anses ha möjligheter att pröva hela frågan relativt förutsättningslöst.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 6

Föredrogs och hänvisades till konstitutionsutskottet Kungl. Maj:ts å bordet vilande proposition nr 126, med förslag

till lag angående ändring i lagen den 28 maj 1937 (nr 249) om inskränkningar i rätten att utbekomma allmänna handlingar.

§ 7

Föredrogs var för sig följande å bordet vilande motioner; och hänvisades därvid

till lagutskott motionen nr 1199;
till utrikesutskottet motionen nr 1200;
till lagutskott motionen nr 1201;
till statsutskottet motionerna nr 1202—1205;
till bevillningsutskottet motionen nr 1206;
till lagutskott motionerna nr 1207—1210;
till bankoutskottet motionerna nr 1211 och 1212;
till lagutskott motionen nr 1213;
till jordbruksutskottet motionerna nr 1214 och 1215;
till konstitutionsutskottet motionen nr 1216; samt
till statsutskottet motionerna nr 1217—1220.

§ 8

Föredrogs den av fru *Lewén-Eliasson* (s) vid kammarens nästföregående sammanträde gjorda, men då bordlagda anhållan att få framställa interpellation till herr statsrådet Moberg angående avkortad studiegång för grundutbildning av sjuksköterskor.

Kammaren biföll denna anhållan.

§ 9

Föredrogs vart efter annat statsutskottets utlåtan den:

nr 83, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag om uppförande och drift av en seismologisk multipelstation,

nr 84, i anledning av Kungl. Maj:ts

proposition angående bidrag till stiftelsen Skansen jämte motioner, samt

nr 85, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av avtal om vissa markbyten och fastighetsförvärv i Stockholm m. m.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

§ 10

Vissa frågor rörande statliga företag

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 86, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa frågor rörande statliga företag jämte motioner.

I propositionen nr 51 hade Kungl. Maj:t under återopande av utdrag av statsrådsprotokollet över finansärenden för den 8 mars 1968 bl. a. föreslagit riksdagen att bemyndiga Kungl. Maj:t att dels godkänna avtal mellan statens vattenfallsverk och andra företag om samarbete i ett bolag avseende prospektering efter olja och naturgas i huvudsaklig överensstämmelse med de riktlinjer som angetts i statsrådsprotokollet, dels låta vattenfallsverket ta i anspråk 2 500 000 kr. av investeringsanslaget Kraftstationer m. m. för att teckna aktier i det bolag som bildades enligt sådant avtal.

I detta sammanhang hade utskottet behandlat

dels de likalydande motionerna I: 788 av herrar *Brundin* och *Strandberg* samt II: 1021 av herr *Magnusson* i Borås m. fl.,

dels motionen II: 1020 av herr *Hermansson m. fl.*, vari hemställts att riksdagen vid behandlingen av proposition nr 51 punkt 1 bemyndigade Kungl. Maj:t att 1. godkänna avtal mellan statens vattenfallsverk och andra statliga och kooperativa företag om samarbete i ett bolag avseende prospektering efter olja och naturgas samt 2. låta vattenfallsverket disponera nödvändiga investeringsmedel för aktieteckning i det planerade bolaget.

Vissa frågor rörande statliga företag

Utskottet hemställde,

1. att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å motionerna I: 788 och II: 1021 samt II: 1020, samtliga motioner såvitt nu var i fråga, bemyndiga Kungl. Maj:t att godkänna avtal mellan statens vattenfallsverk och andra företag om samarbete i ett bolag avseende prospektering efter olja och naturgas i huvudsaklig överensstämmelse med de riktlinjer som angetts i statsrådsprotokollet,

2. att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och i anledning av motionen II: 1020 samt med avslag å motionerna I: 788 och II: 1021, samtliga motioner såvitt nu var i fråga, bemyndiga Kungl. Maj:t att låta vattenfallsverket ta i anspråk 2 500 000 kr. av investeringsanslaget Kraftstationer m. m. för att teckna aktier i det bolag som bildades enligt under 1. angivet avtal,

3. att riksdagen måtte bemyndiga Kungl. Maj:t att *dels* godkänna avtal mellan statens vattenfallsverk och Skellefteå stad om gemensamt tillgodogörande av vattenkraften i Bastusel, *dels* medge vattenfallsverket att träffa överenskommelse om smärre ändringar i avtalet,

4. att riksdagen måtte bemyndiga Kungl. Maj:t att medge vattenfallsverket att till Skellefteå stad mot aktiernas emissionsvärde överlåta högst 360 aktier i det tillämnade bolaget,

5. att riksdagen måtte godkänna att, under förutsättning av försäljning av Laxå Bruks AB till Rockwool AB, betalningsvillkoren för det statliga lån om 3,7 milj. kr. för vilket Svenska Skifferoljeaktiebolaget numera hade åtagit sig betalningsansvaret, ändrades enligt vad som förordats i statsrådsprotokollet,

6. att riksdagen måtte till Teckning av aktier i Kalmar Verkstads AB för budgetåret 1968/69 på kapitalbudgeten under fonden för statens aktier anvisa ett investeringsanslag av 2 406 000 kr.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Vissa frågor rörande statliga företag

Herr HERMANSSON (vpk):

Herr talman! Ett av de förslag som behandlas i statsutskottets utlåtande nr 86 gäller bildandet av ett nytt bolag för prospektering efter olja och naturgas.

Vi har ingen invändning mot att ett sådant företag bildas — vi tror tvärtom att det är mycket nyttigt — men enligt vår mening kan det inte finnas något som helst skäl att släppa in privatkapitalistiska företag som delägare i detta nya bolag. Två skäl tycker vi är avgörande att framhålla i detta sammanhang.

Det ena skälet är principiellt: vi anser att alla mineraltillgångar och liknande fyndigheter bör ligga i allmän ägo, d. v. s. ägas av staten, kommunen eller kooperativa företag. Den principen bör gälla också utvinning liksom prospektering av sådana fyndigheter.

Det andra skälet är att det inte tycks finnas några statsfinansiella svårigheter att klara de investeringar som är nödvändiga för att bilda detta bolag. Det handlar inte om så stora belopp att inte statskassan mycket väl skulle kunna klara investeringarna. Det finns alltså inget behov av privat kapital för det nya prospekteringsbolaget. Och hur som helst tycker vi att de principiella värderingarna bör vara avgörande.

Utskottet har inte sagt ett enda ord om de förslag vi framställt i motionen och om de motiveringar som däri anförts. Det är möjligt att sådana motiveringar som att samhället bör äga mineraltillgångar och liknande fyndigheter är helt främmande för de borgerliga ledamöterna i utskottet; det kan jag mycket väl förstå. Men jag trodde att det i statsutskottet också fanns vissa socialdemokratiska ledamöter, som läst sitt partiprogram och också var mycket stolta över det näringspolitiska program som partiet antagit och om vilket det sagts att det skulle vara mycket radikalt.

Jag erinrar mig också att statsminister Erlander i förra veckan i radio på

en fråga svarade, att partiet förde en mycket medveten socialistisk politik. Vi läser i den socialdemokratiska pressen och hörde i förstamajtalen mycken kritik mot storfinanserna och den ekonomiska maktkoncentrationen i vårt land. Jag tycker att denna kritik är mycket riktig och berättigad. Så säger man den ena dagen. Men den andra dagen vill man släppa in en av dessa storfinansfamiljer — i detta fall familjen Johnson — i det nya statliga bolag som skall bildas. Det finns ingen logik, inget sammanhang mellan ord och gärningar när man betar sig på det sättet. Jag skulle vilja fråga de socialdemokratiska ledamöterna i statsutskottet vad de kan anföra för skäl för att hälften av aktierna i detta bolag skall kunna tecknas av privata företag.

Herr talman! Jag vill yrka bifall till vår motion II:1020, vari den synpunkten framförts, att endast statliga och kooperativa företag skall ha rättighet att teckna aktier i det föreslagna nya bolaget.

Herr PETERSSON (h):

Herr talman! Jag är medveten om att det är mycket betydelsefullt för den svenska ekonomins utveckling om man kan hitta olja och gas på svenskt område. Detta har stort värde ur såväl beredskapssynpunkter som handels- och energipolitiska synpunkter.

När man tar del av propositionen inser man att de arbeten det här är fråga om kan bli av mycket stor omfattning. Erfarenheterna från prospektering inom andra områden här uppe i norr, i England, Norge, Danmark, Västtyskland m. fl. länder visar, att det gäller månghundramiljonsatsningar, kanske miljardsatsningar, med ganska ovisst resultat.

Jag har personligen svårt att förstå varför LKAB skall vara med i denna satsning. Jag kan möjligen förstå att man vill ha med vattenfallsverket som är statens energiföretag. Men att LKAB

— ett företag som bildats för att tillvarata mineraltillgångarna i norra Sverige — skall vara med och satsa pengar i detta fall har jag mycket svårt att förstå.

Jag ville anföra dessa synpunkter med anledning av denna proposition.

Herr LINDHOLM (s):

Herr talman! Herrar Hermansson och Petersson har var och en från sina olika utgångspunkter bedömt denna fråga. När vi inom utskottet haft att ta ställning till propositionsförslaget har vi utgått från att den form för bolagsbildningen som föreslås i propositionen kunde anses vara ändamålsenlig.

Den är ju inte i och för sig någon nyhet; det förekommer på andra områden ett hälftenbruk mellan staten och det privata näringslivet. Vi har i detta fall då det gällt ett helt nytt område ansett det lämpligt att man använder sig av denna modell. Nu är det ju inte säkert att hälften av kapitalet kommer att tillskjutas från den enskilda sektorn, och i så fall får väl staten lägga till det som fattas.

Herr Petersson frågade varför LKAB som utvinner malm skall vara med. LKAB är ändå ett företag som sysslar med naturrikedomar — oljan är väl också en naturrikedom — och det kan väl då vara ändamålsenligt att LKAB ingår som delägare i bolaget.

Herr talman! Jag hemställer om bifall till utskottets förslag.

Herr HERMANSSON (vpk):

Herr talman! Det är riktigt att både jag och herr Petersson framfört vissa synpunkter på detta utlåtande från statsutskottet, men skillnaden mellan oss är att jag yrkar bifall till en motion som vi har väckt medan de borgerliga i statsutskottet inte avgivit någon reservation; de är alltså ense med socialdemokraterna i denna fråga. Det finns visserligen en borgerlig motion, men

Vissa frågor rörande statliga företag

jag har inte hittills här i kammaren hört något yrkande om bifall till den.

Socialdemokrater och borgerliga representanter i statsutskottet tycks alltså vara helt överens om hur man skall organisera detta bolag. Det är således inget tvåfrontskrig som herr Lindholm behöver föra i detta fall, utan han har hela den borgerliga gruppen i statsutskottet och troligen också här i kammaren med sig.

Jag kan inte finna att herr Lindholm har tillfört debatten något nytt utöver vad som står i statsutskottets utlåtande. Han sade att det inte är någon nyhet med hälftenbruk i vissa bolag — därmed menas alltså att staten tillskjuter hälften av aktiekapitalet och att det s. k. privata näringslivet får svara för andra hälften. Nej, det är riktigt att vi har exempel på sådana bolag, men jag tycker inte att de manar till efterföljd. Jag trodde, herr Lindholm, att det näringspolitiska program som det socialdemokratiska partiet har antagit skulle innebära något nytt och radikalt i fråga om kraftfulla insatser för att hävda samhällets intressen på olika områden. Men herr Lindholm motiverar sin ståndpunkt med att man gjort så tidigare och att det inte är något nytt som nu föreslås.

Vad är då den nya näringspolitiken? Vad blev det av den kamp man skulle föra för att bryta storfinansens makt i vårt land och som troligen både herr Lindholm och jag demonstrerade för den 1 maj? Det måste väl i alla fall finnas överensstämmelse mellan vad vi säger den 1 maj och vad vi beslutar här i riksdagen. Jag tycker alltså inte att herr Lindholm på något sätt klargjort de skäl som varit avgörande för utskottets yrkande om avslag på vår motion. Jag vill gärna veta varför utskottet yrkar avslag på motionen.

Herr LINDHOLM (s):

Herr talman! Herr Hermansson klagar över att jag inte har tillfört debat-

Vissa frågor rörande statliga företag

ten någonting utöver vad som återfinns i propositionen. Då enligt min mening propositionen täcker vad som behöver sägas på denna punkt är det alldeles uppenbart att jag inte har något behov av att tillföra debatten några synpunkter därutöver.

Herr Hermansson hänvisade till det näringspolitiska programmet. Men det innebär ju inte att man skall ha enbart statlig verksamhet. Man kan också tänka sig en samverkan på vissa områden, och det är vad som sker i detta fall. Att herr Hermansson i dag är missnöjd må vara hans ensak. För min personliga del tror jag att denna form är ändamålsenlig just nu.

Herr HERMANSSON (vpk):

Herr talman! När jag sade att herr Lindholm inte tillförde debatten något nytt avsåg jag statsutskottets skäl för att riksdagen skulle avslå vår motion. På den punkten har han verkligen inte sagt någonting alls. I utskottets utlåtande står ingenting om skälen till att man inte vill ha en sådan ordning som vi har föreslagit. Herr Lindholm har endast anfört att det inte är någon nyhet med hälftenbruk mellan staten och näringslivet.

Med anledning därav ställde jag frågan om vi inte skulle börja föra en ny och mera kraftfull näringspolitik. Jag hade inbillat mig att däri skulle ingå att samhället utvidgade sin verksamhet väsentligt. Naturligtvis kan man säga att startandet av ett nytt bolag är en insats, men jag kan inte förstå att man, om man har den principiella inställningen att mineraltillgångarna och allt som hör dit bör ligga i samhällets ägo — och den inställningen trodde jag att man hade inom det socialdemokratiska partiet — skall, när man startar ett nytt bolag på detta område, redan från början släppa in representanter för de femton storfinansfamiljerna i det företaget. Det är det jag inte kan förstå.

Herr LINDHOLM (s):

Herr talman! Herr Hermansson sade att jag inte har anfört några skäl för att utskottet har avstyrkt motionen. Det torde väl ändå vara skäl nog om utskottet anser att det i propositionen framlagda förslaget i nuläget är ändamålsenligt. Om utskottet har den uppfattningen är det uppenbart att man med utgångspunkt därifrån avstyrker herr Hermanssons motion.

Herr HERMANSSON (vpk):

Herr talman! Jag skall inte förlänga debatten men det är alldeles självklart, att om utskotten liksom regeringen i fortsättningen inskränker sig till att i sin motivering för olika förslag säga att de tycker att dessa är ändamålsenliga, kan vi i varje fall väsentligt reducera riksdagstryckets omfång. Jag tycker emellertid det vore bättre att anföra sakskaäl.

Herr LINDHOLM (s):

Herr talman! Det är mycket möjligt att vi kan begränsa riksdagstryckets omfång, om vi vill ta det som en av våra uppgifter. Med anledning av att herr Hermansson säger att vi har begränsat oss till att säga att en sak är ändamålsenlig vill jag framhålla att vi har bedömt det hela med utgångspunkt från det förslag som föreligger. Förslaget är såvitt vi har kunnat finna väl motiverat och då vi finner det välmotiverade förslaget ändamålsenligt tillstyrker vi det. Då behövs det ingen ytterligare motivering för att vi inte kan acceptera en annan lösning, alldenstund vi redan har en som vi anser vara godtagbar.

Överläggningen var härmed slutad.

Mom. 1 och 2

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till utskottets hemställan med den ändring däri, som förändrades av bifall till motionen II: 1020;

Översyn av exportkreditfinansieringen m. m.

och biföll kammaren vad utskottet hemställt.

Mom. 3—6

Vad utskottet hemställt bifölls.

§ 11

Föredrogs vart för sig statsutskottets utlåtande nr 87, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående överföring av aktier i Kalmar Verkstads AB; samt

bevillningsutskottets betänkande nr 39, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om rätt för Konungen att medge tull- och skattefrihet m. m. för anläggning som uppföres vid rikets gräns, m. m.

Kammaren biföll vad utskotten i nämnda utlåtande och betänkande hemställt.

§ 12

Översyn av exportkreditfinansieringen m. m.

Föredrogs bankoutskottets utlåtande nr 28, i anledning av motioner om översyn av exportkreditfinansieringen m. m.

I de likalydande motionerna I: 393 av herr *Holmberg m. fl.* och II: 491 av herr *Bohman m. fl.* yrkades, såvitt nu var i fråga, att riksdagen skulle i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa, att Kungl. Maj:t måtte låta företaga en översyn beträffande exportkreditfinansieringen i vad avsåge såväl institutionell ram och formella regler som tillämpade arbetsformer.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte avslå motionerna I: 393 och II: 491, såvitt nu var i fråga.

Reservation hade avgivits av herrar *Akerlund*, *Brundin* och *Regnéll* (samtidigt h), vilka ansett att utskottet bort hemställa,

att riksdagen måtte med bifall till motionerna I: 393 och II: 491, såvitt nu var i fråga, hos Kungl. Maj:t hemställa

om en översyn beträffande exportkreditfinansieringen i enlighet med vad reservanterna anförde.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr *REGNÉLL* (h):

Herr talman! För att belysa den problematik som motionsyrkandet har tagit upp börjar jag med att citera ekonomichefen vid ett av våra stora exportföretag, L M Ericsson, som för ett och ett halvt år sedan i ett föredrag som senare blev tryckt sade följande om krediterbjudanden inom telebranschen:

»Västtyskland erbjuder krediter på 40 år till 3 procents ränta för en telefonfabrik i Pakistan; det gäller import av råvaror och komponenter till en telefonfabrik och rör sig om ett amerikanskt dotterbolag i Tyskland. Vidare erbjuder leverantören 20 års kredit för maskiner och investeringar som man inte själv producerar till låg ränta.

Förenta staterna erbjuder i Nigeria och Jordanien genom AID — Agency for International Development — 40 års kredit, de första tio åren med 1 procents ränta och resterande 30 år med 2,5 procents ränta.

Storbritannien erbjuder i Liberia en kredit för telekommunikationer på 220 miljoner kronor under 25 år, med fem års grace inte bara för amorteringar utan även för räntan; sedan tar man ut 5³/₄ procent.

Japan, Canada och Frankrike gör liknande erbjudanden.»

Sådan ser kreditkonkurrensen ut på världsmarknaden, främst naturligtvis beträffande kapitalvaror men också i fråga om varor med kortare varaktighet. Försöken att begränsa kreditgivningen som konkurrensvapen har inte varit så särskilt framgångsrika. Man kan med skäl beklaga och kritisera detta, men här i landet måste vi till slut konstatera att sådan är den värld vi lever i. Då är det oerhört viktigt att

Översyn av exportkreditfinansieringen m. m.

svenska exporterande företag får bästa möjliga villkor här hemma. In i bilden kommer bl. a. dels det nu sex år gamla kreditinstitutet AB Svensk exportkredit som ägs till hälften av staten och till hälften av affärsbankerna, och dels exportkreditnämnden.

De krav på översyn av exportkreditfinansieringens villkor som framförs i motionen är mycket välbefogade. De institut jag nämnde söker naturligtvis själva på bästa sätt strömlinjeforma sin verksamhet, men de är ju bundna av bestämmelser och ramar som utformats av regering och riksdag. Skall någonting ändras på den punkten är det regering och riksdag som får ta initiativ.

I utskottets utlåtande har AB Svensk exportkredit kommit att stå i förgrunden, medan just ingenting har sagts om andra institut och faktorer som är av betydelse för exportkreditfinansieringen. Jag skall försöka komplettera och ge en antydning om problematiken också på exportkreditnämndens område genom att sammanställa några frågor på vilka svaret inte alls är givet.

Vilka arter av krediter skall kunna garanteras? Skulle inte också vad man kallar »finansieringsgarantier» kunna komma i fråga? Kan man verkligen dra en klar gränslinje mellan kommersiella och politiska risker? Kan inte premiesättningen bli mera rörlig? Och är garantiprocentsatsen riktigt avvägd i dagens läge?

Att det finns saker att fundera över och att de inte alltid kan klaras av i en handvändning kan exemplifieras av att Svenska bankföreningen på hösten 1964 gjorde en framställning om att exportkreditgarantier skulle kunna få utformas som ovillkorliga garantier gentemot kreditinstitut som belånat eller övertagit exportfordringarna. Det är faktiskt en viktig fråga. Efter tre och ett halvt års funderande meddelade handelsdepartementet i februari i år att man beslutat lämna framställningen utan åtgärd.

Det kan vara skäl i att både ändra taktiken i tänkandet och det negativa i attityden. En översyn över hela problematiken skulle kunna bli till nytta för vår hårt trängda exportindustri och därigenom också för sysselsättningen i landet.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till den reservation som fogats till bankoutskottets utlåtande nr 28.

Herr BENGTTSSON i Landskrona (s):

Herr talman! Herr Regnéll har här talat för reservationen, i vilken krävs en översyn beträffande exportkreditfinansieringen. Det kravet har reservanterna rest mot bakgrunden av den hårdare konkurrens som man nu säger sig möta på exportmarknaden. Problemen där är de längre kredittider som under de senaste åren har börjat tillämpas i den internationella handeln.

För att lösa de problem som här påtalats inrättades — som herr Regnéll underströk — 1962 AB Svensk exportkredit. Anledningen till att det företaget kom till var just konkurrensen på utlandsmarknaden, som då hade förmärkts i ökad utsträckning. Bolagets aktiekapital uppgår till 100 miljoner kronor, hälften tecknat av staten och hälften av affärsbankerna. Bolagets utlåningskapacitet uppgår till drygt 700 miljoner kronor. Den summan är emellertid inte till fullo utnyttjad, utan vid senaste årsskiftet uppgick utestående lån till i runt tal 460 miljoner kronor, enligt de uppgifter vi fått i utskottet. Bolaget har förklarat att lånen i mycket stor utsträckning gått till de svenska varven. Det återstår alltså ungefär 250 miljoner kronor tillgängliga för utlåning.

Såvitt utskottsmajoriteten kunnat bedöma har krediter sålunda beviljats i de fall och i den takt som ansökningar inkommit från näringslivet till AB Svensk exportkredit. Reservanterna menar att anledningen till att inte hela kapaciteten utnyttjats är de formella

Översyn av exportkreditfinansieringen m. m.

föreskrifter som gäller och de arbetsformer som tillämpas. De anser att en väsentlig förbättring skulle inträda, om man kunde erhålla förhandsbesked huruvida lån kunde påräknas eller inte. Mot den bakgrunden kräver man nu en översyn av hela exportkreditfinansieringen. Jag anser dock att det kravet är mycket dåligt underbyggt. Var kan man få besked om att lån kommer att beviljas, innan man kan lägga alla fakta på bordet?

Det är givet att AB Svensk exportkredit liksom våra banker behöver ha tillgång till alla fakta i målet innan slutgiltig ställning kan tas till ett aktuellt ärende.

Utskottsmajoriteten har funnit att motionärer och reservanter inte heller i år har presenterat något argument, som kan föranleda en tillstyrkan av deras framställning. Med dessa ord, herr talman, yrkar jag bifall till utskottets hemställan.

Herr REGNÉLL (h):

Herr talman! Herr Bengtsson i Landskrona uppehöll sig alltför ensidigt vid AB Svensk exportkredit. I mitt anförande sökte jag visa att problematiken ingalunda är begränsad till den utlåning och de villkor som gäller inom AB Svensk exportkredit utan spänner över ett betydligt vidare fält. Det är kanske inte så mycket mer att säga utöver vad jag tidigare anført, men jag vill ta upp den konkreta fråga som ställdes av herr Bengtsson när han kritiserade motionernas tanke att förhandsbesked skulle lämnas beträffande AB Svensk exportkredits långivning.

Herr Bengtsson frågade var den ordningen gäller att man kan få besked huruvida lån kan beviljas innan alla fakta ligger på bordet.

Jo, det kan man få t. ex. i motsvarande institut i Västtyskland. Man är där på det klara med att en stor exportaffär inte kan komma till stånd i ett enda sammanhang, utan att det måste

bli fråga om en diskussion mellan köpare och säljare beträffande pris, kvalitet, leveranstid och kreditvillkor. När kreditvillkoren är aktuella önskar köparen naturligtvis längsta möjliga kredittid och lägsta möjliga ränta. Säljaren måste då undersöka hur långt det finns möjlighet att tillgodose dessa önskemål. I Sverige för säljaren normalt sådana diskussioner med sin bank, men i de fall där banken inte skall refinansiera får vederbörande vända sig till AB Svensk exportkredit. Det är för säljaren mycket värdefullt att kunna få förhandsbesked — annars blir affären i fråga kanske över huvud taget aldrig av.

Exempel på detta förfarande finns alltså i andra länder, herr Bengtsson, och det är mycket rimligt att också vi i vårt land undersöker möjligheterna till en sådan ordning.

Herr BENGTTSSON i Landskrona (s):

Herr talman! Jag inser inte att det föreligger så stor anledning att tillmötesgå de krav, som reservanterna ställt och som herr Regnéll på nytt utprepar, om en översyn av exportkreditfinansieringen, så länge vi kan konstatera att den summa som AB Svensk exportkredit har till sitt förfogande inte i sin helhet har utnyttjats. Det finns, såsom jag nämnt, ungefär 250 miljoner kronor som är outnyttjade. Enligt de uppgifter AB Svensk exportkredit lämnat till oss har praktiskt taget alla kreditframställningar bifallits. Vi har inte fått någon statistik över ansökningarna, men praktiskt taget alla har alltså bifallits. Vi menar därför att det inte kan vara så stor anledning att göra ytterligare undersökningar på detta område.

Anledningen till att AB Svensk exportkredit inte anser sig kunna ge några förhandsbesked till företag, som gör förfrågningar om kreditärenden innan alla papper ligger på bordet, är givetvis svårigheterna för bolaget att bedöma de framtida möjligheterna att ta upp lån

Utredning angående de mindre företagen m. m.

på kapitalmarknaden. Dessa möjligheter kan naturligtvis inte med säkerhet bedömas, eftersom de ju kan förändras från tid till annan. Detta förhållande tycker jag ytterligare styrker utskottsmajoritetens uppfattning.

Herr REGNÉLL (h):

Herr talman! I sitt senaste inlägg gav herr Bengtsson i Landskrona faktiskt ett nytt skäl för den översyn som vi efterlyst. Märk väl: vi siktar inte till en stor, långvarig, senfärdig utredning utan vi siktar till en *översyn*.

Herr Bengtsson framhöll att det kunde vara vissa svårigheter för AB Svensk exportkredit att i sin tur låna upp pengar. AB Svensk exportkredit är ju ett hypoteksinstitut, som går ut på marknaden med obligationer — de köps normalt av AP-fonderna. Det är naturligtvis ett bekymmer för bolaget att det måste se till att relationerna i löptid och räntevillkor mellan upplåning och utlåning blir sådana, att bolaget inte råkar i en räntesax med utlåning som är billigare än upplåningen och med utlåning som är långfristigare än upplåningen. Detta är ett bekymmer för alla hypoteksinstitut men kanske speciellt märkbart när långivningen har internationell anknytning.

I herr Bengtssons egen regi har alltså ytterligare ett problem aktualiserats som det kunde finnas all anledning att syssla med vid en översyn sådan som den föreslagna.

Härmed var överläggningen slutad.

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Regnéll begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller

bankoutskottets hemställan i utskottets utlåtande nr 28, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen av herr Åkerlund m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom upprensning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Regnéll begärde emellertid röst-räkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 172 ja och 32 nej, varjämte 5 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

§ 13

Utredning angående de mindre företagen m. m.

Föredrogs bankoutskottets utlåtande nr 30, i anledning av motioner om utredning angående de mindre företagen m. m.

Bankoutskottet behandlade i detta utlåtande i ett sammanhang

dels de likalydande motionerna I: 396 av herr *Ottosson m. fl.* och II: 496 av herr *Nordgren m. fl.*, vari yrkades att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t skulle hemställa om en allsidig utredning rörande förutsättningarna för den mindre företagsamheten i enlighet med de riktlinjer och principer som anfördes i dessa motioner,

dels de likalydande motionerna I: 665 av herr *Axel Kristiansson m. fl.* och II: 848 av herr *Sjönell m. fl.*, vari yrkades att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t skulle anhålla dels om utredning rörande småföretagsamhetens villkor

Utredning angående de mindre företagen m. m.

och förutsättningar samt nyetablerandets problematik, dels att härav föranledda förslag till främjande av nyetablering i näringslivet måtte föreläggas riksdagen snarast möjligt.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte avslå

a) motionerna I: 396 och II: 496;

b) motionerna I: 665 och II: 848.

Reservation hade avgivits av herrar *Lundberg* (h), *Stefanson* (fp), *Brundin* (h), *Wikberg* (cp), *Regnéll* (h), *Berglund* (fp), *Börjesson* i Glömminge (cp) och *Larsson* i Umeå (fp), vilka ansett att utskottet bort hemställa,

att riksdagen måtte med bifall till motionerna I: 396 och II: 496 samt I: 665 och II: 848 hos Kungl. Maj:t anhålla om en utredning angående de mindre företagen i enlighet med vad reservanterna anförde.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr **NORDGREN** (h):

Herr talman! I förevarande utlåtande från bankoutskottet, nr 30, behandlas två motionspar, vilka båda syftar till en utredning om de mindre och medelstora företagens förutsättningar inom olika områden.

I motionerna tas upp olika problem. Vi erinrar bl. a. om att de anställda har större valfrihet inom de mindre företagen samt att det finns möjligheter till vinstandelssystem, som kan vara av intresse för de anställda och på det sättet stimulera produktionen. Vi talar om en undersökning av 450 företag i Sverige, vilken är utförd av statistiska centralbyrån och som visar att lönsamheten är ungefär lika stor inom olika grupper av företag.

Vi påpekar också att de mindre företagen har stor betydelse när det gäller lokaliseringspolitiska syften och att lokaliseringspolitiken underlättas väsentligt av ett livligt nyföretagande.

Enligt motionärernas uppfattning finns det inte någon anledning för den

allmänna ekonomiska politiken att gynna en viss typ av företag. De marknads-mässiga krafterna bör avgöra vilken företagsstorlek som är mest rationell. Den mindre företagsamheten har att försvara sin ställning, men vi begär att den skall få möjlighet att konkurrera på lika villkor.

De särskilda svårigheter som möter de mindre företagen sammanhänger i stort sett med det moderna samhällets alltmer invecklade struktur. De rent praktiska problem som uppstår har ofta samband med personalpolitiken, med källskatten och med olika sociala arrangemang, där företaget enligt lag har att medverka. ATP, sjukförsäkring, semesterlagstiftning, arbetstidens reglering, kollektivavtal o. s. v. samt den nu föreslagna arbetsgivaravgiften bildar tillsammans ett stort komplex som ofta gör det särskilt besvärligt — tids- och kostnadskrävande — för de mindre företagen, vilka i regel inte har tillgång till specialister på dessa frågor.

Vi har tidigare begärt en utredning på detta område för att möjligen för-enkla och rationalisera för de mindre och medelstora företagen just med tanke på alla dessa uppgifter, som läggs på dessa företag. Riksdagen har beslutat om en sådan utredning för åtskillig tid sedan, men den är som bekant ännu inte igångsatt.

Det finns ett annat område där de mindre och medelstora företagen inte heller anser sig behandlade på samma sätt som många andra grupper. Jag avser utbildningen. Vi har i vårt land ingen företagarutbildning i ordets rätta bemärkelse. På senare år har vissa försök och prov gjorts och jag hoppas innerligt att verksamheten kommer att byggas ut. När ett företag startas går det ofta till så att någon person — inte sällan en yrkesskicklig arbetare eller verk-mästare — försöker sätta i gång en verksamhet som intresserar honom. Tyvärr har han naturligtvis inte den ekonomiska skolning som behövs för att leda ett

Utredning angående de mindre företagen m. m.

företag. Om den egne företagaren då vill förkovra sig i dessa ämnen och söker sig till kurser för vidareutbildning, är kostnaden härför inte avdragsgill. Det är den däremot för de företag som arbetar i bolagsform och skickar sina tjänstemän till kurserna. Vi tycker att detta är en form av diskriminering i en tid då det talas så mycket om utbildning och det utan tvivel också krävs alltmera utbildning på olika områden.

Vi har tagit upp åtskilliga andra frågor i motionerna, men jag skall inte uppehålla mig vid dem. Jag vill bara stanna vid en enda sak till. De mindre och medelstora företagen har upprepade gånger från denna talarstol utlovats rätt att konkurrera på lika villkor. En väsentlig grundprincip i vårt ekonomiska system utgörs av den fria konkurrensen mellan olika företag, i stort sett oberoende av branschtillhörighet, företagsform, företagsstorlek etc. Enligt samma princip bör konkurrensförutsättningarna vara lika för alla företag, vare sig de bedrivs i enskild eller i offentlig regi.

Under senare år har den offentliga företagsamheten i konkurrens med enskilda företag vuxit i betydande omfattning. Inom åtskilliga områden har verksamheten givits sådan utformning att en direkt diskriminering av det enskilda näringslivet uppkommit. Som exempel kan utan rangordning nämnas olika förhållanden inom bostadsmarknaden, bl. a. i samband med kreditgivningen, skillnader i domänverkets prispolitik vid försäljning till enskilda träindustrier respektive till AB Statens skogsindustrier, vissa landstings och kommuners upphandling från Landstingens inköpscentral och varuskattefriheten vid leveranser från bl. a. försvarets fabriksverks centrala beklädnadsverkstad och från statliga och kommunala tvätterier. Detta är enligt vår uppfattning inte en konkurrens på lika villkor för de mindre företagen. Vi har därför motionsledes krävt en näringspolitik som ger

större möjligheter till konkurrens på lika villkor.

Motioner av samma innehåll som dem vi nu behandlar förelåg vid fjolårets riksdag. Utskottsmajoriteten tillstyrkte då att riksdagen skulle hos Kungl. Maj:t hemställa om en utredning rörande förutsättningarna för de mindre och medelstora företagen, men kamrarna avslög förslaget. I år har med lottens hjälp utskottets socialdemokratiska hälft avstyrkt förslaget — trots att det i år i alla sammanhang, självfallet med all rätt, talas om nödvändigheten av näringspolitiska åtgärder, om arbete, trygghet och utveckling, och trots att vi av såväl regeringsmedlemmar som riksdagsledamöter har fått höra vilken betydelse denna sektor av näringslivet har. Den utgör ca en tredjedel av vårt näringsliv.

Motionärernas uppfattning har bekräftats av samtliga remissinstanser, som i stort sett ansluter sig till vårt krav på en utredning angående de problem som vi här berört. Remissinstanserna betonar hur angeläget det är att statsmakterna vid utformningen av näringspolitiken beaktar den mindre och medelstora företagsamhetens ställning och möjligheter att hävda sig. Man understryker den mindre företagsamhetens betydelse för att differentiera och decentralisera näringslivet. Nyföretagsamheten inom denna sektor medverkar, säger man, till spridning av företagslokaliseringen och till att skapa nya arbetstillfällen.

Visserligen har utredningar om en del specialproblem gjorts under det senaste årtiondet, men det synes dock, framhåller remissinstanserna, vara av stort värde om en sammanställning kan ske inom ramen för en offentlig utredning av olika näringspolitiska åtgärder, som sammantagna kan skapa bättre och rättvisare förutsättningar för den mindre företagsamhetens utveckling.

En av remissinstanserna, Sveriges köpmannaförbund, framhåller att det är

Utredning angående de mindre företagen m. m.

i hög grad angeläget att den mindre företagsamheten bereds ekonomiska och näringspolitiska möjligheter att fortbestå som en viktig del av det svenska näringslivet och man slutar sitt remissvar med följande: »Vi föreställer oss att det genom en sådan utredning skulle bli möjligt att åstadkomma både en kartläggning av problemen i deras sammanhang och även riktlinjer för deras lösning.»

Utskottsmajoriteten framhåller att i motionerna, som utgör i stort sett en upprepning av motioner som behandlades i fjol, ges en bred översikt över problem och reformförslag. Utom frågor rörande kredit- och kapitalförsörjningen behandlas där sådana ämnen som företagsledarutbildning, nyttiggörande av forskningsrön samt konkurrensbegränsningsproblem.

Utskottsmajoriteten framhåller vidare: »Motionärerna inleder — — — med en deklaration om de mindre företagens betydelse, varvid de tycks vilja antyda att statsmakterna visat bristande förståelse för dessa företags problem. — — — Enligt utskottets uppfattning finns ingen grund för en sådan bedömning av opinionsläget. Vad gäller statsmakternas inställning till de mindre företagen anser utskottet det väl belagt att dessa uppfattas som ett viktigt och dynamiskt inslag i vårt näringsliv. Utskottet kan inte heller finna annat än att statsmakterna i sitt näringspolitiska handlande utgår från denna uppfattning. Detta har bl. a. tagit sig uttryck i att de under senare år fattat en rad beslut av positiv betydelse för de mindre företagen. Nya reformer förestår; — — —.» Bland de nya reformerna nämns två omfattande propositioner, bl. a. angående företagareföreningarna.

Herr talman! Vad jag sagt angående de problem vi har tagit upp till behandling i motionerna visar tydligt att de beslut som fattats inte är positiva. Som jag här redan framhållit har ett positivt beslut fattats, nämligen tillsättan-

det av en utredning. Det har ännu inte verkställts. Vad gäller företagareföreningarna vill jag tillägga att förslaget ur de mindre och medelstora företagens synpunkt är ett steg bakåt, vilket vi också motionsledes har reagerat emot.

Utskottsmajoriteten skriver sedan: »Den primära frågan vid bedömningen av motionärernas förslag är huruvida det kan anses rimligt att på en utredning lägga uppgiften att syssla med hela det vidsträckta frågekomplex som motionärerna angivit.» Man kritiserar alltså nu att vi har begärt en samlad utredning. I fjol slutade vår motion med — om jag minns rätt — sju olika punkter, om vilka begärdes utredningar. Detta passade inte utskottets socialdemokrater därför att utredningskravet var splittrat på för många punkter. Då vi i år begär en kartläggning av det hela, passar inte det heller.

Jag vill med det anförda, herr talman, understryka önskvärdheten och nödvändigheten av att det göres en samlad utredning om de mindre och medelstora företagen.

I går samlades representanter för de demokratiska partierna, för de näringslivets organisationer som känner till de mindre företagen, för företagareföreningarna, för konsulenter på dessa områden m. fl. till ett s. k. seminarium. Bland de resultat som man kom fram till och vilka ordföranden sammanfattade var att kännedomen om de mindre företagen var otillfredsställande, företagsledarutbildningen bristfällig. En kartläggning av problemen var ytterst angelägen.

Jag vill också nämna att efter gårdagens sammanträde i det näringspolitiska rådet meddelas att det betraktas som angeläget med en utredning om t. ex. textilindustrins läge. Det är enbart tillfredsställande att en sådan utredning skall verkställas, men det är märkligt att man inte kan göra en liknande utredning när det gäller de mindre företagen över huvud taget. Skall det vara nöd-

Utredning angående de mindre företagen m. m.

vändigt att vänta tills läget i de övriga branscherna blir lika bekymmersamt som för textilindustrin?

Herr talman! Jag vill med dessa ord yrka bifall till reservationen av herr Lundberg m. fl.

Herr LARSSON i Umeå (fp):

Herr talman! De mindre företagens problem har i olika sammanhang diskuterats i kammaren, och vi från folkpartiet har då framhållit betydelsen av dessa företags insatser för landets ekonomi och de mervärden denna företagsamhet har skapat.

I det utlåtande som nu behandlas vill utskottets reservanter få till stånd en utredning, som belyser den mindre företagsamhetens förutsättningar och villkor. Som reservanterna framhåller är det önskvärt att hela frågekomplexet blir belyst, så att de åtgärder som visar sig erforderliga kan sättas in på sådant sätt att den mindre företagsamheten får den konkurrenskraft som man eftersträvar. För många av de mindre orterna är de små och medelstora företagen de som bär upp samhällena, och det föreligger där ett särskilt önskemål om dessa företags fortbestånd och utveckling.

Det är visserligen riktigt att en del av de problem som denna företagsamhet brottas med har blivit undersökta, men man saknar det samlande greppet. En rad frågor tornar upp sig och pekar på sin lösning. Främst är det finansierings- och utbildningsfrågorna som ställs i förgrunden. Kunnigheten och yrkesskickligheten i de mindre företagen är omvittnat hög, men en lönsam tillverkning av en vara är icke endast konsten att producera en bra produkt utan det gäller inte minst att få avsättning för varan. Här har de mindre företagen icke samma möjligheter som de större, vilka genom sin volym kan få underlag för en helt annan marknadsföring.

Man brukar säga att en vara icke är

färdigtillverkad förrän den är såld. Bland de mindre företagen finns goda förutsättningar att skapa nyttigheter, vilka skulle visa sig konkurrenskraftiga, om marknadsföringen kunde ordnas på ett tillfredsställande sätt. Nyttigheter och förbättringar som skapas inom de mindre företagen har nu ofta svårt att komma ut på marknaden. Det är emellertid så stora värden som här kan skapas och tillvaratas, att samhället bör uppmärksamma denna tillgång. Kan hela frågan bli belyst i ett sammanhang, så att en samlad bild erhålles av de framtida möjligheterna, vore det av stor betydelse. Vi bör därför fatta beslut om en utredning, som till sin sammansättning bör vara parlamentarisk och som skall allsidigt utreda frågan.

Med dessa ord, herr talman, ber jag att få yrka bifall till reservationen av herr Lundberg m. fl.

Herr SJÖNELL (cp):

Herr talman! De mindre företagen utgör, som omvittnats av de tidigare talarna, ett betydelsefullt inslag i vårt näringsliv, av långt större värde än de flesta föreställer sig. Några få siffror kan på ett slående sätt belysa riktigheten av detta påstående.

Av samtliga industriföretag här i landet har 91 procent mindre än 50 anställda och tillhör sålunda gruppen mindre företag. Av den totala industrissysselsättningen år 1964 svarade mindre industrier med 4—50 arbetare för totalt 265 000 anställda eller 27 procent av samtliga industrianställda. Som jämförelse kan nämnas, att den egentliga storindustrin sysselsatte 295 000 eller cirka 30 procent av alla anställda inom industrin.

De mindre industriföretagen kommer säkerligen också i fortsättningen att spela en betydelsefull roll inom det svenska näringslivet. Visserligen pågår en kraftig omstrukturering av vårt näringsliv, som medför väsentliga förändringar på många områden inte minst

Utredning angående de mindre företagen m. m.

inom industrin. Det är dock uppenbart att en både kvalitativt och kvantitativt betydande del av den svenska industriproduktionen, varudistributionen och serviceverksamheten kommer att omhänderhas av mindre företag. De mindre företagen har emellertid speciella svårigheter att brottas med och är på flera betydelsefulla områden diskriminerade i förhållande till de större företagen. Mot bakgrunden av de mindre företagens väsentliga betydelse för vårt land både i dag och i framtiden är det angeläget att statsmakterna vidtar alla de åtgärder som är möjliga för att undanröja eller mildra dessa företags särskilda problem och svårigheter.

Jag skall här ta upp några frågor av speciellt viktig art för de mindre företagen vilka enligt min mening kräver särskild utredning för att kunna bringas till en tillfredsställande lösning.

För det första är det av största vikt att nyföretagandet understödjes med olika medel — jag skall längre fram närmare uppehålla mig vid nyetabletandets problematik. En annan väsentlig förutsättning för att nyföretagandet skall kunna stimuleras är att företagen kan beredas så allsidig utbildning som möjligt. Härvidlag bör redan befintliga resurser förstärkas, i första hand genom en utbyggnad av statens institut för hantverk och industri. Men även nya utbildningsvägar bör prövas för att man skall kunna nå både befintliga och presumtiva företagare.

En faktor att observera i sammanhanget är att dels på grund av vårt nya skolsystems utbildningsresultat, dels på grund av att företagandet som sådant efter hand blir alltmer komplicerat och tekniskt betonat torde framtidens nyföretagare inom industrin återfinnas framför allt bland ingenjörer på olika nivåer. Det är därför ytterst angeläget att ingenjörsutbildningen ges ett betydande företagsekonomiskt inslag och att de ingenjörer som så önskar kan få en konkret företagareutbildning.

Om sålunda grundutbildningen i »företagande» med olika medel och metoder kan förbättras, är det emellertid inte mindre väsentligt att de nuvarande företagsledarna inom de mindre företagen får en effektiv och ändamålsenlig vidareutbildning. En dylik vidareutbildning måste hållas på en hög nivå och förutsätter tillgång till kompetenta lärarkrafter, eftersom den tekniska utvecklingen, administrationen och icke minst marknadsföringen reser helt andra krav på mindre företagares förmåga och insikter än tidigare.

Både grundutbildningen av presumtiva företagare och vidareutbildningen av redan existerande företagare är av så komplex natur att dessa spörsmål bör ingå i en särskild utredning om de mindre företagens förutsättningar. Härvidlag bör då också medtas det rimliga kravet, som även tillstyrkes av SHI, att företagarnas utbildningskostnader blir avdragsgilla vid taxeringen.

Det för de mindre företagen fortfarande svåraste problemet är finansieringsfrågorna. Först och främst arbetar dessa företag med ett oproportionerligt litet eget kapital i jämförelse med stora företagen och har praktiskt taget inga möjligheter att genom nyemissioner öka detta kapital. När det sedan gäller den externa finansieringen saknar de mindre företagen flera av de möjligheter som de större företagen har i detta avseende. De kan inte utnyttja obligationsmarknaden, har regelmässigt sämre tillgång till utländskt kapital och intar på grund av att de är små en sämre förhandlingsposition vid uppgörelser om varukrediter.

På grund av dessa förhållanden blir de mindre företagen i större utsträckning beroende av kortfristiga och därmed också dyrare krediter. Detta ökar deras känslighet för åtstramningar på kreditmarknaden liksom för räntehöjningar. Det är uppenbart att följderna av dessa ogynnsamma omständigheter till-

Utredning angående de mindre företagen m. m.

sammantagna blir, att de mindre företagens expansionsmöjligheter begränsas på ett omotiverat sätt och att värdefulla produktivitetsökningar i onödan undandras samhällsekonomin.

Det gäller alltså i första hand att för de mindre företagen skapa möjligheter, motsvarande dem som de större företagen har, att genom aktie- och obligationsmarknaderna anskaffa långfristigt och riskvilligt kapital. Detta kan ske genom tillskapandet av emissionsinstitut och investeringsbolag med verksamheten inriktad på de mindre företagen. Den aktiesparande allmänheten vågar med få undantag icke göra direkta investeringar i mindre företags aktier, eftersom dessa företag uppfattas som alltför riskabla placeringsobjekt, trots att många kan redovisa goda vinstutsikter. Det är därför nödvändigt att söka åstadkomma en lämplig riskspridning, som gör det möjligt för sparkapital att söka sig till de lovande projekt som finns bland de mindre företagen. Emissionsinstitut eller investeringsbolag med uppgift att på ett sakkunnigt och ansvarsfullt sätt förvalta allmänhetens sparande i form av aktieköp i mindre företag med goda framtidsmöjligheter skulle ur flera synpunkter vara av utomordentligt värde. För det första skulle sparkapitalets obenägenhet att söka sig till mindre företag kunna elimineras, och för det andra skulle åtskilliga sådana företag kunna få en välbehövlig ökning av det egna kapitalet. En absolut och ofrånkomlig förutsättning vid köp av aktier i mindre företag är dock att detta sker i form av minoritetsposter. Meningen är inte att det föreslagna emissionsinstitutet eller investeringsbolaget skall förvärva kontrollen över de företag, som på här angivet sätt får sitt egna kapital förstärkt, utan målsättningen skall vara den jag nyss angivit.

Det är emellertid icke sannolikt att ett emissionsinstitut av den föreslagna typen — i varje fall inte från början —

skulle kunna samla ihop ett så stort kapital från den aktiesparande allmänheten, att dess verksamhet skulle kunna bli av tillräckligt meningsfull omfattning. Den övervägande delen av kapitalet måste säkerligen anskaffas genom en institutets egen upplåning på obligationsmarknaden eller på annat sätt. Härigenom skulle de mindre företagen få tillgång till AP-fondernas medel på ett smidigare och effektivare sätt än vad nu är fallet.

Det föreslagna emissionsinstitutet skulle kunna bli ett värdefullt komplement till AB Industrikredit och AB Företagskredit. Dessa företag bedriver en viktig verksamhet men har ändå inte blivit av det värde och den betydelse för de mindre industriföretagen som man förväntade vid starten. Vad som hindrat de mindre industriföretagen att utnyttja dessa instituts tjänster är de stränga säkerhetskrav vid kreditgivningen som uppställts. Säkerhetsbestämmelserna bör därför utan dröjsmål liberaliseras och företagets utredningskapacitet väsentligt höjas.

En sak, som delvis faller under finansieringsfrågorna, är behovet av en förenklad aktiebolagsform för de mindre företagen. Ett förslag i den riktningen framförde jag i en motion till 1965 års riksdag. Första lagutskottet uttalade sig mycket välvilligt om detta förslag och hemställde att det skulle överlämnas för behandling av 1960 års aktiebolagsutredning. Denna utredning har till uppgift att i samråd med motsvarande utredningar i de övriga nordiska länderna utarbeta en enhetlig nordisk aktiebolagslagstiftning. Det är att hoppas att denna utredning snart blir klar med sitt arbete och då framlägger förslag om en enklare aktiebolagsform för de mindre företagen. Detta skulle vara av största betydelse för dessa företag, och om kombinationen emissionsinstitut och förenklad aktiebolagsform kan realiseras, skulle de mindre företagens trängande behov av ökat eget ka-

Utredning angående de mindre företagen m. m.

pital i väsentlig utsträckning kunna tillgodoses.

I motionerna I: 665 och II: 848 behandlas nyetableringsverksamheten inom näringslivet och dess betydelse för näringslivets förnyelse och utveckling. Reserverna understryker riktigheten av dessa påpekanden. Det är uppenbarligen på det sättet, att näringslivet genom tillkomsten av nya företag erhåller nya idéer och kan anpassa sig till nya förhållanden och behov. Det är ytterst märkligt, att dessa för näringslivets styrka och konkurrensförmåga viktiga faktorer så litet beaktats och att nyetableringen tillmäts så ringa eller rent av ingen betydelse vid utformningen av den moderna näringspolitiken. Vad som anses vara den nya näringspolitikens signum är strukturrationalisering, framför allt tillskapandet av större företag genom sammanslagningar. Intresset för hur det går med den nödvändiga förnyelsen inom näringslivet är däremot ytterst litet.

Det är en självklarhet att ett dynamiskt näringsliv som särskilt kännetecken har stor rörlighet i fråga om företagens antal och branschtillhörighet. Gamla företag och branscher dör bort och försvinner men nya kommer i stället. I USA med dess produktiva och effektiva näringsliv uppgår antalet nedlagda företag med under 100 anställda till cirka 350 000 per år, medan de nyetablerade utgör ungefär 370 000. Man har där alltså ett nettotillskott på 20 000 företag. I vårt land har under de senaste åren företagsnedläggelserna varit omfattande, och antalet har stigit år från år. Nyetableringarna synes icke ha ökat i samma takt, men några säkra siffror finns inte. Skulle nyetablerings-takten vara i sjunkande är detta utomordentligt allvarligt, eftersom i så fall näringslivets själva livsnerv träffas och skadas. Det måste emellertid under alla förhållanden vara av stort samhällsekonomiskt intresse att nyetablering och därmed förnyelse och utveckling inom

näringslivet stimuleras med olika medel. Härvidlag kan åtgärder vidtas som har både direkt och indirekt betydelse som stimulansfaktorer.

I fråga om åtgärder av direkt betydelse är det klart, att allt som göres för att förbättra företagens allmänna betingelser verkar som en injektion på nyetableringsverksamheten. Reformerna på kreditpolitikens och skattepolitikens område, bättre företagutbildning och rådgivningsverksamhet och andra insatser till den mindre företagsamhetens fromma är allt av stor vikt även för nyetablerandet. Bland faktorer av indirekt betydelse vill jag särskilt understryka attityden till företagandet som sådant. Tyvärr är denna på en del håll negativ. Särskilt bekymmersamt är det förhållandet att ungdomen mer och mer intar ståndpunkten, att det är bättre att satsa på en god anställning med fastställda förmåner av olika slag än att lägga ned sina krafter på ett osäkert och slitsamt liv som företagare. Det är därför angeläget att framför allt hos ungdomen skapa ett positivt intresse för företagandet, varvid som jag tidigare framhållit uppläggnings- och grundutbildningen är av stor betydelse. De många goda företagarna, som finns bland vår ungdom, bör tillvaratas och ges möjligheter att etablera sig som företagare, till bätnad både för dem själva och för dynamiken inom näringslivet. På vilket sätt företagarna bland ungdomen skall kunna uppmärksammas och intresseras för att bli företagare är dock mycket svårt att fastställa, men saken är av så stor vikt att den bör utredas tillsammans med frågan om nyetableringens problematik över huvud taget och en del andra spörsmål om småföretagens betingelser på olika områden t. ex. i fråga om finansiering, utbildningen, skattefrågorna, etc.

Den viktiga frågan om nyetableringens problematik skjuter utskotts-majoriteten sangviniskt undan med uttalandet att man icke finner det

Utredning angående de mindre företagen m. m.

styrkt att nyetableringsfrekvensen inom svenskt näringsliv kan anses otillfredsställande. Men, herr talman, utskottsmajoriteten har icke heller styrkt motsatsen utan uttalar bara den fromma förhoppningen att ett par reformer, som rör de mindre företagen, skall bidra »till att skapa goda förutsättningar för fortsatt nyetableringsverksamhet».

Detta uttalande bygger som sagt inte på någonting annat än fromma förhoppningar, och när ett antagande beträffande en för samhällsekonomin så oerhörd viktig fråga som graden och arten av näringslivets förnyelse icke har starkare underlag är det i högsta grad motiverat med en utredning.

Jag ber att få yrka bifall till reservanternas förslag och vill speciellt understryka deras uttalande om vikten av att den näringspolitiska utredningsverksamheten också tar sikte på att skapa gynnsamma betingelser för nyetablering.

Herr FRANZÉN i Motala (s):

Herr talman! Det finns ingen nämnvärd anledning att i dag ta upp någon längre debatt i samband med detta utlåtande från bankoutskottet. Praktiskt taget samma motionsyrkanden har ju varit uppe till diskussion flera gånger tidigare under de senaste åren, och vi får dessutom ganska snart tillfälle att återkomma till frågan då propositionen om företagareföreningarnas fortsatta verksamhet liksom propositionen nr 68 skall behandlas.

Jag vill citera vad utskottet skriver på s. 4: »Förslaget innefattar inrättandet av dels ett centralt organ, styrelsen för teknisk utveckling, som bl. a. skall svara för rådgivnings- och kontaktverksamhet i syfte att underlätta överföring av tekniska innovationer till ekonomisk exploatering, för stöd åt uppfinnarverksamhet och för informations- och dokumentationstjänst, dels ett statligt utvecklingsbolag som bl. a. skall medverka i innovationsverksamhet genom att ini-

tiera och genomföra projekt med satsande av eget kapital. Bland tänkbara former för samverkan mellan utvecklingsbolaget och det privata näringslivet nämns kapitaltillskott till expansiva mindre företag genom förvärv av aktier i syfte att skapa garantier för att tillräckliga finansiella, administrativa och tekniska resurser erhålls för krävande utvecklingsprogram.»

En del av de föreliggande frågeställningarna har redan tidigare i vår också behandlats med anledning av att de tangerats i motioner exempelvis beträffande återlånerätten från AP-fonderna, lokaliseringspolitiken med flera ärenden.

Bankoutskottet som behandlar alla frågor mycket ingående ägnade år 1966 särskilt stor uppmärksamhet åt motioner som var praktiskt taget likadana som de här föreliggande. Utskottet remitterade då motionerna till inte mindre än 30 olika remissinstanser. Av dessa ansåg 22 att det var onödigt med en begärd utredning och endast fem instanser ville ha en utredning, medan tre önskade få något delproblem utrett.

Det har inte inträffat något sedan dess som förändrar situationen till förmån för motionerna och reservationen, snarare tvärtom. Sedan riksdagsbehandlingen av ärendet i november i fjol har regeringen på riksdagens bord lagt de två propositioner som jag inledningsvis har berört. Utskottet har utförligt refererat de många utredningskraven, men frågan är för närvarande redan föremål för utredningar, bl. a. genom utredningen om översyn av aktiebolagslagstiftningen vilket aktiebolagsutredningen sysslar med. Företagsbeskattnings framtida utformning utreds sedan 1960. Förra året tillsattes den s. k. SHI-utredningen som i första hand skall pröva hur institutet bäst kan medverka till ett helt och rationellt utnyttjande av samhällets resurser inom utbildnings- och rådgivningsverksamheten med särskild inriktning på de mindre och medelsto-

Utredning angående de mindre företagen m. m.

ra företagens behov. En särskild utredning rörande utformningen av den fortsatta lokaliseringpolitiken tillsattes också i fjol. Yrkesutbildningsutredningen väntas senare i år framlägga ett betänkande med förslag angående olika former av samverkan mellan skolan och näringslivet.

Jag sade förra året i en liknande debatt som denna att det vore en björntjänst mot de mindre och medelstora företagen, om riksdagen följde reservanternas och beslöt att begära en stor utredning. Jag vidhåller denna uppfattning i dag. Det är bättre att se till att — och det anser också utskottsmajoriteten — de förslag som efter olika utredningar framlägges blir positivt behandlade än att hela detta stora frågekomplex återigen förs ut till en ny och tidsödande utredning.

Jag vill i detta sammanhang ställa en fråga till högermotionärerna med anledning av att de i sin motion skriver att en mera aktiv lokaliseringspolitik erfordras och att man därvid skall gynna de medelstora tätorterna framför storstäderna. Det verkar en aning diffust vad som menas därmed; jag kan inte riktigt förstå det. Som jag sade är det väl redan på det sättet att lokaliseringpolitiken inriktas på att lokalisera företag till mindre orter i de flesta fall, och de företagen måste ju komma från de stora städerna. Men man kan inte bestrida att även städer och tätorter med relativt stor befolkning behöver stöd i vissa situationer. Jag kan exempelvis nämna Norrköping som jag väl känner till som genom besvärliga strukturomvandlingar och av andra orsaker måste ha statens stöd. Motsvarande gäller städer som Borås och Östersund som måste betecknas som ganska stora städer. Vore det inte vanskligt att i ett riksdagsbeslut spika fast att sådana orter skall staten inte bry sig om i sin lokaliseringspolitik? För min del anser jag att detta är en avväggningsfråga och att det skall bedömas från fall till fall

när och hur staten skall gripa in på detta område.

Herr talman! Jag kan med bästa vilja i världen inte komma till något annat resultat av min bedömning av dessa motioner — och detsamma gäller bankoutskottets majoritet — än att det är fråga om mer eller mindre meningslösa utredningsyrkanden som skulle menligt försvåra möjligheterna för de aktuella företagsformerna att inom en rimlig tid erhålla det stöd som motionärerna eftersträvar. Utskottsmajoriteten hävdar därför bestämt, att riksdagen bör avslå dessa motioner.

De föregående talarna gjorde några uttalanden som jag något vill kommentera. Herr Nordgren talade som vanligt om statsmakternas mindre positiva inställning till de mindre och medelstora företagen, men samtidigt visade han själv genom ett ganska långt citat ur utskottsutlåtandet att det inte förhåller sig på det sättet. Samhället är inte negativt inställt till de mindre och medelstora företagen. Jag hade faktiskt tänkt citera utskottsutlåtandet på denna punkt, men det är alltså onödigt eftersom herr Nordgren gjort det. Många gånger har det också klart utsagts, att vi allesammans är ense beträffande den stora grupp som de nu diskuterade företagsformerna utgör. Resonemanget rör sig därför inte om vem som är mest intresserad av den eller den företagsformen, utan om lämpligheten av att skicka hela detta stora och mångskiftande frågekomplex till en ny utredning vid sidan av den som redan arbetar. För vår del anser vi att det skulle vara felaktigt att göra ett sådant dubbelarbete, som självfallet skulle fördröja de reformer som är ägnade att förbättra betingelserna för de små och medelstora företagen.

Herr Sjönell talade något om kapitalfrågorna för dessa företag. För närvarande har AB Industrikredit m. fl. en inte helt utnyttjad kapacitet, och därför synes det mig obehövt att nu

Utredning angående de mindre företagen m. m.

skapa flera kreditinstitut. Enligt min mening bör man också akta sig för att i onödan specialdestinera våra kapitalresurser.

Med det sagda ber jag, herr talman, få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr förste vice talmannen övertog ledning av förhandlingarna.

Herr NORDGREN (h):

Herr talman! Herr Franzén i Motala sade att jag citerat utskottsutlåtandet och därigenom själv visat vilken positiv inställning som finns till den mindre företagsamheten. Ja, det var utskottsmajoritetens mening jag citerade, men kvar står fortfarande vad jag yttrade strax dessförinnan, nämligen *att* de mindre företagen inte har samma rätt till vidareutbildning som de andra, *att* de mindre företagen inte äger samma möjlighet till självfinansiering som andra företag, *att* det inte finns samma möjligheter för dem att gå ut på aktiemarknaden och *att* de inte bereds tillfälle till konkurrens på lika villkor. — Jag skulle kunna fortsätta uppräkningsningen.

Då det föreligger en sådan diskriminering — jag kan inte använda något annat uttryck — av den mindre företagsamheten är det inte riktigt av utskottsmajoriteten att säga, att statsmakterna på alla sätt ser till att den företagsamheten har det bra. Såsom herr Franzén erinrade om har utredningar pågått, exempelvis företagareföreningsutredningen. Men enligt denna utrednings förslag skall de mindre företagen beredas mindre möjligheter till inflytande, och detta kan i varje fall inte vara att gynna dem.

Beträffande det statliga utvecklingsbolaget vet vi ännu inte vilka fördelar det kan medföra för de mindre företagen. Man är litet ängslig för att det kan bli ungefär samma sak som det i varje fall hittills har blivit med den statliga investeringsbanken. Direktören

för banken sade att banken inte gärna ville umgås med de små företagen.

Även om några utredningar rörande vissa specialfrågor pågår, står ändå samtliga remissinstansers tydligt uttalade önskemål kvar, herr Franzén i Motala, att man vill ha en samlad kartläggning av de mindre företagens problem. Och en sådan begäran borde det inte vara så svårt för riksdagen att bifalla.

Herr SJÖNELL (cp):

Herr talman! Jag vill säga till herr Franzén i Motala, att när jag tog upp frågan om AB Industrikredit uppehöll jag mig inte i första hand vid institutets utlåningskapacitet. Vad jag sade var att institutets verksamhet i praktiken har inneburit en besvikelse för de mindre företagen. Enligt de ursprungliga intentionerna var det ju i första hand de företagen som skulle få utnyttja AB Industrikredit.

Det har i många sammanhang omvittnats, att de mindre företagen har så svårt att erhålla långfristiga krediter. Då får man varje år höra, att ja, men vi har ju AB Industrikredit, som ju är till för att de mindre företagen skall kunna utnyttja exempelvis AP-fondmedel. De pengarna skall slussas ut till de mindre företagen via AB Industrikredit. Därvidlag har emellertid de mindre företagen som sagt blivit besvikna. Jag har här en statistik som på ett slående sätt visar detta. Jag har för övrigt fått den statistiken från institutet självt. Siffrorna visar att företag med över 500 anställda, alltså rena storindustrier, har kommit i åtnjutande av inte mindre än 6 procent av lånen i AB Industrikredit. De mindre företagen, för vilka man räknar översta gränsen vid 50 anställda och för vilka AB Industrikredit skulle bli till så oerhört stor nytta, har för närvarande endast ungefär 25 procent av lånen i institutet. När det har tillkommit ett institut som i första hand skall vara till för de mindre företagen, är det ju upprörande att i praktiken

Utredning angående de mindre företagen m. m.

bara 25 procent av institutets lån har gått till dem.

Vad beror detta på? Jo, som jag sade i mitt förra anförande är orsaken att säkerhetsbestämmelserna är alldeles för hårda och för rigorösa. De behöver mildras, om de mindre företagen skall komma i ett bättre läge och få en större andel av institutets utlåning. Jag tror också att personalresurserna vid institutet behöver utökas.

Herr FRANZÉN i Motala (s):

Herr talman! Herr Nordgren återkommer till talet om aktiebolagsformerna, men som jag tidigare sade är de frågorna under behandling av aktiebolagsutredningen, som tillsattes 1960, och vi kan väl lugna oss innan vi ställer krav på en ny utredning till dess vi får se vad aktiebolagsutredningen kommer till för resultat. Jag anser fortfarande att det är en överloppsgärning att tillsätta ytterligare en utredning, när vi redan har en utredning som sysslar med dessa problem.

Beträffande Investeringsbanken finns det ingen anledning att riva upp en ny debatt i dag. Vi hade ju en lång debatt om den saken i förra veckan. Jag kan emellertid inte minnas att direktören för Investeringsbanken fällde det yttrande som herr Nordgren återgav, alltså att han inte ville ha någonting med de små företagen att göra. Jag hade det rakt motsatta intrycket, nämligen att han vid flera tillfällen underströk att man borde hjälpa även de små företagen. Detta framhålles även i propositionen och i utlåtandet om Investeringsbanken. Jag finner det felaktigt att påstå att man inom Investeringsbanken inte vill befatta sig med de små företagen. Det förhåller sig inte så.

Herr Nordgren tar nu upp en ny fråga som han inte berörde i sitt första anförande, nämligen självfinansieringsgraden inom de olika företagen. Detta är tvdligen en outslitlig debattfråga, och det är för resten ganska förklarligt

eftersom ingen kan ge riktigt klart besked om hur hög företagens självfinansieringsgrad skall vara: 25 procent eller kanske ännu lägre, 75 procent eller 100 procent. En sak är vi dock överens om, nämligen att den inte kan vara alltför hög, eftersom detta menligt skulle inverka på skötseln av företagen. Detta har inte bara framhållits av oss; även herrar Hedlund och Wedén har i motionen II: 835 understrukt detta. De skriver på s. 5 bl. a. följande:

»Mot en mycket hög självfinansiering kan invändningar resas från fördelnings- och jämlikhetspolitiska synpunkter. Även från rent ekonomiska utgångspunkter kan skäl anföras mot höga självfinansieringsmöjligheter. Följden kan ju bli att näringslivets kapitalresurser i alltför hög utsträckning stannar kvar i företag som tidigare haft goda vinster i stället för att investeras i projekt som för framtiden är mest lövande.»

Vi understödjer helhjärtat detta resonemang, ty det är precis vad vi själva anser om självfinansieringsgraden.

Det finns naturligtvis också andra synpunkter på denna fråga. En mycket hög självfinansieringsgrad kan i viss mån nagga företagens möjligheter i kanten att betala hyggliga löner. Om man hundraprocentigt plöjer ned vinsterna i företagen ökar man förmögenhetsbildningen på bekostnad av löntagarna. Det är en sådan utveckling som vi inte kan acceptera.

När det gäller AB Industrikredit har vi varit överens om att detta bolag fortfarande har en god kapacitet. När det sedan gäller fördelningen av krediterna mellan de små, medelstora och större företagen har jag inte just nu statistiken tillgänglig, men jag antar att herr Sjönell's uppgifter är riktiga. Detta är dock en uppgift för kreditinstitutet att självt avgöra.

Herr NORDGREN (h) kort genmäle:
Herr talman! Det är självfallet mänsk-

Utredning angående de mindre företagen m. m.

ligt att glömma, herr Franzén i Motala, men jag antecknade faktiskt det yttrande som fälldes av direktör Callans, eftersom jag tyckte att det var så uppseendeväckande. Han sade att »det är svårt för banken att umgås med de mindre företagen».

Det kanske också förhåller sig på detta sätt. Banken har måhända inte resurser härför. Även mot den bakgrunden vore det angeläget med en utredning för att finna andra former för att klara kapitalförsörjningen för de mindre och medelstora företagen, t. ex. genom självfinansieringsfonder eller andra arrangemang.

Herr GUSTAFSON i Göteborg (fp):

Herr talman! Bara några ord med anledning av att herr Franzén i Motala citerade ur en motion av bl. a. herr Wedén om företagens självfinansiering. Det var ju synd att herr Franzén inte också tog upp de slutsatser som denna motion utmynnade i.

Det är alldeles riktigt att vi menat att en alltför hög självfinansieringsgrad av den typ, som förekom t. ex. på 1950-talet, är betingad av en inflationskonjunktur och har nackdelar som vi inte kan acceptera. Men vi har också uttalat, herr Franzén, att den nuvarande självfinansieringsgraden är otillräcklig och att man bör skapa möjligheter för en större grad av självfinansiering än vad som nu förekommer.

Uppfattningen att det är motiverat med en hög självfinansieringsgrad är vi dessutom inte ensamma om, herr Franzén. Därvidlag kan vi redovisa instämmande från LO:s ordförande Arne Geijer, som i en debatt här i riksdagen sagt samma sak.

Härmed var överläggningen slutad.

Herr förste vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till re-

servationen; och fann herr förste vice talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Nordgren begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller bankoutsrottets hemställan i utskottets utlåtande nr 30, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen av herr Lundberg m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom upprensning. Herr förste vice talmannen tillkännagav, att han funne tvekan kunna råda angående omröstningens resultat, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 112 ja och 96 nej.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

§ 14

Föredrogs vart för sig bankoutsrottets utlåtande nr 31, i anledning av motioner om utredning rörande möjligheterna att tillskapa regionala investmentbolag; samt första lagutskottets utlåtanden:

nr 26, i anledning av motioner angående ansvar för skada i samband med kontroll av motorfordon,

nr 27, i anledning av motioner angående respit vid underlåtenhet att betala försäkringspremie, och

nr 28, i anledning av motion om obligatoriskt stöldskydd på bilar.

Kammaren biföll vad utskotten i nämnda utlåtanden hemställt.

§ 15

Upphävande av förbudet mot offentlig nöjestillställning på vissa kyrkliga helgdagar

Föredrogs första lagutskottets utlåtande nr 29, i anledning av motioner om upphävande av förbudet mot offentlig nöjestillställning på vissa kyrkliga helgdagar.

I de likalydande motionerna I: 77 av herrar *Hjorth* och *Paul Jansson* samt II: 111 av fru *Thunvall m. fl.* hemställdes att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla om utredning och förslag om ett slopande av 10 § i 1956 års allmänna ordningsstadga.

Utskottet hemställde,

att förevarande motioner, I: 77 och II: 111, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservation hade avgivits av herr *Erik Svedberg*, fröken *Mattson*, herr *Hjorth*, fru *Lilly Ohlsson*, fru *Johansson* och fru *Lindekvist* samt herrar *Jönsson* i Malmö och *Hansson* i Piteå (samtliga s), vilka ansett att utskottet bort hemställa,

att riksdagen måtte med bifall till förevarande motioner, I: 77 och II: 111, i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning rörande upphävande av 10 § allmänna ordningsstadgan.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Fru **JOHANSSON** (s):

Herr talman! Den motion som här föreligger har, i motsats till de flesta motioner som väcks, blivit mycket välvilligt behandlad av samtliga remissinstanser. Varken rikspolisstyrelsen, Uppsala domkapitel eller länsstyrelsen i Stockholms län, från vilka utskottet inhämtat yttranden, har någonting att erinra emot att ifrågasvara 10 § i ordningsstadgan, som gäller förbud mot offentliga nöjestillställningar under de tre stora helgdagarna — juldagen, långfredagen och påskdagen — slopas.

Jag citerar ur utlåtandet: »Rikspolisstyrelsen framhåller att varje dispensförfarande innebär risk för bristande likformighet även om prövningen reserverats för ett fåtal myndigheter och anför vidare att med hänsyn till allmän ordning och säkerhet synes inte några hinder föreligga mot att upphäva 10 §.»

Uppsala domkapitel anför: »Förbudet mot offentlig nöjestillställning på juldagen, långfredagen och påskdagen saknar otvivelaktigt relevans i ett modernt samhälle. Att genom juridiskt tvång söka värna om de stora kristna högtidernas helgd förefaller knappast förenligt med statens religiösa neutralitet och kan inte heller för kyrkan utgöra ett legitimt intresse.»

Domkapitlet fortsätter: »Men många människor i vår tid står mer eller mindre främmande för dagarnas religiösa innebörd och värderar dem främst för de tillfällen de kan ge till vila, rekreation och förströelse. Dessa människor bör inte genom en negativ lagstiftning hindras att fritt planera sin fritid.» Detta framhåller alltså Uppsala domkapitel.

Länsstyrelsen i Stockholms län anför att inkomna ansökningar om undantag från tillställningsförbudet i största utsträckning gäller tillstånd att visa filmer av religiös eller eljest seriös karaktär. Dispensansökningar beträffande exempelvis idrottsevenemang har inte förekommit. Länsstyrelsen ifrågasätter, om förbudet längre har stöd hos folkmajoriteten. Då dessutom förbudet knappast är förenligt med religionsfriheten och ej heller torde ha någon uppgift ur ordningssynpunkt ansluter sig länsstyrelsen till motionernas syfte.

Utöver de här citerade remissinstanserna har följande organisationer beretts tillfälle att avge yttrande: Sveriges socialdemokratiska ungdomsförbund, Folkpartiets ungdomsförbund, Centerns ungdomsförbund, Högerns ungdomsförbund, Sveriges frikyrkoråd, Sveriges kristna ungdomsråd och Frikyrkliga ungdomsrådet. Icke någon av

Upphävande av förbudet mot offentlig nöjestillställning på vissa kyrkliga helgdagar

dessa organisationer motsätter sig en utredning.

Jag ber att få besvåra kammaren med några citat. Folkpartiets ungdomsförbund uttalar: »För ensamstående personer känns ofta ensamheten särskilt tung under de stora helgerna.» De kan därför vilja ha möjlighet att besöka inte bara gudstjänster o. d. utan också nöjestillställningar av olika slag. Centerns ungdomsförbund anser också att förbudet bör upphävas, liksom även Högerens ungdomsförbund.

Sveriges frikyrkoråd framhåller att det säkerligen finns många människor i vårt land som önskar att 10 § ordningsstadgan skall bibehållas, eftersom de tillmäter juldagen, långfredagen och påskdagen stor betydelse från religiös synpunkt, men rådet anser att spörsmålet bör bli föremål för behandling i samband med kyrka—stat-frågan.

Samma uppfattning har Sveriges kristna ungdomsråd, som säger: »I ett demokratiskt samhälle krävs, att respekt visas för olika synsätt. Det kan då inte vara rimligt att hävda ett synsätt på bekostnad av ett annat genom lagtext, så länge det inte rör sig om att gardera samhället och enskilda mot skada. För vår del står det klart att förbudet mot offentliga nöjestillställningar vissa helgdagar inte innebär ett skydd av det slaget. I stället innebär förbudet ett tvång för många att ta hänsyn till en åskådning, som de inte delar eller är likgiltiga för. Vi anser, att ett tvång av den art, som nöjesförbudet innebär, mer skadar än gagnar sitt syfte.»

Av dessa olika remissyttranden framgår det klart och tydligt att man anser att frågan bör utredas.

Första lagutskottet har emellertid vid behandlingen av de föreliggande motionerna, såsom kammarens ärade ledamöter kunnat märka, inte kunnat uppnå enighet, utan lotten har fått fälla utslaget, varvid de som önskar avstycka motionerna kommit att utgöra majo-

ritet. Vad som skiljer utskottsmajoriteten och reservanterna åt vill jag hellre betrakta som små differenser än som väsentliga skiljaktigheter. Jag tror inte att någon inom utskottet vill utöva tvång i en fråga som denna.

Utskottsmajoriteten yrkar avslag på motionerna under framhållande av att frågan om förbudets hävande bör upptagas till behandling i den parlamentariska utredning angående förhållandet mellan kyrka och stat, som Kungl. Maj:t signalerat kommer att tillsättas. Det låter ju ganska bestickande. Det kanske finns de som frågar sig vad det egentligen är som skiljer utskottsmajoriteten och reservanterna åt, eftersom bägge parter vill ha en utredning. I utskottets utlåtande föreslås att frågan hänskjuts till kyrka—stat-utredningen. Jag har just varit inne i första kammaren och lyssnat på den pågående debatten där i samma ärende. Statsrådet Palme begärde ordet och meddelade, att förberedelsen för en kyrka—stat-utredning är under arbete i departementet. Statsrådet Palme framhöll att den utredning som kommer att tillsättas inte skall syssla med detaljer utan endast behandla de stora principiella avgörandena, varför han ansåg att det skulle vara olyckligt om vi, när vi nu skall ta ställning till yrkandena i motionerna, skulle såsom utskottsmajoriteten har föreslagit hänvisa frågan enbart till utredningen kyrka—stat.

När jag hörde detta stärktes jag i min uppfattning, att vi handlat riktigt som har reserverat oss på grund av att vi inte anser oss kunna enbart hänvisa motionen till en kommande utredning om förhållandet mellan kyrka och stat utan vill hålla frågan öppen, så att Kungl. Maj:t beredes tillfälle att på det sätt som Kungl. Maj:t finner lämpligt utreda frågan.

Reservanterna hyser i likhet med utskottsmajoriteten den uppfattningen, att den fråga som motionärerna har aktualiserat bör bli föremål för utred-

Upphävande av förbudet mot offentlig nöjestillställning på vissa kyrkliga helgdagar ning, men vi anser oss inte böra ta ställning till hur denna utredning skall utföras utan menar att det bör ankomma på Kungl. Maj:t att på det sätt som befinnes vara lämpligt utreda frågan.

Med dessa ord, herr talman, ber jag att få yrka bifall till den reservation som är fogad till utskottets utlåtande.

Herr GUSTAFSSON i Borås (fp):

Herr talman! Jag kan inte finna att det föreligger några skäl till att man ens skulle försöka att sätta in denna fråga i ett djuplodande religionsfrihets-sammanhang. Vi lever i ett land där folk utan påföljd får bekänna sig till vilken religion de vill. De får också vara utan religion om de så vill.

I ett par motioner har påyrkats en utredning av förbudet mot offentliga nöjestillställningar på vissa kyrkliga helgdagar — juldagen, långfredagen och påskdagen. Varken utskottet eller reservanterna motsätter sig en utredning. Vad som står som utskottets mening har som fru Johansson här förut nämnde kommit att avgöras genom lottens hjälp. Bakom reservanternas mening står alltså lika många ledamöter som bakom utskottets.

Vi som företräder utskottet har den uppfattningen att en stor del av Sveriges folk, kanske man rent av kan våga tro på en majoritet, alltså tillmäter de nämnda tre helgdagarna ett sådant religiöst värde, att de bör hållas fria från mera rafflande offentliga nöjestillställningar. Det borde därför inte behöva kännas som något kränkande av friheten, om nu gällande nöjesförbud på de tre kristna helgdagar det här är fråga om finge gälla — året har ju ytterligare 362 dagar då full frihet råder. Behöver man nödvändigtvis använda uttrycken intolerans och religionstväng om dem som önskar att nuvarande ordning skall bestå? Jag tycker inte det. Det finns också ett ord som heter hänsyn, vilket

man bör kunna tillämpa i detta sammanhang.

Jag har emellertid inte tänkt argumentera från denna utgångspunkt. Utskottet har som kammarens ledamöter kan se på s. 7 vid behandlingen av motionerna inhämtat att spörsmålet om förhållandet mellan kyrka och stat och därmed sammanhängande lagstiftning kommer att hänskjutas till en parlamentarisk utredning. Jag kan inte tänka mig annat än att den fråga det nu gäller kan tas upp av en sådan utredning. Det väntas att denna utredning kommer att tillsättas inom kort. Vi har inhämtat att den kommer att bedriva sitt arbete på grundval av de betänkanden som behandlar relationerna mellan kyrka och stat. Vi menar att även den här aktuella frågan därvid bör komma under förutsättningslös prövning. Därför anser utskottet att något initiativ från riksdagen nu inte är påkallat.

Reservanterna vill bryta ut denna särfråga ur det större sammanhanget men vill inte föreslå hur utredningen lämpligen skall utföras. Det bör, säger man, få ankomma på Kungl. Maj:t att ta ställning härtill. Jag kan väl förstå dem som hävdar att nöjesförbudet i 10 § i 1956 års allmänna ordningsstadga av många uppfattas som ett principiellt oriktigt tvång. Men å andra sidan finns det troligen ännu fler som skulle uppleva det som stötande, om offentliga tillställningar med prägel av kommersiell nöjesindustri förekommer på dessa dagar. Ehuru jag hävdar en långt gående frihet känner jag mig mest tillfredsställd med att som situationen nu är den aviserade parlamentariska utredningen får behandla den ordningsstadga det här är fråga om. I denna utredning kommer att sitta med personer, som representerar både den ena och den andra uppfattningen. Jag vill påpeka att utskottets skrivning sammanfaller med den ståndpunkt som Sveriges frikyrkoråd givit till känna.

Upphävande av förbudet mot offentlig nöjestillställning på vissa kyrkliga helgdagar

Med dessa ord, herr talman, ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

I detta anförande instämde herrar *Rimmerfors, Keijer, Nilsson* i Lönsboda, *Åberg* och *From* (samtliga fp), *Persson* i Heden (cp), *Berglund* och *Westberg* (båda fp), *Eriksson* i Bäckmora (cp) samt *Antby* (fp).

Herr FRIDOLFFSSON i Stockholm (h):

Herr talman! Under den tid socialdemokraterna regerat i detta land har trenden för den religiösa utvecklingen varit klart märkbar. Socialdemokraterna har handlat i enlighet med sin gamla paroll: bort med altaret och tronen! De har tvingats att gå långsamt fram — det gäller ju att behålla makten! — men de har handlat i avkristnande riktning så fort och så grundligt som de vågat.

Regeringspartiet har skjutit in sig på olika samhällsområden där kristendomen haft en lagligt skyddad position. I religionsfrihetens namn har man attackerat frågorna. Man har hävdat att vi har religionsfrihet och därför skall de olika kristna samfundet och sammanslutningarna i frihetens namn acceptera även obehövliga situationer.

För att nå sina mål har man använt en strategi som förefaller ganska dubbelbottnad: man har pläderat för frihet men inför förbud, man har sagt sig vara neutral men agerat kristendomsfientligt. Nu deklarerar man att lagligt skydd för kristendomen är ett tvång som oliktankande uppfattar som en kränkning, och därför skall lagskyddet bort. Jag finner det därför helt följderiktigt att man nu från socialdemokratiskt håll i motioner kräver att förbudet mot offentliga nöjestillställningar på juldagen, långfredagen och påskdagen skall slopas. Man vill ge fritt fram för nöjeslivet även på de tre största kristna högtidsdagarna.

De nöjeslystna i detta land har under praktiskt taget årets samtliga kväl-

lar — och nätter med, för den delen — möjlighet att delta i den offentliga nöjeskarusellen. Det är därför rätt fantastiskt att tänka sig att motionärerna inte ens för att visa respekt för den mycket stora folkgrupp som är kristligt troende vill avstå från offentliga nöjen under tre av årets 365 kvällar.

Jag vill understryka att det finns folk rörelser, exempelvis idrotten, som visat respekt för de aktuella helgdagarna. Detta framgår bl. a. av remissvaret från länsstyrelsen i Stockholms län, den enda länsstyrelse som varit remissinstans. Till nämnda länsstyrelse hade inte inkommit någon dispensansökan för idrottsevenemang på de aktuella dagarna. En annan institution som visat respekt trots att den inte lyder under allmänna ordningsstadgan är radio-TV. Den har möjlighet att sända vilka program som helst. En jämförelse mellan TV-programmet på långfredag och TV-programmet på andra helgdagar visar emellertid skillnaden.

Det är därför beklagligt att en så stor folkrörelse som arbetarrörelsen inte vill visa en sådan tolerans mot de kristna, att den respekterar de aktuella kyrkliga högtidsdagarna. Genom lagstiftning har arbetarrörelsen fått en egen helgdag — första maj. De kristna rörelserna har mig veterligt accepterat denna; man har förstått vad den betyder för arbetarrörelsen. Socialdemokraterna visar en dubbelmoral. De upphöjer sin demonstrationsdag till helgdag men unnar inte den kristna opinionen att få behålla långfredagen och de två andra helgdagarna i deras ursprungliga karaktär.

Att visa hänsyn är förvisso en av förutsättningarna för att ett samhälle skall fungera. Vi har lagar och förordningar som ger medborgarna riktningar för vad som är tillåtet och otillåtet. Vi finner det i dag självklart att exempelvis mötesfriheten är garanterad. Jag tror att oavsett vad remissinstanserna säger majoriteten av den kristna opinionen önskar att i lugn och ro utan störande

Upphävande av förbudet mot offentlig nöjeställning på vissa kyrkliga helgdagar nöjesevenemang få fira de tre största kristna högtidsdagarna, som för kyrka och samfund intar en central plats i gudstjänstlivet.

Det är många som i debatten framför argumentet, att eftersom massor av folk inte längre betraktar de aktuella helgdagarna på annat sätt än vilka andra dagar som helst, så är tiden inne för ett upphävande av denna lagparagraf. Jag kan försäkra, herr talman, att de kristna här i landet anser att juldagen, långfredagen och påskdagen har en mycket, mycket djup innebörd. Man torde till och med fästa minst lika stor vikt vid dessa dagar som arbetarrörelsen gör vid sin demonstrationsdag första maj — och det vill förvisso inte säga så litet.

Jag hyser den farhågan, att det här i riksdagen tyvärr finns en majoritet av socialdemokrater och kommunister som är för nöjesförbudets upphävande och som om en stund kommer att genomdriva ett slopande av 10 § i ordningsstadgan, och då försvinner även denna kristna sed från vårt folks traditioner. Det beklagliga är att om detta nu blir fallet, så kommer det att ske med några kristna bekännares stöd. Dessa menar, att man inte kan värna om sådana här seder. Nej, saknas viljan kan man inte värna om någonting alls.

Jag har här i min hand Broderskapsrörelsens religionsfrihetsprogram, som antogs i augusti 1967. Av punkt 8 i detta program framgår att Broderskapsrörelsen — eller den kristna vänstern som man också kallar sig och som skyltade ivrigt i förstamajdemonstrationerna — bl. a. kräver dels att förbudet mot offentliga nöjesarrangemang under vissa kyrkliga helgdagar skall upphävas, dels att den s. k. trosfridsparagrafen skall slopas. Om man nu i dag blir bönhörd vad beträffar nöjesarrangemangens frisläppande på juldagen, långfredagen och påskdagen, är det väl bara en tidsfråga innan det i det s. k. kristna Sverige tillåts att offentligt hur fräckt som helst häda kristna centralgestalter. Man

har, herr talman, otvivelaktigt kommit långt på detta område under vår nuvarande regim. Det beklagliga är att i den fråga vi behandlar i dag den kristna vänstern — Broderskapsrörelsen — har gått i spetsen och berett marken. Man har sått — i dag skall riksdagen skörda.

Jag skulle tro, herr talman, att folk i allmänhet har haft och har full förståelse för de aktuella helgdagarnas särställning och den begränsade möjligheten till offentligt nöjesliv under dessa dagar. Man har ansett det naturligt att dessa tre helgdagar med sin djupa kristna innebörd traditionellt skall firas i någorlunda stillhet. Men genom socialdemokraternas klåfingrighet — man kan gott använda detta ord — kommer man nu att på lagstiftningsvägen söka rycka undan grunden för denna i hela vårt samhälle genomsyrade uppfattning.

Jag vill sluta med att säga att jag naturligtvis inte finner regeringspartiets agerande i den här frågan på något sätt förvånande. Det fullföljer ju bara det socialdemokratiska partiets linje när det gäller dess inställning till de kristna samhällsfrågorna.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Fru JOHANSSON (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag vill vända mig till herr Fridolfsson i Stockholm. Jag skall försöka att inte använda sådana tongångar som han lät komma till uttryck. Jag har i första kammaren haft tillfälle att lyssna till ett par socialdemokrater som talade för reservationen. De framförde sina synpunkter på ett försvant sätt, herr Fridolfsson. De framhöll att det här inte var fråga om att gå till attack mot några kristna värden. Var snäll och läs protokollet när det kommer! Då skall herr Fridolfsson finna att de i stället framhöll att de har stor respekt för de kristna värdena. Detta får man höra av personer som icke poängterar att de omfattar en kristen livsåskådning. Det är faktiskt så att man

Upphävande av förbudet mot offentlig nöjeställning på vissa kyrkliga helgdagar

— med rätt eller orätt — fordrar litet mer av människor som i tid och otid hävdar sin kristna inställning. Den har vi naturligtvis rätt att hävda, och det gör även jag, men jag håller styvt på att när vi från kristet håll fordrar hänsyn så skall vi också själva visa hänsyn för de profana organisationerna och de människor som säger sig vara icke kristna; det är svårt att avgöra var gränsen mellan kristna och icke kristna går.

Herr Fridolfsson framhöll att han inte var förvånad över att socialdemokraterna avgivit denna motion. Jag vill då påpeka att — vilket herr Fridolfsson väl har sig bekant från utskottsarbetet — vi är i gott sällskap; samtliga politiska organisationer, även de kyrkliga remissinstanserna vill ha en utredning.

Herr FRIDOLFFSSON i Stockholm (h) kort gemmäle:

Herr talman! Fru Johansson anmärkte på mitt sätt att debattera; man skulle tala försynt och lågmält och viska fram sina argument, i varje fall när man framför synpunkter som är kritiska mot socialdemokraternas förslag. Fru Johansson menade också att man inte i tid och otid skall tala om kristendomen och framställa sig som talesman för de kristna. Men, fru Johansson, här diskuterar vi en fråga som har den allra största betydelse. Från socialdemokratiskt håll framförs nämligen motionskravet att de tre kyrkliga högtidsdagarna juldagen, långfredagen och påskdagen skall jämföras med vilken annan helgdag som helst och att därför nöjesförbudet skall upphävas beträffande dessa dagar. Skall jag med den uppfattning jag har i denna situation stå här och hyckla om mina tankegångar? Jag har rätt att anlägga mina synpunkter på detta problem. Jag gör det kanske inte på ett så rundhänt sätt att socialdemokratiska ledamöter i denna kammare tycker att jag är en trivsamt ledamot som säger mycket utan att egent-

ligen säga någonting. Jag har klargjort vad jag tror den kristna opinionen tycker och tänker i denna sak, och det ber jag naturligtvis inte på något sätt om ursäkt för.

Fru JOHANSSON (s) kort gemmäle:

Herr talman! Jag har icke ett ögonblick förtänt herr Fridolfsson i Stockholm att här framföra sina synpunkter. Det har vi rätt att göra både herr Fridolfsson och jag och andra, men det har många gånger förvånat mig att herr Fridolfsson så gärna använder giftiga ord, och det är det som jag har reagerat mot. Han säger att detta är en mycket allvarlig fråga. Ja, det är det verkligen. Det är på grund av frågans allvar som vi här vill ha en utredning till stånd för att man verkligen allsidigt skall kunna få frågan belyst. Det kommer väl en dag när de som då tillhör riksdagen får ta ställning till den frågan. Av utskottsutlåtandet framgår att meningsskiljaktigheterna är mycket små, vilket även betonades i det anförande som hölls av herr Gustafsson i Borås, vilken försvarade utskottets ställningstagande. Därför tycker jag att det inte skulle behövt bli en sådan diskussion som den som här har förts.

Herr NILSSON i Agnäs (h):

Herr talman! Jag kom i går kväll att höra på Lejonets son Ben Gurion. Det var en liten detalj som fastande i mitt minne bland de många större sakerna. Han kom att tala om när staten Israel proklamerades 1948. Det kunde inte ske den dag som var avsedd, utan han gjorde sitt uttalande kvällen före. Varför det? Jo, därför att dagen efter var det vilodag, sabbat. Han är politiker. Han är socialist. Hans parti är socialistiskt, hans folk är politiskt medvetet. De hycklar inte någonting, men de har ändå respekt för religionen, för judendomen, för sina fäder.

När jag läste motionen nr 77 i första kammaren väckte den min förvåning.

Upphävande av förbudet mot offentlig nöjestillställning på vissa kyrkliga helgdagar

Min första tanke vid läsningen av den var: Finns det inte längre något verkligt viktigt att göra en insats för? Är det så väsentligt att få bort ett historiskt betingat nöjesförbud på tre av årets helgdagar att man måste göra upprepade ansträngningar för det och bl. a. motionera i riksdagen om en lagändring?

I motionen framhålls att »allt tvång måste uppfattas som en kränkning av kristendomens grundidéer» — men detta är inte sant, herr talman! Att förbudet mot nöjen än i viss mån finns kvar hänger ju samman med vår historia med kristen stat, ty de lagstiftande människorna i det här landet visste ju att just en av kristendomens fundamentala principer var lagen, och lagens första nytta eller bruk var den yttre, borgerliga, att buden skulle vara medborgarna till rättesnöre och råd och hjälp i deras civila, jordiska liv. Det dubbla borgerskapet var erkänt av den stat som så intimt var förbunden med kyrkan. Och visst är lagen alltid tvång! Att sedan kristendomen vet om den andra grundidén, nämligen evangelium, hindrar ju inte att lagens krav togs och bör tagas på allvar.

Nu har ju det offentliga samhället tagit avsked från de kristna grundidéerna och talar om religiös neutralitet; men då det här krävs att de sista stadgarna skaffas bort, vill jag ställa några frågor. Är det någon, som förörättas av det nuvarande förhållandet? Lider någon svårt av förbudet mot offentliga nöjen på tre av årets dagar? Är det många människor som uttalat kravet och har de gjort det spontant och motiverat? Jag har inte kunnat värja mig mot en undran om vad man är ute efter, kanske utan att själv reflektera över det. Är det fortfarande den besvärlige Jesus från Nasaret som irriterar? Trycker han sin auktoritet på oss då vi i stort sett håller tre av årets 365 eller 366 dagar nöjesfria? Är det detta att förbudet kopplas sam-

man med kristen tro som djupast förargar? Jag är inte säker men frågan inställer sig. Skulle man, om samhället, med anledning av behovet av lättnader för poliser och ordningsvakter eller av något annat skäl, krävt 3 eller 30 dagar med samma stillhet, ha funnit sig i det utan knot? Nu finns det ju dispensrätt. Ansökningarna är inte många och de har beviljats. Finns det då någon som lider?

Det är förvisso intet tryck från de många i vårt land att få bort denna kvarleva från den kristna tiden. Kan vi då inte få ha kvar denna gamla och enligt min mening goda ordning också i det Sverige som kallar sig sekulariserat och är religiöst neutralt? Kan ni inte vara litet storslagna mot oss gammalmodiga? Får jag i dag efterlysa respekt för våra fäders syn och för den grupp, som såras av att det samhälle, som den solidariskt betalar skatt till och arbetar för, helt avvecklat kristen lagstiftning.

Först gäller det våra fäder. »Barnens ära är deras fäder» heter ett gammalt ordspråk. De som före oss byggde detta land och som trodde på nyttan av lagens första bruk och därför införde helgfrid och sabbatsro kunde väl inte lagstifta om allt för den nya tid vi lever i, men när vi har rört oss bort från deras tro och tankar kunde vi väl hylla deras insats och deras möda för oss genom att behålla något av det som de ansett riktigt. Det har alltid hedrat ett folk att det ärat sina fäder. Skulle vi inte kunna ha kvar förbudet mot bullrande nöjen på tre helgdagar, då det säkert inte skadar oss eller demokratin?

Därnäst vill jag fråga efter respekten för de stora skaror av medborgare, de kristna bekännare, som, trots att man kunde tro motsatsen vara fallet med tanke på remissinstansernas svar i utlåtandet, håller på söndagsvilan och det riktiga i att också samhället värnar om den. De är kvar i det tänkesätt och

Upphävande av förbudet mot offentlig nöjestillställning på vissa kyrkliga helgdagar

den tro som enligt vad som påstås har övergetts av majoriteten svenskar. De är i alla fall lojala mot landet, bär solidariskt bördorna och försöker, om än med sorg, att finna sig i att mycket som de ansett värdefullt för samhället bryts ned, såsom söndagsro, gatufrid och respekt för Guds bud. De hör ju att demokratin kräver att sådana kristna normer inte får vara med som lag i landet. Men kunde vi då inte som lagstiftare gå dem till mötes och säga, att vi på någon punkt kan göra dem till viljes och låta denna gamla lag vara kvar? Vi tar inte skada av det. Vi må också ha respekt för deras synsätt; det är demokrati.

Fru Johansson betonade att det är en allvarlig fråga, och jag menar att den är ytterst allvarlig även från denna synpunkt. Det är också min uppfattning att den neutrala ställning i religiösa frågor, som vår stat med rätta intar, inte får innebära, att staten inte kan bekänna sig till en lag, en god ordning och en nyttig sed bara därför att den ursprungligen har kyrkan till upphov eller stämmer med Bibeln. Om en ordning främjar statens liv och medborgarnas bästa är det väl statens plikt att behålla den. Så religiöst neutral är inte staten som ju ännu är förenad med kyrkan. Som ansvariga har vi att tänka på risken att riva ned på det ena området efter det andra utan att bygga upp något i stället. Tar vi bort något som betydligt så mycket för vårt samhälles grundande och växt måste vi ge något positivt i stället. Det är inget tvivel om att helgdagarnas frid, rytmen mellan vardag och helg, varit av stor betydelse för formandet av en god livsmiljö. Det har varit värdefullt just för staten, och det är dålig politik att föröda detta. Det är inte Jesus från Nasaret vi behöver försvara. Han klarar sig alltid. Inte heller behöver staten stärka kyrkan med det som här kallas tvång. Det är i stället staten som får se upp så att den inte förintar sin egen

grundval. Demokratin kan urholkas genom sådant som kallas frihet utan att vara det — jag menar alltså sådant som bara i negativ mening är frihet: en löslighet i allmänhet. Frihet skall ha ett positivt innehåll.

Sammanhanget är komplicerat, men kan man inte koppla samman denna fråga med de svårigheter på rättsvårdens och ordningens område som bereder oss sådana bekymmer i dag? När vår livsmiljö hotas och trivseln i vårt politiska hemvist förstöres har det samband med att vi i våra reformer och i vår lagstiftning har tänkt för litet på etiken och på det som djupast sett är livsfrämjande för människan. Ett gammalt ordspråk säger att den som sår vind, skördar storm.

Här har anförts vad remissinstanserna framhållit och vad som sagts från kyrkans håll, och jag vill nu återge vad en av våra reformatorer har sagt: Kyrkan kan man inte förstöra utifrån; den kan bara förstöras inifrån. Jag är rädd för att de som har skrivit remissvaren har tänkt sig för alltför litet.

Min vädjan är därför: Låt oss ha kvar de tre dagarnas stillhet! De övriga dagarna är ju hur fria som helst — om det nu kan kallas frihet. Det är min övertygelse att det tjänat folk och land och främjar den framtida trivseln i samhället bäst om vi i dag bifaller utskottets hemställan.

Herr JÖNSSON i Malmö (s):

Herr talman! Det är riktigt vad som sagts tidigare att när man läser första lagutskottets förevarande utlåtande om upphävande av förbudet mot offentlig nöjestillställning på vissa kyrkliga helgdagar får man lätt den uppfattningen att det är mycket litet som skiljer utskottsmajoriteten och reservanterna. På båda sidor har man förordat en utredning i frågan, och då kan man ju fråga sig varför inte utskottsmajoriteten och reservanterna har kunnat enas om en

Upphävande av förbudet mot offentlig nöjestillställning på vissa kyrkliga helgdagar
gemensam skrivning och ett gemensamt förslag.

Men trots allt har vi väl olika meningar i sakfrågan. Det tycker jag också har framgått av inläggen i denna debatt. I varje fall har jag, när jag anslutit mig till reservationen, i likhet med flertalet remissinstanser intagit en klar ställning för att 10 § i 1956 års allmänna ordningsstadga om förbud mot anordnande av offentlig tillställning juldagen, långfredagen och påskdagen bör upphävas. Utskottsmajoriteten har inte motsatt sig att frågan utredes men har förutsatt att densamma kommer att tas upp i en kommande utredning rörande förhållandet mellan kyrka och stat. I själva verket är det väl så — och det är möjligen där vi skiljer oss åt — att de som vill bibehålla ett förbud tror sig kunna förhålla förbudets slopande genom att hänskjuta frågan till en kommande kyrka—stat-utredning. Utskottets majoritet har helt naturligt inte kunnat direkt avfärda motionerna, eftersom de har mottagits mycket välvilligt av samtliga remissinstanser. Ingen av remissinstanserna har nämligen motsatt sig att frågan utredes, och det förslaget har därför också i sak biträtts av utskottsmajoriteten.

Enligt min mening finns det emellertid ingen anledning att vänta med ett slopande av nöjesförbudet på vissa helgdagar till dess att förhållandet mellan kyrka och stat har omreglerats. Jag är av den meningen att redan i det förhållande vi nu har mellan kyrka och stat bör nöjesförbudet slopas. Jag har nämligen mycket svårt att förstå — för att uttrycka mig drastiskt — att det över huvud taget någon gång har kunnat finnas skäl för ett förbud i lagstiftningen. Det måste ju vara oriktigt och kan knappast vara förenligt med statens religiösa neutralitet att med ett juridiskt tvång värna om de kristna högtidernas helgd. Det kan väl inte heller vara ett intresse för kyrkan, eftersom detta enligt min mening skulle betyda

att kyrkan inte själv tror på slagkraften och styrkan i sin evangelieförkunnelse.

Synen på de kyrkliga helgdagarna har vidare under de år som gått sedan 1956 naturligtvis förändrats. Jag tror att detta beror på att den enskilda individens möjligheter till värdering och analys av traditionella uppfattningar har vidgats genom att vi fått en ökad bredd på utbildningen. Nöjesförbudet har enligt min mening, inte heller, såsom någon tidigare talare sökte ge intryck av, någon förankring hos majoriteten av vårt folk. Majoriteten betraktar med all sannolikhet dessa dagar på samma sätt som andra lediga dagar. De värderas helt säkert främst med hänsyn till att de ger möjlighet till vila, rekreation, förströelse och avkoppling.

Enligt min mening finns det ingenting som talar för ett bibehållande av nöjesförbudet, inte ens från religiösa synpunkter. Vår demokrati och statens religiösa neutralitet måste nämligen innebära, att det är den enskilda personens ensak att avgöra på vilket sätt han eller hon skall disponera de berörda kyrkliga helgdagarna. Människorna bör inte, såsom jag nämnt, genom en negativ lagstiftning hindras att fritt planera sin fritid. Jag tycker att Uppsala domkapitel i sitt remissvar ger uttryck för en mycket riktig uppfattning när det skriver på följande sätt: »Lika litet som man kan tvinga människor till tro, lika litet finns det anledning att tvinga på dem en bestämd attityd till kyrkliga högtidsdagar.»

Hemställen i vår reservation innebär en anhållan om utredning rörande upphävande av 10 § allmänna ordningsstadgan. Utformningen av denna utredning anser vi det böra ankomma på Kungl. Maj:t att ta ställning till. Personligen vill jag emellertid, med hänsyn till min principiella inställning till denna fråga, uttrycka det önskemålet att snabbast möjliga väg skall användas.

Allra sist, herr talman, vill jag säga några ord om de inlägg som gjorts i

Upphävande av förbudet mot offentlig nöjestillställning på vissa kyrkliga helgdagar

denna debatt. Flera talare har använt orden »hänsyn och respekt», och jag vill bara säga att det är riktigt att man skall visa hänsyn och respekt för de olika uppfattningar som finns. Det är väl bara den skillnaden mellan oss att jag anser att hänsynen och respekten skall vara ömsesidiga. Vi skall respektera olika uppfattningar i samhället.

Herr Fridolfsson i Stockholm tog vidare upp en jämförelse med förstamajfirandet. Han gjorde det också i utskottet, men han var i dag något försiktigare. I utskottet sade han att långfredagen inte är »någon vanlig första maj». Jag skall liksom jag gjorde i utskottet svara honom, att jag inte tänker gå in på något resonemang om vilken dag som betytt mest för mig, långfredagen eller första maj. Låt mig dock få säga att jag hoppas att herr Fridolfsson förstår — om han inte förstår det, vet jag att andra gör det — att första maj för mig är en symbol för framåtskridandet i vårt land, en symbol för den allmänna rösträtten, kortare arbetstid, tryggheten i vårt samhälle. Och jag skulle vilja fråga: Är det dessa ting herr Fridolfsson i Stockholm är emot när han blandar in första maj i detta resonemang?

I detta anförande instämde herr *Hugosson* (s).

Herr **FRIDOLFFSSON** i Stockholm (h) kort genmäle:

Herr talman! Herr Jönsson i Malmö slog fast, att för honom hade första maj betytt mera än långfredagen. Låt mig bara säga, att ett sådant uttalande kan inga kristna i detta land ansluta sig till.

Herr **HAMRIN** i Jönköping (fp):

Herr talman! Jag skall gärna vidgå att denna fråga för mig framstår som sådan, att jag känner mig ha taleplikt. Det är en fråga där det måste vara i hög grad meningsfullt att delta i opinionsbildningen och att rakt på sak ge till känna sin mening.

Till herr Jönsson i Malmö och till de motionärer, som inte kunnat stilla sina svärd utan gått till attack, vill jag bara säga att det ändå är med en viss förvåning man erfar vilken auktoritet den kristet bekännande opinionen i detta land plötsligt blivit i deras ögon. Jag har, uppriktigt sagt, inte tidigare märkt eller förstått, att de socialdemokratiska motionärerna och deras likasinnade i andra sammanhang, exempelvis här i kammaren, brukar åberopa sig på eller solidarisera sig med ståndpunkter och uttalanden som görs just från kristet håll. Men här passar det sig tydligen att så göra, av någon anledning. Nu ges, som sagt, plötsligt åt en mening, som man sett framföras av någon kyrklig eller frikyrklig instans, men som inte behöver vara och enligt min mening säkerligen heller inte är representativ för tänktsätten i vad som brukar kallas de djupa leden, högsta vitsord, och den läggs på botten i en motion som det tunga argumentet, en motion som — jag skall inte yttra mig om uppsåtet — ändå måste resultera i att ett nytt steg tas mot en avveckling av allt sådant i vårt offentliga liv som ännu kan erinra om det faktum, att hela vår kultur dock har sina djupaste rötter i kristendomen och över huvud taget inte kan göras begriplig, om den inte ses just i ljuset av detta faktum.

Men det tänker man inte på — det vill man inte ta hänsyn till, när man går till attack och skjuter in sig på de ting det här är fråga om: detta att futtiga tre dagar av årets 365 i en speciell mening, av en alldeles speciell anledning, skulle få vara fridlysta från ett braskande och kommersialiserat nöjesliv, som sannerligen på årets alla övriga dagar har tillräckligt spelrum och förvisso även förstår att fullt ut utnyttja sina möjligheter.

Man brukar på sina håll, herr talman, inte sällan rikta grovt orättvisa anklagelser mot kristna grupper, mot kristna människor, för ofördragsamhet och in-

Upphävande av förbudet mot offentlig nöjestillställning på vissa kyrkliga helgdagar

tolerans. Vi vet hur det brukar låta. Jag tycker att anklagelsen, inte minst i det här aktuella sammanhanget, har en mycket besvärande likhet med en bumerang. Skulle det verkligen — jag frågar på samma sätt som herr Nilsson i Agnäs nyss — vara att begära för mycket att den hänsynen visades, att de tre stora dagar som det här är fråga om, juldagen, långfredagen och påskdagen, vilka för den svenska kristenheten och för kristenheten världen över är förknippade med för tron omistliga firningsämnen, skulle få behålla sin särställning och sin med hänsyn till just nöjesförbudet unika karaktär? Skulle man inte, jag frågar på nytt, från den *andra* sidan kunna vara mäktig den generositeten, om det nu skall betraktas som en så stor generositet? Det kan eller vill man tydligt inte, vilket jag djupt beklagar.

Får jag fråga: Vad är det för tvång man talar om, som skulle innebära en så allvarlig påfrestning på samvetena? Jag vågar påstå att vi exempelvis på skolans område i vissa hänseenden har en ordning som — för föräldrar och elever — innebär en långt allvarligare samvetskränkning. I det fallet slår man inte larm. Där säger man ingenting. Man godtar en ordning som innebär, att samhället in i minsta detalj dekretar, hur våra barns uppfostran skall se ut. Låt mig säga att det som kan se ut som frihet, långt ifrån alltid är frihet.

Jag kommer på nytt med en fråga: Skulle man inte kunna tänka sig att de som nu inte kan eller vill ge den omstridda paragrafen en djupare, religiöst betingad motivering, i varje fall skulle kunna se den som ett uttryck för god miljövard, som ett led i meningsfylld samhällelig miljöpolitik? Det är en aktivitet som i dag, som bekant, har hög prioritet. Skulle man inte kunna sätta in det i *det* sammanhanget, detta att värna om ron och stillheten åtminstone på de tre stora helgdagar som det här är fråga om? Är det inte,

med andra ord, någonting som människorna rent miljövardsmässigt skulle behöva och som vi här — samhället — i någon mån skulle kunna förhjälpas dem till?

Herr talman! Jag fruktar att vi — som man nu gör, när man plockar en bit då och en bit då — är i färd med att göra oss urarva det kristna samhällets värdefullaste tillgångar. Man plockar det ena bladet efter det andra. Till sist står vi där med en naken, död, vissnad kvist i handen. Vi bäddar för en ödslighet, vilket vi en dag kan få anledning att djupt ångra. Personligen känner jag stark ledsnad över vad som nu håller på att hända.

Jag kan, herr talman, inte finna att det är någon adekvat åtgärd att slussa över dessa motioner till någon kyrka—stat-utredning, men jag yrkar ändå bifall till klämman i utskottsutlåtandet.

Herr SVENSSON i Kungälv (s):

Herr talman! Tonen har varit ganska exalterad och uppskruvad men jag tror att man skall reducera denna fråga till dess verkliga proportioner. Låt oss se den ur religionsfrihetssynpunkt. Om vi tittar ut i världen en smula, finner vi att religionsfriheten sitter oerhört trångt på många håll. Jag kan bara påminna om vad som händer i Spanien och i Sovjetunionen. Man kan gå vidare och finna att på många håll är inte respekten för religionsfriheten så värst stor liksom inte heller för den politiska friheten. Detta är alltså en liten del av själva den stora frågan. Jag tycker att man ändå skall följa sina principer, och i så fall måste man givetvis finna att denna paragraf bör tas bort och frihet råda även på detta område.

Herr Fridolfsson i Stockholm har talat i mycket starka ordalag om att idrotten visar respekt, vilket är riktigt, och om att TV och radio visar respekt, vilket också är riktigt. Detta beror emellertid knappast på lagstift-

Upphävande av förbudet mot offentlig nöjeställning på vissa kyrkliga helgdagar

ningen utan på att vederbörande har känt att man bör visa respekt för dessa helgdagar.

Herr Fridolfsson har också talat om första maj och sagt att den socialdemokratiska regeringen med lagstiftning har genomdrivit att den dagen blivit helgdag. Ärade kammarledamöter, den svenska riksdagen har fastställt många helgdagar via lagstiftning, men det är inte detta frågan gäller. Det har aldrig någonsin fallit arbetarrörelsen i tankarna att genom lagstiftning hindra andra människor att ägna sig åt vare sig religiösa sammankomster eller nöjesarrangemang under första maj. Det är där kärnpunkten ligger.

Eftersom herr Fridolfsson var uppe i en replik mot herr Jönsson i Malmö vill jag säga honom att herr Jönsson aldrig gjorde någon avvägning mellan långfredagen och första maj beträffande vilken dag som hade betytt mest för honom. Det är att fara med falskt vittnesbörd, om man tillvitar en annan människa en åsikt som hon uppenbarligen icke har uttryckt.

Jag har i viss mån en annan mening än fru Johansson om herr Fridolfssons agerande här i kammaren. Jag tycker att han skall fortsätta med det, bara han inte gör det som representant för de kristna samfunden. I denna fråga har vi nämligen svart på vitt på att de kristna samfunden och kyrkan har en annan åsikt än den herr Fridolfsson i Stockholm har fört till torgs. Det är ju betecknande, som fru Johansson och andra talare har nämnt, att remissinstans efter remissinstans inte bara har tillstyrkt en utredning utan också uttalat en positiv uppfattning för motionen.

Herr Fridolfsson i Stockholm har också dragit fram Broderskapsrörelsens religionsfrihetsprogram. Det kan vara naturligt, eftersom vi godkände detta program i somras efter en rätt lång diskussion. Denna gällde dock andra punkter än den nu aktuella; den

gick igenom relativt smärtfritt.

Den avgörande motiveringen för vårt ställningstagande har varit den tanke som står att läsa på s. 16 i vårt religionsfrihetsprogram: »Det som är fundamentalt ur kristen synpunkt är insikten om att evangeliet är ett fritt erbjudande. Tron är tillit, grundad på ett ömsesidigt förhållande mellan Gud och människan, respektive mellan Gud och församlingen. Allt som kan sätta människan i en tvångssituation i förhållande till evangeliet måste uppfattas som en kränkning av dess egen idé.»

Det är alltså när vi ser på frågan som kristna människor, utifrån kristendomens innersta idé, som vi når fram till denna ståndpunkt. Jag vill i det sammanhanget också hänvisa till vad Uppsala domkapitel har anfört i sitt remissyttrande — samma tankegångar kommer tillbaka där. Jag tror att kyrkorna — och herr Fridolfsson också! — gör kristendomen en otjänst genom att tvinga fram en sådan sak. Kristendomen är ett fritt erbjudande; det måste stå aldeles klart för oss. Det har också de religiösa organisationerna som yttrat sig förstått.

Till slut, herr talman, en annan sak! Det har talats om var majoriteten står i religionsfrågan, men jag kan inte anse att detta skulle vara en majoritetsfråga. Alla våra frihetsbegrepp — t. ex. religionsfriheten, yttrandefriheten, pressfriheten — är någonting som vi vill ge människorna, även om det bara är en liten minoritet som kräver det. Frihetsbegreppet måste tolkas på det sättet. Därför har jag nu bara att yrka bifall till reservationen.

Jag vill emellertid återigen framhålla, att även reservationen är ganska försiktig i sitt uttalande. Reserveranterna säger att det kan »ifrågasättas om det finns anledning att behålla det ovan nämnda förbudet». Detta visar väl att man har respekt för vad frågan gäller.

Upphävande av förbudet mot offentlig nöjestillställning på vissa kyrkliga helgdagar

Herr FRIDOLFFSSON i Stockholm (h) kort genmäle:

Herr talman! Herr Svensson i Kungälv framhöll att arbetarrörelsen aldrig har förbjudit offentliga nöjestillställningar på första maj men att den anser att långfredagen inte heller skall vara befriad från offentlig nöjesliv.

Men, herr Svensson, vi kan väl vara överens om att det är stor skillnad på dessa dagar! Vi anser att långfredagen, med dess djupa religiösa innebörd, även framdeles bör få vara nöjesfri. Första maj däremot är ju inte någon kyrklig helgdag.

Herr Svensson i Kungälv tog också upp mitt agerande i talarstolen. Jag vet inte vem jag skall tro på, om jag skall sätta tilltro till fru Johansson, som gav mig en tillrättavisning eller om jag även i fortsättningen skall följa herr Svenssons anvisningar för mitt agerande. Jag har emellertid aldrig sagt, herr Svensson, att jag skulle vara någon talesman för kristenheten i stort, utan jag har bara framfört de synpunkter som jag tror att det finns majoritet för inom de kristna leden.

Till sist ytterligare en sak, herr talman! Jag har fått klart för mig, att om man vill se talesmän för Broderskapsrörelsen bekymrade, skall man idka innantillsläpning ur deras program — detta tycks de uppfatta närmast som en oförskämdhet. Det är ett mycket märkligt uppträdande. Jag vet inte om de skäms för sina synpunkter eller om de tycker att den ståndpunkt de intar är besvärlig att försvara.

Herr GUSTAFSSON i Borås (fp) kort genmäle:

Herr talman! Det är ett par yttranden i denna kammare som givit mig anledning att begära ordet för en kort replik.

Jag vill endast nämna att Sveriges frikyrkoråd och Sveriges kristna ungdomsråd båda anser att den fråga debatten nu gäller i första hand bör be-

handlas av den parlamentariska utredning som väntas och som skall behandla kyrka—stat-utredningen.

Vi tror att detta är det riktigaste. Vi har i utredningen inhämtat vad vi redovisar på s. 7. Det står där: »En sådan utredning torde inom kort tillsättas av Kungl. Maj:t och få till uppdrag att bedriva sitt arbete på grundval av» — märk! — »föreliggande betänkanden om relationerna mellan kyrkan och staten.» SOU 1967: 45 har på s. 546 tagit upp den fråga som vi här debatterar. Vi har alltså täckning när utskottet yrkar på att frågan hänskjutes till den aviserade utredningen.

Reservanterna vill ha en utredning där man anhåller om upphävande av 10 § i den allmänna ordningsstadgan. Detta är klart utsagt i reservationen. Vi vill att en förutställningslös utredning göres och detta sker bäst genom det förslag som vi framför i utskottet. Hur kammaren nu än röstar gäller det i bägge fallen en utredning. När denna fråga återkommer till kammaren — jag förutsätter att så sker — blir tiden inne för en ingående sakdebatt.

Herr SVENSSON i Kungälv (s) kort genmäle:

Herr talman! Herr Fridolfsson i Stockholm talar om att det är stor skillnad mellan första maj och långfredagen. Ja, det är självklart att så är fallet. Det är mycket stor skillnad, både historiskt och innehållsmässigt. Jag har heller inte försökt att jämföra dessa båda dagar. Jag tror att herr Jönssons i Malmö yttrande också gick ut på att det är svårt att jämföra dessa dagar ur den synpunkten. Vad jag anser vara väsentligt är frågan huruvida man genom lagstiftning skall ålägga människor och organisationer att uppföra sig på visst sätt. Socialdemokratin har aldrig haft en tanke på att skapa en sådan lagstiftning för första maj.

Jag tror att herr Fridolfsson i Stockholm missuppfattade mig när han trod-

Upphävande av förbudet mot offentlig nöjeställning på vissa kyrkliga helgdagar

de att jag hade en annan uppmaning till honom än den som Lisa Johansson hade. Fru Johanssons och min grunduppfattning om herr Fridolfsson är säkert densamma. Härvidlag vill jag inte bli misstolkad, men inte heller jag tycker att herr Fridolfsson uppträder särskilt normalt om vi tänker på hur vi i allmänhet uppträder här i kammaren mot varandra.

Herr Fridolfsson får gärna läsa vårt program. Om herr Fridolfsson vill kan han köpa hela upplagan, ty vi kan trycka en ny. Vi skäms inte för vårt ställningstagande på något sätt. Det är fullt konsekvent och försvarbart.

Herr Gustafsson i Borås talade om kyrka—stat—utredningen och hänvisade till vad Sveriges frikyrkoråd och Frikyrkliga ungdomsrådet har sagt. Vem som skall utreda detta är för mig inte någon fråga av stor betydelse. Kan kyrka—stat—utredningen ta upp den, är saken klar. Enligt min mening kan Kungl. Maj:t få avgöra saken. Om det, som utbildningsminister Palme har sagt, är svårt att väva in frågan i denna utredning, får vi göra på annat sätt. På den punkten, herr Gustafsson i Borås, har vi ingen avvikande mening.

När jag röstar för reservationen gör jag det närmast därför att den uttalar en åsikt, även om den är försiktig. Utskottsmajoriteten däremot säger »å ena sidan» och »å andra sidan», vilket inrymmer alla åsikter. Jag vill inte ställa mig bakom detta utan vill för min del tillkänna en åsikt.

Herr GUSTAFSSON i Borås (fp) kort genmäle:

Herr talman! Jag vill bara säga till herr Svensson i Kungälv att vad vi yrkat på är att frågan blir föremål för en förutsättningslös utredning; då skall man inte gå längre i motiveringen.

Herr SVENSSON i Kungälv (s) kort genmäle:

Herr talman! Det är kanske där den

stora skillnaden ligger. Jag har fattat ståndpunkt och tycker inte att utredningen bör vara fullt så förutsättningslös som herr Gustafsson i Borås menar.

Herr WERNER (h):

Herr talman! Låt mig redan från början få säga att jag i denna fråga sympatiserar mycket mer med Sveriges frikyrkoråd än med Uppsala domkapitel. Det är intressant i all sin bedrövlighet att konstatera att domkapitlet agerar i stil med vissa andra kyrkliga företrädare, som är angelägna att till varje pris vara i takt med tiden. I något slags kristlig blygsamhet eller beskedlighet tar man ett steg åt sidan och står med hatten i hand och menar sig representera en liten grupp. »Många människor står mer eller mindre främmande för högtidsdagarnas reella innebörd»; inte kan vi hävda något krav på samhällshänsyn för helgdagar. Det verkar som om man glömt vilken stor herre man tjänar, Han som själv en gång försökte stävja världsligt oväsen och drev månglare ur templet. Jag är alldeles övertygad om att andra domkapitel hade svarat helt annorlunda, om de fått ärendet på remiss.

En del remissinstanser menar liksom motionärerna att högtidsdagarna inte längre har någon förankring hos folket. Hur kan man vara så tvärsäker på det? En överväldigande majoritet låter sig dock fortfarande betjänas av kyrkorna och frikyrkorna i högtidliga sammanhang. Herr Jönsson i Malmö sade att synen på helgdagarna har förändrats sedan 1956. Det skulle man kunna säga, herr Jönsson! Enligt statistiken har vi mycket mer folk i kyrkorna på långfredagarna nu än vi hade 1956. Synen har alltså förändrats men inte så som herr Jönsson i Malmö trodde.

Sysslar man aldrig så litet med kyrkligt fältarbete utanför de traditionella formerna kan man få uppleva ganska överraskande ting. Just på långfredagen talade jag på en tillställning för 600

Upphävande av förbudet mot offentlig nöjestillställning på vissa kyrkliga helgdagar

hemlösa män i denna stad — en del av det klientel som våra sociala myndigheter i stort sett har misslyckats med men som föreningen »Hjälp åt hemlösa» tagit sig an. Det doftade både T-sprit och dunder i salen, och språket var inte precis någon pastoralsymfoni. Man skulle tro att dessa människor fullständigt struntade i himmel och helvete, Gud och präster, kyrka och allt sådant. Men vem vägar frändöma dessa människor känslan för den religiösa saken? De sjöng med i sångerna om barnatro och änglavakt med en inlevelse och iver som man skulle önska finna mer av i kyrkobrödrakörer.

Eller för att ta ett annat exempel. Härom veckan när det var uttryckning på våra militära regementen hade vi i Malmö, som vi brukar, korum med nattvardsfirande. Tyvärr skrev inte tidningarna härom, ty tidningarna har en något negativ uppfattning om nyhetsmaterial. Kyrkan var emellertid full av folk, och nästan alla tog emot Kristi lekamens och blods sakrament — vanliga friska tjuguariga svenska pojkar alltså!

Sådana här exempel kan motionärerna verkligen inte vifta bort med att »helgdagarna inte innebär någonting för de flesta» o. s. v. Motionärerna kan naturligtvis uttala sig om sig själva, men sedan bör deras tyckande tystna. Jag anser att det finns litet av hyckleri över motionärernas skrivning, då de med sitt yrkande menar sig slå vakt om kristendomen och hindra »en kränkning av dess grundidéer» — det är väl ändå inte precis motionsmotivet.

Herr Svensson i Kungälv var inne på samma sak. Som om man med denna motion ville demonstrera sin omsorg om kristendomen! Så är det väl ändå inte, herr Svensson!

När det talas om tvång i detta sammanhang bör man göra klart för sig vad det är för tvång det gäller. Rimligen gäller tvånget i första hand företagarna i nöjesbranschen, som får göra uppehåll

i sin verksamhet någon dag. Men liknançe förbud gäller ju strängt taget alla helgdagar för de flesta företagare, och vi har väl ingen anledning att slå vakt om den här sortens företagare. De sociala problemen är stora nog ändå i det kommersialiserade nöjeslivet.

Allmänheten tvingas inte till någon besvärande aktivitet, som kan kännas kränkande — tvärtom. Och det är ju inte tal om att tvinga folk till kyrkan. En del av remissinstanserna liksom även motionärerna tycks anse att det bakom detta tvång ligger den baktanken, att man skulle få mer folk till kyrkor och bönhus. Möjligen tvingas man till hänsynstagande till den kyrka som man själv representerar eller som en mycket stor majoritet av det svenska folket tillhör. Det kan väl inte anses vara ett obilligt krav i en demokrati. Man skall väl kunna visa hänsyn även till annat än det man själv representerar. Och så tvingas man för all del också på några blygsamma punkter att ta hänsyn till mänsklighetens odiskutabelt störste Mästare — Människosonen själv. Även om man inte står i något personligt trosförhållande till Kristus, måste man i alla fall vara saklig och inse att den mannen är fundamentet för vår västerländska kultur. Den sakens sakligheten borde väl kunna ålägga en någon liten återhållsamhet på den mannens födelsedag och dödsdag.

Det är väl helt klart att konst och litteratur genom århundraden haft dessa helgdagar som sin säkert mäktigaste inspirationskälla. Jag har svårt att förstå att det skulle vara någon uppgift för oss att härvidlag göra oss urarva. Väl vet jag att religionen inte står och faller med något riksdagsbeslut, men med vad jag nu har anfört vill jag yrka bifall till utskottets hemställan — jag tror nämligen att denna fråga hör hemma inom den parlamentariska kommitténs kompetensområde och kan behandlas i samband med problemet kyrka och stat.

Upphävande av förbudet mot offentlig nöjestillställning på vissa kyrkliga helgdagar

Herr SJÖHOLM (fp):

Herr talman! Den här debatten börjar genom herr Werners inlägg göra skäl för utskottsutlåtandets rubrik som handlar om offentliga nöjestillställningar.

Jag tycker att detta är en alltför enkel fråga för att spilla så mycket ord på som vi har gjort här. Det är en mycket enkel och klar religionsfrihetsfråga som man bara kan finna en lösning på. Jag skall ändå ta upp några yttranden som har fällts här och börjar med herr Werner, som klagade på domkapitlets remissyttrande. Herr Werner ville alltså göra gällande att domkapitlet i denna sak inte talar av någon fast eller grundlig övertygelse utan bara vill följa med strömmen för att vara de profana till lags. Det är ju en rätt allvarlig anklagelse. Jag undrar om man får lov att göra sådana i herr Werners läger.

Herr Werner framför alltid det gamla slitna argumentet om de förrättningskristna: det är så och så många som låter döpa sina barn, så och så många som gifter sig i kyrkan, o. s. v. Det börjar bli utslitet, herr Werner. Det blir inte bättre för att det upprepas ofta. För dessa förrättningskristna gäller ju nämligen vad herr Werner anklagade domkapitlet för: det finns ingen övertygelse bakom handlingen; de har inte den tro som dessa handlingar egentligen skulle förutsätta. Det finns som herr Werner vet ett mycket gott statistiskt belägg för detta.

Herr Werner talade också om hemlösa män i Stockholm. Den föreslagna lagstiftningen skulle inte innebära något som helst hinder för herr Werner att hjälpa dem även i framtiden. Man har missuppfattat reservationen om man tror att upphävandet av dessa bestämmelser skulle medföra någon minskning i det kristna utövandet dessa dagar — det är inte tal om det.

Jag skulle sedan vilja övergå till herr

Fridolfsson, som framförde vissa underliga funderingar.

Låt mig till en början slå fast, herr Fridolfsson, att religionsfrihet inte är detsamma som religionsfientlighet. Jag tror att det är en vanlig missuppfattning att det skulle föreligga en parallell däremellan. Det är det inte alls. De som ivrar för religionsfrihet vill skapa bästa möjliga förutsättningar för de religiöst verksamma att utöva sin verksamhet, men det skall råda religionsfrihet — vi skall inte ha tvång på något sätt!

Det är också en missuppfattning, herr Fridolfsson, att det är meningen att tvinga folk att roa sig dessa dagar. En ändring medför nog inte heller någon större skillnad. Flera talare har påpekat att det har förekommit mycket få dispensansökningar. Skillnaden blir inte stor, men förbudet bör bort i religionsfrihetens namn.

Vidare var väl herr Fridolfssons parallell med första maj litet misslyckad. Arbetarrörelsen skall naturligtvis få fira sin första maj. Som herr Svensson i Kungälv har sagt, har arbetarrörelsen inte kommit på idén att begära lagstadgat förbud för andra att roa sig på annat sätt, exempelvis för att tvinga dem att gå och se på demonstrationen. Exemplet var fullständigt misslyckat. Den parallell herr Fridolfsson drog mellan långfredagen och första maj var en ganska underlig jämförelse, men den bör ändå bemötas med några ord.

Herr Nilsson i Agnäs talade om Lagen — med stor bokstav — och man kan väl säga att lagen från början varit ett medel att hålla nere de små men att den numera blivit ett medel att frigöra de små — ibland kanske till och med under motstånd från kristendomen, dess värre. Jag tycker nog att man bör säga att så förhåller det sig.

Man kan också fråga, som någon har gjort: Behöver kristendomen verkligen det lilla lagstöd som 10 § i ordningsstadgan utgör? Kan den paragrafen

Upphävande av förbudet mot offentlig nöjestillställning på vissa kyrkliga helgdagar

vara så betydelsefull att det skulle ha en sådan kolossal innebörd om man tog bort den? Är det inte att undervärdera sin egen inneboende kraft alltför mycket?

Herr Nilsson i Agnäs talade om frihetsbegrepp. Jag har ett frihetsbegrepp som jag tror håller i de flesta lägen, nämligen att frihet är att göra allting som inte skadar någon annan. Där går gränsen, och man får inte överskrida den. Gör man inte det, så är allting som det skall vara. Det kan inte skada någon, om en person vill gå på biograf eller teater på juldagen eller långfredagen. Det kan inte påverka de uppriktigt kristna, som jag har all respekt för. För mig är det alldeles ofattbart att andra människors teaterbesök är någonting så oerhört att man behöver sätta sig på tvären på det här sättet.

Det är ju märkligt att så gott som alla remissinstanser ger uttryck för en önskan att slopa detta förbud. Det gäller både statskyrkans representanter och de frikyrkliga. Även de profana myndigheter som har yttrat sig är emot förbudet. Alla de argument som här i debatten travas på varandra från kristet håll går emot de remissyttranden som avgivits från samma håll. En motställning uppstår ju i denna fråga, vilket jag tycker är mycket anmärkningsvärt.

Andra ledamöter har citerat ur Uppsala domkapitels remissyttrande. Jag vill citera följande: »Lika litet som man kan tvinga människor till tro, lika litet finns det anledning att tvinga på dem en bestämd attityd till kyrkliga högtidsdagar.» Det är ju kärnfrågan och det är ju där vi står, herr Werner. Domkapitlet har på ett alldeles riktigt sätt fattat vad frågan gäller.

För min del tycker jag nog att det inte alls skulle behövas någon utredning. Jag anser att det gäller en liten enkel religionsfrihetsfråga, som vi skulle ha kunnat avgöra på en gång. Förbudet är ofattbart. Jag tycker att motionärerna har varit alltför blygsamma.

Det måste vara fel att hänskjuta denna fråga till utredningen kyrka—stat, som väl ändå får tillräckligt mycket att syssla med och som dessutom kanske kommer att dra ut på tiden, om vi skall döma efter den takt i vilken utredningen hittills har arbetat.

Det av dessa två förslag som mest verkar i religionsfrihetens anda återfinns i reservationen och därför skall jag, herr talman, yrka bifall till denna.

Herr WERNER (h) kort genmäle:

Herr talman! Jag måste till herr Sjöholm säga att »nöjestillställningen» tog slut, när han kom upp i talarstolen och agerade som den besserwisser han gärna gör sig till i religiösa frågor. Det går ju lätt så, när man själv ställer sig utanför. Han har gått igenom vad som sagts av alla talare här utom av hans egna partikamrater. Men tala litet med dem, herr Sjöholm! Det är kloka män som har talat här. De har kanske ett och annat att lära också herr Sjöholm.

Vidare är han också besserwisser när det gäller alla dessa mängder av människor som låter sig betjänas av svenska kyrkan och frikyrkosamfund. Med vilken rätt säger Ni, herr Sjöholm, att det inte finns något allvar hos dessa människor? Får man verkligen vara så självsäker i sina uttalanden om vad som rör sig i människors hjärtan?

Herr Sjöholm gjorde sig skyldig till en missuppfattning, men jag skall inte ta upp det, eftersom kammarens ledamöter väl hellre vill resa hem än höra på mig. Vad beträffar långfredagen får jag visst fortsätta att tala för de hemlösa. Men de exempel jag anförde tog jag upp för att vederlägga påståendet att »helgerna inte längre innebär någonting för de flesta». Vidare vill jag rekommendera herr Sjöholm att studera vad Sveriges frikyrkoråd säger, ty det är ganska kloka ord.

Herr SJÖHOLM (fp) kort genmäle:

Herr talman! Jag förstår att nöjes-

Upphävande av förbudet mot offentlig nöjeställning på vissa kyrkliga helgdagar

tillställningen tog slut för herr Werner, när jag vederlade vad han hade sagt och visade att det var felaktigt. Epitetet besserwisser kanske vi skall dela; jag vet inte om det passar bättre på mig än på herr Werner. Det kanske kan diskuteras.

Vad beträffar mitt påstående att det inte finns något allvar hos många av dem som benyttar sig av kyrkans tjänster vill jag framhålla att det ju är ett faktum. Det har gjorts en utredning om detta, herr Werner. Den utredningen har kommit till det resultatet. Man har nämligen frågat människor som har låtit viga sig i kyrkan eller låtit döpa sina barn o. s. v. om de tror på Gud och de har svarat nej. Jag tycker det måste uppfattas som att de inte tror på detta. Om herr Werner kan vända det till något annat så är han duktig i att vränga till saker och ting.

Emellertid påstår herr Werner själv att det inte fanns något allvar i domkapitlets yttrande. Det tycker jag är en betydligt allvarligare anklagelse.

Fru THUNVALL (s):

Herr talman! Åtskilliga talare i debatten har tillstyrkt vår motion, men eftersom jag är motionär och blivit så hårt attackerad av andra talare tycker jag att jag måste säga någonting i frågan trots att debatten dragit ut på tiden.

Jag är något förvånad över att flera talare så klart tagit ställning mot ett slopande av förbudet samtidigt som de ställer sig bakom utskottets utlåtande där det ändå framhålles, att en parlamentarisk utredning om förhållandet mellan kyrka och stat kommer att ta upp denna fråga till förutsättningslös prövning när den inom kort torde tillsättas. Statsrådet Palme sade i första kammaren att utredningen håller på att sammansättas och att den nog kommer att ägna sig åt andra ting och inte åt dessa som räknas som detaljer. Det är alltså enligt statsrådet Palme inte troligt att den här frågan tas upp av ut-

redningen, och därför är jag glad att reservanterna har hållit fast vid sin tanke att överlåta åt Kungl. Maj:t att utreda frågan och framlägga förslag om slopande av 10 § i allmänna ordningsstadgan.

Jag vill säga några ord om vissa av remissorganen eftersom herr Werner sade att herr Sjöholm borde läsa Sveriges frikyrkoråds yttrande. Detta är ju det mest restriktiva av de lämnade yttrandena, men där framhålles i alla fall, att det i ett fritt läge bör »tillkomma trossamfunden att själva bestämma vilka helgdagar de vill fira och vilken religiös innebörd de vill ge var och en av dem». Då Sveriges frikyrkoråd skrivit så mycket kan jag inte riktigt förstå varför man inte skulle kunna tänka sig att gå längre beträffande denna fråga.

Herr Werner åberopade också Frikyrkliga ungdomsrådet, men detta framhåller ju att om den nämnda utredningen inte kommer till stånd, en separat utredning bör tillsättas.

Jag tror att det var herr Gustafsson i Borås som sade att det inte behövde kännas som en kränkning. Vi har sagt i motionen, och det har Centerns ungdomsförbund helt instämt i, att »allt tvång måste uppfattas som kränkning av kristendomens grundidé» och bedömer det som möjligt att »förbudet kan förstöra kyrkans möjligheter att upprätthålla goda kontakter med vissa samhällsgrupper».

Inget remissorgan — och inte heller motionärerna — vill nedvärdera de kyrkliga helgdagarna. Vi anser att även remissorganen uttalat att ingen skall tvingas att fira någon dag på ett visst sätt och att det nuvarande förbudet inte är till fördel för de kristna församlingarna och deras sammankomster. Det är i hög grad en angelägenhet för dem, lika väl som för andra organisationer, att genom upplysning och ökad information skapa ett intresse för deltagande i religiösa sammankomster.

Domkapitlet i Uppsala och länssty-

Upphävande av förbudet mot offentlig nöjestillställning på vissa kyrkliga helgdagar

relsen i Stockholms län har återopats. Utan att återge vad dessa remissinstanser säger på denna punkt vill jag framhålla att jag tillmäter alla remissorgan lika stort värde. Eftersom en tidning har tillåtit sig den uppfattningen att denna fråga endast skulle vara någonting för ungdomen att intressera sig för, har jag emellertid velat peka på det remissvar som domkapitlet i Uppsala har avgivit. Jag anser detta svar vara synnerligen viktigt, eftersom det är kyrkans högsta myndighet som här har svarat. Domkapitlet går så långt — längre än motionärerna — att man bestämt tillstyrker ett upphävande av förbudet.

Personligen har jag inte ändrat uppfattning i den här frågan med åren. Att ärendet inte har aktualiserats tidigare från min sida beror på andra orsaker. Då vi emellertid efter kontakter med kyrkliga organisationer fann att de hade samma uppfattning som vi, ansåg vi det vara motiverat med en framställning om att få en ändring till stånd också beträffande dessa återstående helgdagar.

Går vi tillbaka i historien, finner vi att det förr var förbud mot nöjeställningar på så gott som alla helgdagar och tvång att gå i kyrkan. Jag tror inte att det ens på den tiden främjade ett kristligt sinnelag. Sedan ändrade man lagen, första gången 1895, så att förbudet kom att gälla de nu aktuella helgdagarna plus pingstdagen. Herr Fridolfsson sade att detta var en socialdemokratisk trend. Men man kan väl ändå inte påstå att vi kunde ha gjort någonting åt detta 1895. Jag vet inte om det har försämrats möjligheterna för de kristna organisationerna att pingstdagen undantogs från förbudet, men det kan jag absolut inte tro.

Det har talats om den dispens man kan erhålla från länsstyrelsen, och det har visat sig att denna dispens är en formsak. De som har begärt dispens har inte vägrats sådan under föregående år. Länsstyrelsen i Stockholms län säger för

övrigt att man har kommit att använda en mjukare linje än en strikt lagtolkning skulle innebära. Även länsstyrelsen ansluter sig till det i motionerna uttalade syftet.

Nu har det alltså gått 25 år sedan någon ändring gjordes i detta avseende, och vi tycker att tiden kan vara inne att upphäva förbudet för återstående helgdagar.

Herr Hamrin i Jönköping sade att vi inte någonsin visat sådant intresse för kyrkliga frågor förut i riksdagen. Jag vet inte om herr Hamrin har någon möjlighet att bedöma min uppfattning i religiösa frågor. Jag vet i varje fall att ingenting av mitt handlande varit avsett som en attack mot kristendomen och de religiösa värdena. Men jag kan inte tro att kristendomen upprätthålles endast av dessa förbud. Man har nästan kunnat få den uppfattningen när man har lyssnat till en del av talarna här i dag.

För att återkomma till dispensgivningen vill jag nämna att inte alla de som ordnat tillställningar på dessa helgdagar har lämnat in dispensansökningar, utan många har gått andra vägar.

Många organisationer anordnar fester dessa helgdagar. Det gjorde man i min ungdom och det gör man än i dag. Man kallar det för enskilt samkväm. För sådana sammankomster är inte lagen tillämplig. Däremot är det allom bekant att den arrangerande organisationen får oerhört många nya medlemmar en sådan dag. För att anordna en offentlig tillställning fordras däremot myndigheternas tillstånd, som alltid är förknippat med krav på ordningsvakter. Något sådant tillstånd behövs inte för ett enskilt samkväm och inte heller några ordningsvakter.

Vidare har det här talats om de ensamma och hemlösa. Herr Werner sade att han hade haft tillfälle att tala inför sådana människor, och det är ju inte meningen att någon skall förhindras att göra det. Men alla människor kan inte

Upphävande av förbudet mot offentlig nöjestillställning på vissa kyrkliga helgdagar

komma ens till sådana sammankomster, och många har förklarat att de just under dessa helgdagar känner sin ensamhet svårare än annars därför att de inte har någonstans att ta vägen. Inte ens restaurangerna är öppna de dagarna.

Jag kan här ta ett exempel som visar hur man kan gå till väga. För åtskilliga år sedan fanns det en restaurang som höll öppet på långfredagen. Då var det nästan omöjligt att komma in där, eftersom restaurangen var den enda i staden som höll öppet. Ägaren fick böta för sitt tilltag men fortsatte ändå år efter år att ha öppet på långfredagen, eftersom det var den mest lönsamma dagen på hela året.

Jag kan ta ett annat exempel som visar att man från kyrkans håll inte behöver ha något nöjesförbud för att kunna samla människor. Nyårsafton är som vi vet en kväll då alla nöjesetablissemang håller öppet och satsar så mycket de kan. Den kvällen anordnar Uppsala domkyrka midnattsmässa, och jag kan garantera kammarens ledamöter att det då trots konkurrensen från nöjesetablissemangen är alldeles fullsatt i domkyrkan.

Mycket har sagts under denna debatt, och många uttalanden har bemötts. Det var väl egentligen herr Fridolfsson i Stockholm som riktade de fränaste angreppen mot oss motionärer. Han sade att det inom socialdemokratien alltid har funnits en märkbar trend i motionernas riktning. Han påstod också att det varit Broderskapsrörelsen som gått i spetsen för och drivit på denna fråga. Det vill jag bestrida eftersom FPU, som absolut inte är en socialdemokratisk organisation, på sin kongress 1965 har bifallit en motion om att nöjesförbud på vissa allmänna helgdagar skulle avskaffas. På FPU-kongressen 1967 antogs också ett program för förbundet — det var samma år som Broderskapsrörelsen anslöt sig till samma linje — och jag skall eftersom det blivit kutym att citera ur andra organisationers program läsa upp en del av vad som står i FPU-program-

met. Det refererades också i remissyttrandet från FPU till första lagutskottet i detta ärende. Det heter i FPU-programmet bl. a. följande:

»I svensk lagstiftning finns lagar som strider mot religionsfrihetens principer och som därför bör avskaffas. Dit hör lagen om nöjesförbud på vissa helgdagar och den s. k. trosfridsparagrafen. Det kan inte anses motiverat att förhindra människor att på vissa dagar göra vad som annars är tillåtet.»

Jag skall inte ytterligare ta upp vad som tidigare sagts, ty det har bemötts av de föregående talarna. Jag har dock funnit det angeläget att ta upp vad jag nu framfört. Jag vill också understryka vad vi uttalat i motionerna, nämligen att vi inte tror att de religiösa intressena vinner något på ett bibehållande av förbudet. Jag tror faktiskt att det är tvärtom. Inte heller förlorar de något på att det försvinner. Sedan jag tagit del av remissyttrandena har jag styrkts i min uppfattning i detta avseende.

I likhet med vad som anföres i den till utskottsutlåtandet fogade reservationen hemställer jag, »att riksdagen måtte med bifall till förevarande motionspar, I: 77 och II: 111, i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning rörande upphävande av 10 § allmänna ordningsstadgan». Till detta vill jag foga ett instämmande i herr Jönssons i Malmö förhoppning att Kungl. Maj:t skall använda snabbast möjliga väg för att komma till beslut i frågan.

Herr SVENSSON i Vä (cp):

Herr talman! Jag hade knappast tänkt mig att man här skulle ta upp en så omfattande debatt som det faktiskt har blivit. Det rör sig ju inte om en religionsfråga utan om ett utredningskrav.

Det har sagts tidigare att det inte ingivits många dispensansökningar. Det finns omnämnt i utskottsutlåtandet att under 1967 inkom till överståthållarämbetet 22 och till länsstyrelsen i dåvarande Stockholms län tre dispensansök-

Upphävande av förbudet mot offentlig nöjestillställning på vissa kyrkliga helgdagar ningar. Alla dessa dispensansökningar så när som på en gällde tillstånd att förevisa film och samtliga bifölls.

Jag kan inte engagera mig så i denna fråga att jag tror att den har så stor betydelse att man kan beteckna det som ett katastrofläge, om detta nöjesförbud skulle behöva kvarstå någon längre tid framöver. Det visar det ringa antal dispensansökningar som har ingivits. Och det är ju endast fråga om tre av årets 365 dagar. Det är ingen som har krävt att dessa nöjesförbud skulle bibehållas för alla tider, utan det gäller endast tidpunkten för den utredning som man har begärt skall igångsättas.

Jag tror som sagt inte att detta förbud har åstadkommit så stor skada att man inte kan avvakta den utredning som enligt vad utskottet har erfarit kommer att tillsättas och som troligen kommer att ta upp även denna fråga och ta upp den till en förutsättningslös prövning. Det är därför som utskottet inte har ansett att något särskilt initiativ från riksdagens sida för närvarande är nödvändigt. I detta instämmer jag givetvis helt och fullt, då jag har under-tecknat utskottsutlåtandet.

Här skulle man kunna försätta som många talare har gjort och tala om den estetiska och religiösa innebörden. Jag tycker knappast att detta hör hemma i dagens debatt. Med hänsyn härtill och med hänsyn till den långt framskridna tiden skall jag inte låta fresta mig till att fortsätta diskussionen, utan jag ber, herr talman, kort och gott att få yrka bifall till utskottets utlåtande.

Fru THUNVALL (s) kort genmäle:

Herr talman! Det framgår klart av de anföranden som hållits till förmån för utskottets förslag att man räknar med att frågan inte kan lösas genom en utredning. Det skulle ju kunna tänkas att utredningen skulle komma till det resultatet att förbudet kunde upphävas, men många talare har ju yttrat sig för dess bibehållande. Jag påminner än en gång

om att statsrådet Palme sade att den utredning man nu är i färd med att tillsätta inte kommer att ta upp dessa frågor. Jag påpekade också att det inte fanns något stort behov av dispens. Det har inte kommit in många dispensansökningar därför att man går andra vägar.

Jag skulle vilja tillråda herr Svensson att ta reda på hur många föreningar som hade anordnat Bingo senaste långfredag. Det skulle jag vilja veta. Skillnaden mellan utskottsmajoriteten och reservanterna tycks vara att reservanterna anhåller om utredning rörande upphävande av 10 § i allmänna ordningsstadgan, medan majoriteten vill ha en förutsättningslös utredning — med den lilla baktanken att det inte skall bli någonting av det hela.

Jag yrkar bifall till reservationen.

Herr SVENSSON i Vä (cp) kort genmäle:

Herr talman! Vad som har skett utanför lagen eller mot lagens bestämmelser kan jag inte ta upp någon debatt om. Men när fru Thunvall säger att vårt krav på en förutsättningslös utredning innebär att vi menar att förbudet skall kvarstå och alltså inte upphävas måste jag fråga: Varför skulle i så fall en utredning göras? Det är väl utredningen som skall visa huruvida nöjesförbudet bör kvarstå eller inte — då är utredningen förutsättningslös.

Herr HEDIN (h):

Herr talman! Jag tror inte att motsättningarna i denna fråga skall överdrivas, i varje fall inte med hänsyn till hur grupperingen majoritet—reservanter blivit i utskottet. Motsättningarna gäller väl frågan huruvida man vill att detta förbud skall vara kvar eller inte.

I utskottsmajoritetens skrivning trycks på att det skall vara en helt förutsättningslös utredning, men även i reservationen har man ju — det gjorde

Upphävande av förbudet mot offentlig nöjestillställning på vissa kyrkliga helgdagar

bl. a. herr Svensson i Kungälv gällande — uttalat sig mycket försiktigt. Reservanterna föreslår att de två sista styc-kena i utskottets yttrande skall ersättas med en text, där första meningen lyder: »Även enligt utskottets mening kan det ifrågasättas om det finnes anledning att behålla det ovan nämnda förbudet mot att anordna offentliga tillställningar.» Skillnaden är därför kanske inte så stor, och i varje fall finns det väl både bland reservanterna och inom utskottsmajoriteten ledamöter som är tveksamma om hur de vill ha det i framtiden på detta område.

Vad jag ändå tycker är beklagligt är att denna motion över huvud taget väckts. Den är ett tecken på de sekulariseringssträvanden som har kännetecknat samhällsutvecklingen under senare år. De socialdemokrater som tillhör Broderskapsrörelsen tycks ha anslutit sig till reservationen, men jag är rätt övertygad om att ingen av dem skulle ha tagit initiativet till att väcka en sådan här motion. Jag betraktar det som ett utslag av klåfingrighet att motionen väckts.

Varför skall man behöva ta bort den form av kollektivt hänsynstagande eller samhällshänsyn som nöjesförbudet under tre av årets 365 dagar innebär? Det är tre dagar, som av en stor del av vårt folk betraktas som de verkligt stora kyrkliga högtidsdagarna. Jag tror för min del att en klar majoritet av svenska folket tycker det är naturligt att ha kvar detta nöjesförbud. Jag har mycket svårt att förstå bakgrunden till att det skrivs i motionen: »De helger det berör innebär ingenting för de flesta och de som det verkligen betyder något för går till kyrkan eller frikyrkokalalen ändå.»

Jag tror att de kyrkliga högtiderna betyder väldigt mycket för större delen av svenska folket. Det vittnar väl ändå den ström av kyrkobesökare om, som kommer inte minst under julhelgen, på långfredagen och påskdagen. Att en stor del av svenska folket verkligen är enga-

gerad framgår klart av siffrorna beträffande kyrkobesöken i vårt land som, såvitt jag vet, inte nämnts tidigare, men som redovisats av kyrka—stat—utredningen. I medeltal 770 000 medborgare besöker varje vecka en gudstjänst eller motsvarande. Jag tror inte att något profant sammanhang kan uppvisa en sådan besöksfrekvens.

Jag kan inte se att det ur demokratisk synvinkel finns någon anledning att ta bort detta förbud, som innebär en hänsyn mot dem som alltfört slår vakt om det kyrkliga helgfirandet och om kristendomen, som har lagt grunden till det västerländska kultursamhället.

Det kan finnas anledning — det är i första hand därför jag har begärt ordet — att jämföra med förhållandena i våra närmaste grannländer. Såväl i Danmark som i Norge finns motsvarande förbud. I Danmark gäller det dessutom på julafton efter klockan 16. Man har det också i Finland, och där ges för närvarande ingen möjlighet till undantag. Så sent som i vår har en proposition framlagts som gäller allmänna bestämmelser om nöjestillställningar av olika slag. I denna finska proposition har departementschefen inte funnit anledning att ändra på den här punkten i annan mån än att han föreslår möjlighet till undantag på samma sätt som i vårt land.

Jag tycker att det är underligt om vi skall behöva gå före i negativ riktning på detta område, när man av tradition har haft det här skyddet inte bara i vårt land utan också i grannländerna. Jag skulle vilja beteckna det skyddet som ett rimligt och naturligt hänsynstagande till de berörda, ett tecken på tolerans för de många människor som är engagerade i kyrka och frikyrka.

Egentligen skulle jag inte vilja yrka bifall till vare sig utskottsutlåtandet eller reservationen, men eftersom utskottsutlåtandet i alla fall talar om en helt förutsättningslös utredning och mycket väl kan rymma den uppfattningen jag har — att det är onödigt att ta bort

Upphävande av förbudet mot offentlig nöjestillställning på vissa kyrkliga helgdagar
 detta förbud — yrkar jag bifall till utskottets utlåtande.

Fru THUNVALL (s) kort genmäle:

Herr talman! Herr Hedin liksom flera tidigare talare har sagt: Varför kan man inte visa hänsyn? Jag skulle vilja ställa frågan på ett annat sätt: Varför kräver man ett så ensidigt hänsynstagande? Varför inte också visa hänsyn till dem som skulle kunna tänka sig någonting annat, t. ex. de ensamstående som är så låsta dessa dagar? Tror man inte att man får behålla sina kyrkobersökare om förbudet tas bort?

Jag finner det mycket beklagligt — detta är det sista jag skulle vilja säga här — att man har låst sig så i denna för mig alldeles klara religionsfrihetsfråga och att partierna har gjort det mot sina egna ungdomsorganisationer.

Herr HEDIN (h) kort genmäle:

Herr talman! Fru Thunvall talade om hänsyn. Räcker det då inte att man alla dagar på året utom dessa tre helgdagar kan anordna nöjestillställningar av olika slag? Möjligheten finns också till interna nöjesarrangemang dessa dagar, och dessutom kan man få dispens i vissa fall. Det är alltså felaktigt att tala om ensidigt hänsynstagande, eftersom det i högsta grad föreligger hänsynstagande även åt andra hållet.

Naturligtvis gäller det inte att genom nöjesförbudet behålla kyrkobersökare på något sätt. Men man vill att det skall vara lugnt och stilla just på de här tre verkligt stora högtidsdagarna. Kyrkobersökare skall t. ex. inte på långfredagen behöva mötas av en skrånande publik på en fotbollsplan i närheten, när de kommer ut ur kyrkan.

Fru THUNVALL (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag förstår inte riktigt det föregående resonemanget. Pingstdagen var tidigare med bland de helgdagar då förbud mot nöjesarrangemang

rådde. Men förbudet på pingstdagen har man tagit bort, trots att denna dag är såvitt jag vet en mycket stor religiös högtidsdag, då det även ofta förekommer konfirmation. Själv har jag för övrigt många gånger besökt kyrkan just en pingstdag.

Det tycks alltså gå bra att högtidlig-hålla pingstdagen trots att förbudet blev upphävt. Varför ville man inte ha kvar förbudet också den dagen?

Herr HEDIN (h) kort genmäle:

Herr talman! Men fru Thunvall, när det nu bara finns kvar de tre verkligt stora helgdagarna som nöjesfria dagar, varför kan vi inte få behålla dem på detta sätt? Det tycker jag ändå är ett rimligt krav, fru Thunvall.

Herr HENRIKSON (s):

Herr talman! Såsom redan någon talare har sagt förefaller denna debatt att i viss mån ha fått en annan inriktning än vad frågans valör egentligen ger anledning till.

Frågan om ett upphävande respektive ett behållande av 10 § skall ju inte avgöras i dag, utan vad vi diskuterar är motionsförslag om utredning. Jag ser alltså detta mera som en procedurfråga om i vilken utredning man skall ta upp dessa problem än som ett ställningstagande för eller emot ett upphävande.

Av debatten har det väl klart framgått att man har ganska olika bevekelsegrunder för ett ställningstagande redan till utredningsfrågan. Kravet på en separat utredning framstår inte för mig som särskilt välmotiverat, och jag finner inte heller frågekomplexet vara sådant att det finns anledning att anförtro det åt en separat utredning. Trots vad statsrådet Palme eventuellt har yttrat i medkammaren tror jag att detta spörsmål mycket väl låter sig inrangeras bland de problem som den kommande parlamentariska utredningen rörande förhållandet mellan kyrka och stat skall ta itu med så småningom.

Upphävande av förbudet mot offentlig nöjeställning på vissa kyrkliga helgdagar

För mig kan en fråga som denna aldrig innebära ett ståndpunktstagande för eller emot kristendomen och de kristna värdena. De framstår för mig som mycket högre stående än en fråga om ett förbud i det ena eller andra sammanhanget.

Jag skulle gärna vilja uppehålla mig litet vid herr Fridolfssons i Stockholm yttranden. Han sade att Broderskapsrörelsen har gått i spetsen när det gäller att driva fram dessa frågor, och detta skulle såvitt jag förstår närmast uppfattas som en anklagelse mot Broderskapsrörelsen. I den mån det rör sig om en kamp för religionsfrihet bör broderskapsrörelsen enligt min mening stå på skansarna. Vi ser nämligen inte religionsfriheten som en fråga om lagstiftning, innebärande skydd för kristendomen i olika hänseenden. Religionsfrihet innebär ju någonting positivt, nämligen frihet för var och en att dyrka sin gud enligt sitt samvete och den tro man har bibringats. Det är närmast detta slag av religionsfrihet som jag — och jag tror även Broderskapsrörelsen med mig — betraktar som det väsentliga i religionsfriheten.

Sedan måste jag säga att jag finner herr Fridolfssons i Stockholm utfall mot socialdemokratin i allmänhet inklusive Broderskapsrörelsen djupt orättfärdigt. Socialdemokratin har såvitt jag vet aldrig gått till storms mot kristendomen. Vad rörelsen gick till storms mot under sina första år — och den uppfattningen har vi anledning att fortfarande hålla fast vid — var det tvång som kyrkan försökte ålägga medborgarna, ett tvång som kunde ta sig uttryck i försök att förhindra att möten hölls eller att göra andra svårigheter för arbetarrörelsen. Jag vet inte, om man bör uppfatta herr Fridolfssons yttranden som en åstundan att återgå till det slag av samhälle, vari denna kamp stod. Jag upprepar att jag finner hans yttrande egendomligt och hans

utfall mot socialdemokratin utomordentligt olustigt.

För övrigt tycker jag det även var underligt att herr Fridolfsson — vars refereringskonst kammaren här haft möjlighet att notera — när han talade om socialdemokratin inte i det sammanhanget berörde sitt eget ungdomsförbunds uppfattning och redovisade sitt ställningstagande till detta. Jag vill ställa frågan till herr Fridolfsson, om han tar avstånd från vad Högerns ungdomsförbund anser i denna fråga. Enligt s. 5 i utskottsutlåtandet säger Högerns ungdomsförbund att »förbundet delar i stort de i motionen framförda åsikterna». Detta har Högerns ungdomsförbund såvitt jag förstår inte skrivit med utgångspunkt från sitt ställningstagande för eller emot kristendomen, utan med utgångspunkt från vad religionsfriheten kräver.

Flera ungdomsförbund, som jag inte här skall uppehålla mig vid, har uttryckt sig precis på samma sätt. Det är för övrigt, som jag uppfattar det, en avgrund mellan exempelvis herr Fridolfssons och herr Gustafssons i Borås sätt att argumentera för utskottets skrivning i det här sammanhanget.

Jag vill också säga att den frihetsinskränkning, som nöjesförbudet på de tre helgdagarna naturligtvis innebär ur vissa synpunkter, för mig inte framstår som särskilt stötande, då det ju i så hög grad är fråga om kommersiella intressen i sammanhanget. Jag skulle tro att även utskottets reservanter har anledning att tänka ytterligare en gång på den saken, och jag vill helt ansluta mig till vad Socialdemokratiska ungdomsförbundet har sagt i det här stycket: »Det bör dock framhållas att SSU:s uppfattning inte grundas på föreställningen att det kommersiella nöjeslivet skulle ha drabbats särskilt hårt av förbudet.» Personligen måste jag deklarera att jag inte har anledning att ge mitt stöd till en utveckling innebärande ökade möjligheter för kommersiella

Upphävande av förbudet mot offentlig nöjestillställning på vissa kyrkliga helgdagar

intressen att tjäna pengar under de här dagarna, lika litet som på andra dagar. I fråga om föreningsverksamhet och andra arrangemang som vi alla kan ha intresse av innebär nuvarande ordning ingen inskränkning i möjligheterna.

Jag vill också framhålla att jag hyser en betydande tilltro till dem som anordnar tillställningar av olika slag på de tre helgdagarna. Det förefaller som om vissa personer skulle ha den uppfattningen att det måste finnas en lagstiftning på det här området för att vi skall få hyfs och ordning i samhället. I varje fall tills vidare tror jag att de som står för olika slags arrangemang har så gott omdöme att de även utan all lagstiftning håller sig inom de gränser som de bör hålla sig inom.

Herr talman! Jag hade tänkt rösta för utskottsutlåtandet, men bl. a. med hänsyn till en del av det som yttrats i debatten vill jag säga att det numera är omöjligt för mig att göra det. Jag kommer därför att lägga ner min röst vid den votering som förmodligen måste följa.

Herr talman! Jag har följaktligen inget yrkande.

Herr FRIDOLFSSON i Stockholm (h) kort genmäle:

Herr talman! I långa stycken ansluter jag mig till innehållet i Högers ungdomsförbunds remissvar. Förbundet tillstyrker en förutsättningslös utredning, vilket även utskottsmajoriteten gör. Utskottsmajoriteten går dock något längre i sin skrivning än Högers ungdomsförbund.

Jag har förut någon gång sagt, herr talman, att det värsta man kan göra här i riksdagen är att kritisera socialdemokraterna. Gör man det, står i varje fall herr Henrikson upp — han har gjort det ett par gånger tidigare — och påstår, att det var ett mycket olustigt och fränt utfall mot socialdemokratin. Man får tydligen inte kritisera regeringspartiet.

Hur diskuterar vi egentligen frågor här i riksdagen? Jo, vi framför givetvis olika synpunkter för och emot motionsförslag. I den aktuella frågan tillhör jag utskottets majoritet. Då är det självklart att jag pläderar för denna min och utskottsmajoritetens syn på frågan. Man kan då fråga, varför vissa ledamöter blev så illa berörda över mitt första inlägg. Jo, det berodde just på att jag klart sade ifrån vad jag tyckte om motionen som kom från socialdemokratiskt håll. Jag tycker mig skönja att socialdemokraterna har ett långtidsprogram, där de bit för bit plockar bort de kristna inslagen i samhällslivet.

Under de senaste åren har man bl. a. avskaffat kristendomsämnet i skolorna. Morgonbönen har slopats och man förbjuder bordsbönen i barndaghemmen. Man vill genomdriva nöjeslivets frisläppande på ifrågavarande helgdagar. Om man nu anser att detta politiska agerande är felaktigt, skall man då som riksdagsman hålla tyst? Givetvis inte!

Herr HENRIKSON (s) kort genmäle:

Herr talman! Nej, herr Fridolfsson i Stockholm, jag har ingenting emot saklig kritik mot socialdemokratin, men jag tycker att det slag av kritik som herr Fridolfsson ägnar sig åt knappast har någonting med saklighet att göra. Saklig kritik kan man framföra i alla sammanhang där det finns anledning därtill. Men frågan gäller här, herr Fridolfsson, en beskyllning mot socialdemokratin för att ha verkat för avkristning av det svenska samhället. Att rikta en sådan beskyllning mot socialdemokratin anser jag vara utomordentligt orättfärdigt.

När jag fick anledning att ytterligare begära ordet kanske jag skall beröra en sak som jag borde ha berört tidigare, nämligen det sätt på vilket herr Fridolfsson här försöker framställa sig som talesman för hela den svenska kristenheten. Jag tillhör själv denna kristenhet, och i fortsättningen undanber jag

Upphävande av förbudet mot offentlig nöjestillställning på vissa kyrkliga helgdagar

mig advokatyr från herr Fridolfssons sida när det gäller denna fråga.

Herr Fridolfsson har liksom underkänt allt vad de olika kyrkliga och frikyrkliga instanserna har sagt i frågan och som finns återgivet i utskottets utlåtande. Herr Fridolfsson bör i fortsättningen i varje fall inte tala för den svenska frikyrkligheten och kyrkligheten, möjligen för det samfund han tillhör eller kanske i första hand för sig själv.

Herr FRIDOLFSSON i Stockholm (h) kort genmäle:

Herr talman! I herr Henriksons sista ord — alltså när han sade: Herr Fridolfsson i Stockholm skall tala för sig själv — vill jag instämma. Detta har jag också gjort; jag har aldrig framställt mig som en talesman för hela kristenheten. Jag förbehåller mig dock rätten som alla andra ledamöter av denna kammare att själv söka bedöma strömningarna inom de olika kristna samfundena. Jag har uppträtt som enskild riksdagsman, suppleant i första lagutskottet med förtroendet att behandla detta ärende.

Herr JOHANSSON i Skärstad (cp):

Herr talman! Demokratin är den bästa statsform som finns, eftersom den företräder den bästa livsåskådningen. Och det är denna livsåskådning som har utformat lagarna i vårt samhälle. Eftersom vi har den bästa statsformen och den största friheten är det viktigt att vi visar varandra respekt och hänsyn.

Det har i denna debatt sagts att man begär en ensidig hänsyn. Jag skall be att få anföra ett exempel för att belysa hur det i verkligheten ligger till. När vi behandlade förslaget om att korum skulle förbjudas — en hel del av kammarens ledamöter minns kanske detta — framhölls i motionerna, utskottsutlåtandet och debatten hur svårt det var för människor att mot sin livsåskåd-

ning och uppfattning tvingas att lyssna till en psalm eller en bön. Jag sade då, att jag skulle kunna gå med på att slopa psalmen och bönen, om man också tog hänsyn till de många fler som såras mycket djupt av att från morgon till kväll både från befäl och meniga få höra svordomar om djävulen och helvetet. Men därvidlag ville man inte visa någon hänsyn; hänsynen skulle gälla endast dessa få som kanske känner sig sårade av en psalm, ett bibelord eller en bön.

Jag tror att vi måste visa ömsesidig hänsyn om vi skall kunna bevara den fred på livsåskådningens område som vi haft i vårt land.

Det har sagts i denna debatt att majoriteten av vårt folk har övergivit den kristna livsåskådningen och inte tar någon hänsyn till dessa högtider. Det är inte sant. Det är bara en minoritet som inte vill visa hänsyn. Ty så länge 98 procent av vårt folk tillhör frikyrka eller vill — jag säger *vill*, eftersom det finns möjlighet att begära utträde — tillhöra statskyrkan, råder det i vårt land respekt för kristendomen och för vad kyrkan lär.

Att visa hänsyn och att helga vilodagen är innebörden av ett av de budord som vi bygger vår livsåskådning på. Börjar man plocka bort det ena efter det andra av budorden, vad får vi då till slut kvar? Kristendomen har rätt att leva, och den har rätt att kämpa även i riksdagen. Gör den inte det, kommer den snart att flyta ifrån oss, och vi får en annan livsåskådning, som vi absolut inte önskar.

Härmed var överläggningen slutad.

Herr förste vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen; och fann herr förste vice talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Fru Thunvall begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel föl-

Förbud mot utsläppande i vissa fall av avloppsvatten i Vättern — Interpellation ang. ersättningen för kostnader i samband med vissa vägförrättningar

jande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller första lagutskottets hemställan i utskottets utlåtande nr 29, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen av herr Erik Svedberg m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter itagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom upprensning. Herr förste vice talmannen tillkännagav, att han funne tvekan kunna råda angående omröstningens resultat, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 86 ja och 106 nej, varjämte 7 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit reservationen av herr Erik Svedberg m. fl.

§ 16

Föredrogs vart för sig

tredje lagutskottets utlåtande nr 40, i anledning av motioner om dels utländsk medborgares rätt till fritidsfiske, dels tillstånd till fiske för utländsk gäst vid turistanläggning;

jordbruksutskottets utlåtande nr 23, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående allmän beredskapsstat för budgetåret 1968/69, såvitt propositionen avser jordbruksärenden; samt

allmänna beredningsutskottets utlåtanden:

nr 31, i anledning av motioner angående vattenvården i mälarområdet, och

nr 32, i anledning av motioner om förhandlingar med Norge för att förhindra vattenföroreningar i norra Bohuslän.

Kammaren biföll vad utskotten i nämnda utlåtanden hemställt.

§ 17

Förbud mot utsläppande i vissa fall av avloppsvatten i Vättern

Föredrogs allmänna beredningsutskottets utlåtande nr 33, i anledning av motioner om förbud mot utsläppande i vissa fall av avloppsvatten i Vättern.

Sedan utskottets hemställan föredragits anförde

Herr LOTHIGIUS (h):

Herr talman! Djupt är Vätterns vatten, djupare än utskotts mening. Klart är vattnet ock men fordrar rening om framtids värden skall kunna skyddas.

Fru Eriksson i Stockholm fört en vettig kamp om Vindelälven och attackerna mot skönhetsvärden i första slag hon segrade, men Skoglund slickar såren och rustar nu till nya strider.

När det gäller vissa vatten, Vindelälven och Vättern, borde göras undantag för att ge framtid chans att se, njuta, känna vad en gång var var mans egendom.

Det är bakgrund till min motion och jag är i tron att vi en gång skall sakna dessa värden.

Herr talman! Inget yrkande men ett blygsamt ord på färden.

Vidare yttrades ej.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 18

Interpellation ang. ersättningen för kostnader i samband med vissa vägförrättningar

Ordet lämnades på begäran till

Herr GUSTAVSSON i Alvesta (cp), som yttrade:

Herr talman! I samband med byggande av allmän väg påverkas ofta vägsamfälligheter på sådant sätt att ny väg-

Interpellation ang. differentieringen av avgifter vid kommunala vårdinstitutioner

förrättning måste hållas för bestämmande av nya andelsantal.

I ofta förekommande fall kommer delar av den gamla allmänna vägen att nyttjas som utfartsväg för vissa fastigheter eller byar, varvid även förrättning enligt enskilda väglagen erfordras. I båda dessa fall föranledes förrättningen och därav följande kostnader direkt av byggandet av allmän väg och detta intrång drabbar ofta fastighetsägare utan att markupplåtelse skett.

Enligt 19 § allmänna väglagen skall ersättning lämnas »för upplåtelse av mark så ock för annat intrång som orsakas av vägens byggande eller begagnande». Väghållaren torde därför enligt gällande lag vara skyldig utge ersättning för ovan berörd form av intrång och sålunda skyldig ersätta förrättningskostnader i de fall, då förrättningen är en direkt följd av företagen om- eller nybyggnad av allmän väg. Kostnadsdebiteringen kan då också förenklas genom intern debitering mellan berörda statliga institutioner.

Det synes angeläget att statsrådet lämnar kammaren en redogörelse för bestämmelserna beträffande ersättning för ifrågavarande förrättningskostnader.

Med hänvisning till det anförda anholder jag om kammarens tillstånd att till statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet få ställa följande fråga:

Vill statsrådet lämna en redogörelse för bestämmelserna angående ersättning för förrättningskostnader i samband med vägförrättning, föranledd av byggandet av allmän väg?

Denna anhållan bordlades.

§ 19

Interpellation ang. differentieringen av avgifter vid kommunala vårdinstitutioner

Ordet lämnades på begäran till

Herr LARSSON i Luttra (cp), som yttrade:

Herr talman! Genom den fortgående standardförbättringen som kommit de äldre till del bl. a. genom bättre pensionsförmåner och ökade egna tillgångar har det blivit mera vanligt att vårdtagarna på de kommunala ålderdomshemmen själva betalar en större del av sina vårdkostnader. Kommunerna måste därför ta ställning till vårdavgifternas storlek. Ett stort antal kommuner tillämpar s. k. differentierade vårdavgifter. Vårdavgiftens storlek blir då beroende av vårdtagarens betalningsförmåga enligt en viss taxa. Denna utformas regelmässigt så, att lägsta vårdavgift motsvarar folkpension med avdrag för fickpengar och högsta avgift motsvarar i vissa fall kommunens självkostnad beräknad på visst sätt. Vanligare synes dock vara att högsta avgift bestämmas till ett lägre belopp, t. ex. 80 % av självkostnaden. Enligt denna princip utformade vårdavgifter är mycket vanliga i kommunerna och tillämpas även av landsting och betraktas som ändamålsenliga och lämpliga.

Enligt ett utslag av regeringsrätten den 27 mars 1968 på besvär anförda över ett av länsstyrelsen meddelat utslag angående klander av ett kommunalfullmäktigebeslut i Vikbolandets kommun har ett beslut om differentierade vårdavgifter upphävts såsom vilande på orättvis grund. Med den stora omfattning, som detta vårdavgiftssystem har fått, har utslaget skapat oro och osäkerhet inom kommunerna. I detta sammanhang finns det anledning att aktualisera frågan om åtgärder för att åstadkomma lagstiftningsmässigt underlag för ett system med differentierade vårdavgifter på ålderdomshem och liknande institutioner. För alla dem som i kommunerna har kontakt med vårdfrågorna är det givetvis av stort värde att av statsrådet få ett besked om huruvida initiativ till lagstiftningsåtgärder kan förväntas.

Interpellation ang. differentieringen av avgifter vid kommunala vårdinstitutioner

Under hänvisning till det anförda anhålles om kammarens tillstånd att till statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet få ställa följande fråga:

Är statsrådet beredd vidtaga åtgärder för att skapa lagstiftningsmässigt underlag för ett sådant system med differentierade vårdavgifter på ålderdomshem och liknande institutioner som nu tillämpas i ett stort antal kommuner?

Denna anhållan bordlades.

§ 20

Till bordläggning anmäldes

konstitutionsutskottets utlåtande nr 18, i anledning av proposition med förslag till lag om vissa kommunala befogenheter inom turistväsendet jämte följdmotioner;

statsutskottets utlåtanden:

nr 88, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa frågor om hjälpmedel för handikappade jämte motioner,

nr 89, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändring i lagen den 25 maj 1962 (nr 381) om allmän försäkring, m. m., i vad propositionen avser medelsanvisning till folkpensioner, jämte motioner,

nr 90, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående fortsatt utbyggnad av akademiska sjukhuset i Uppsala m. m.,

nr 91, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående fortsatt disposition av vissa äldre anslag inom socialdepartementets verksamhetsområde, och

nr 92, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående inskrivning och redovisning av värnpliktiga jämte motioner;

bankoutskottets utlåtanden:

nr 32, i anledning av motioner angående företagsdemokratin,

nr 33, i anledning av motioner an-

gående de anställdas andel i ett långsiktigt företagssparande,

nr 34, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag med särskilda bestämmelser om riksbankens sedelutgivning, m. m., jämte motioner, nr 35, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående fortsatt valutareglering jämte motioner,

nr 36, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående ändrad lydelse av 16 § förordningen den 29 november 1963 (nr 575) om Svenska bostadskreditkassan och om bostadskreditföreningar, m. m., och

nr 37, i anledning av motion om tillskapande av ett minnesföremål för ledamot av riksdagen;

första lagutskottets utlåtande nr 30, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om fortsatt giltighet av lagen den 13 maj 1966 (nr 158) angående utvidgad tillämpning av lagen den 22 juni 1939 (nr 299) om förbud i vissa fall mot överlåtelse eller upplåtelse av fartyg m. m. och av lagen den 21 mars 1940 (nr 176) med vissa bestämmelser om fraktfart med svenska fartyg;

andra lagutskottets utlåtande nr 41, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändring i lagen den 25 maj 1962 (nr 381) om allmän försäkring, m. m., såvitt propositionen hänvisats till lagutskott, jämte i ämnet väckta motioner; samt

allmänna beredningsutskottets utlåtanden:

nr 30, i anledning av motioner om utredning rörande bullerproblemet, åtgärder mot bullerstörningar och normer för bullervärden, och

nr 34, i anledning av motioner om inrättande av en trafikteknisk försöksanstalt.

§ 21

Anmäldes och godkändes följande förslag till riksdagens skrivelser till Konungen, nämligen

Interpellation ang. differentieringen av avgifter vid kommunala vårdinstitutioner

från statsutskottet:

nr 182, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning angående anslag för budgetåret 1968/69 till bidrag till erkända arbetslöshetskassor samt Kungl. Maj:ts proposition angående särskilt stöd åt äldre arbetslösa m. m., i vad den hänvisats till statsutskottet;

nr 183, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående allmän beredskapsstat för budgetåret 1968/69 i vad avser vissa allmänna frågor;

nr 184, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående allmän beredskapsstat för budgetåret 1968/69 i vad avser utgifter inom justitiedepartementets verksamhetsområde;

nr 185, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående allmän beredskapsstat för budgetåret 1968/69 i vad avser utgifter inom utrikesdepartementets verksamhetsområde;

nr 186, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående allmän beredskapsstat för budgetåret 1968/69 i vad avser utgifter inom försvarsdepartementets verksamhetsområde;

nr 187, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående allmän beredskapsstat för budgetåret 1968/69 i vad avser utgifter inom socialdepartementets verksamhetsområde;

nr 188, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående allmän beredskapsstat för budgetåret 1968/69 i vad avser utgifter inom kommunikationsdepartementets verksamhetsområde;

nr 189, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående allmän beredskapsstat för budgetåret 1968/69 i vad avser utgifter inom finansdepartementets verksamhetsområde;

nr 190, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående allmän beredskapsstat för budgetåret 1968/69 i vad avser utgifter inom utbildningsdepartementets verksamhetsområde;

nr 191, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående allmän bered-

skapsstat för budgetåret 1968/69 i vad avser utgifter inom handelsdepartementets verksamhetsområde;

nr 192, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående allmän beredskapsstat för budgetåret 1968/69 i vad avser utgifter inom inrikesdepartementets verksamhetsområde;

nr 193, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare utgifter på tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1967/68 i vad avser försvarsdepartementets verksamhetsområde;

nr 194, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare utgifter på tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1967/68 i vad avser kommunikationsdepartementets verksamhetsområde;

nr 195, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare utgifter på tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1967/68 i vad avser finansdepartementets verksamhetsområde;

nr 196, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare utgifter på tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1967/68 i vad avser utbildningsdepartementets verksamhetsområde;

nr 197, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare utgifter på tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1967/68 i vad avser inrikesdepartementets verksamhetsområde;

nr 198, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare utgifter på tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1967/68 i vad avser staten för statens allmänna fastighetsfond; och

nr 199, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1968/69 till byggnadsarbeten samt inredning och utrustning av lokaler vid universitet, högskolor m. m.; från bevillningsutskottet:

nr 181, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 19 § kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370),

m. m. jämte motioner, såvitt propositionen och motionerna hänvisats till bevillningsutskottet; samt

från jordbruksutskottet:

nr 177, i anledning av motioner rörande ersättning till skogsägare på grund av storm- och snöskador;

nr 178, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 19 § kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370), m. m., såvitt avser anslag till kompensation för bensinskatt till rennäringen; och

nr 179, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående statsbidrag till byamännen i Vitsaniemi by för bestridande av rättegångskostnad jämte motioner.

§ 22

Tillkännagavs, att Kungl. Maj:ts proposition nr 125, angående komplettering av riksstatsförslaget för budgetåret 1968/69, m. m., överlämnats till kammaren.

Denna proposition bordlades.

§ 23

Upplästes följande till kammaren inkomna ansökan:

Till Riksdagens andra kammare

Härmed får vi anhålla om ledighet från riksdagsarbetet under tiden 7—10 maj 1968 för deltagande i möte med Europarådets rådgivande församling i Strasbourg.

Stockholm den 3 maj 1968

Bengt Sjönell Sven Gustafson
Anders Forsberg Daniel Wiklund
Stig Alemyr Astrid Bergegren
Bo Martinsson

Kammaren biföll denna ansökan.

§ 24

Meddelande om enkla frågor

Meddelades, att herr talmannen tillställts sju enkla frågor, nämligen av: fru *Kristensson* (h), till herr statsrådet och chefen för socialdepartementet angående enhetliga bestämmelser vid fastställande av barns identitet,

herr *Börjesson* i Glömminge (cp), till herr statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet angående trafiken mellan Öland och fastlandet,

herr *Rubin* (mbs), till herr statsrådet och chefen kommunikationsdepartementet angående åtgärder för att befrämja den svenska flygchartertrafiken,

herr *Rubin* (mbs), till herr statsrådet och chefen för utbildningsdepartementet angående åtgärder för att vidga lärarnas kunskaper om stamningsbesvär bland elever,

herr *Johansson* i Skärstad (cp), till herr statsrådet och chefen för finansdepartementet angående åtgärder för att förhindra att ungdomar får tillgång till sprit och starköl,

herr *Björk* (s), till herr statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet angående kontrollen av importerade livsmedel, samt

herr *Svensson* i Kungälv (s), till herr statsrådet och chefen för inrikesdepartementet angående igångsättningen av byggnadsprojekt sedan investeringsavgiften upphört.

§ 25

Justerades protokollsutdrag.

Kammarens ledamöter åtskildes här efter kl. 15.50.

In fidem

Sune K. Johansson